

הישיבה המאה-חמישים וארבע של הכנסת העשירית

יום שלישי, י"ב בטבת התשמ"ג (28 בדצמבר 1982)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:02

א. שאלות ותשובות

1669. חשש להרעלת כספית במפעל לייצור מודי חום בשדרות חבר הכנסת מ' רייסר שאל את שר הבריאות ביום כ"ב בחשוון התשמ"ב (8 בנובמבר 1982):
בעקבות ידיעה אשר פורסמה בעיתון "מעריב" ביום ט"ו בחשוון התשמ"ג (2 בנובמבר 1982), בדבר חדירת כספית לדמם של עובדים במפעל מודי חום בשדרות, ברצוני לשאול:

1. האם יש אמת בידיעה?
2. אם כן — מה בכוונת השר לעשות למען לא יישנו מקרים כגון אלה במפעלים אחרים?
שר הבריאות א' שוסטק:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

הנושא נמצא באחריות משרד העבודה, בכירור שנוער עמם, התברר כי אין אמת בידיעה זאת.

1671. חשש להרעלת כספית במפעל "מדד"
חבר הכנסת ד' מגן שאל את שר הבריאות ביום כ"ב בחשוון התשמ"ב (8 בנובמבר 1982):
נדהמתי לשמוע מפי סופר "מעריב", כי במפעל "מדד" שבשדרות לקו עובדים רבים בהרעלת כספית. מתברר שהתופעה אינה חד-פעמית, ונראה שהנהלת המפעל מתייחסת לפגיעה חמורה זו בבריאות עובדיה כאל עניין שבשגרה.

אני מבקש לשאול:

אילו צעדים מתכוון משרד הבריאות לנקוט כדי להפסיק את הפגיעה בבריאות עובדי המפעל?

תשובת שר הבריאות א' שוסטק:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

כידוע, משרד העבודה אחראי לבריאות העובד, על-פי חוק פיקוח בטיחות בעבודה נוסח חדש מ-1970 ועל-פי תקנות בדבר חשיפה תעסוקתית לכספית מ-1962.

כבירור שנוער עם הרופא האחראי במשרד העבודה, נשללו מקרי מוות והרעלה מכספית במפעל ברמה קלינית. העובדים עוברים בדיקות פעם בחצי שנה. בבדיקות השגרה נמצאו כ-22 עובדים שעברו את רמת החשיפה המותרת לפי הקריטריונים המחמירים שלנו, ולכן הוחזקו זמנית מהעבודה.

עקב גילויים אלה סגר משרד העבודה את המפעל כחודש יולי לחודש ימים. המפעל נדרש לתקן את הליקויים שבעטיים הגיעה רמת הריכוז של הכספית באוויר מעל לרמה המותרת, ונפתח לאחר שתוקנו חלק גדול מהליקויים.

1760. הגנה על ילדים החשופים לעופרת
חבר הכנסת ש' וייס שאל את שר הבריאות ביום ט' כסליו התשמ"ב (25 בנובמבר 1982):
לפני שנה פורסם בנטאון "הבייספירה", המוצא לאור על ידי משרד הפנים, סקר תחת הכותרת "החשיפה הסביבתית לעופרת". הסקר נערך בקרב ילדי חיפה.

היו"ר מ' שחל:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. אנו פותחים בסעיף הראשון — שאלות ותשובות. אני מזמין את שר הבריאות להשיב על חמש שאלות.

1310. רמת זיהום הסביבה בחיפה

חבר הכנסת ש' וייס שאל את שר הבריאות ביום כ' בסיוון התשמ"ב (24 במאי 1982):

הממונה על שמירת איכות הסביבה, הד"ר אורי מרינוב אומר, כי שכיחות מקרי הסרטן באזור חיפה גבוהה הרבה מן הממוצע הארצי.

בשנה האחרונה אובחנו בחיפה כמה חריגות חמורות מרמת תחמוצות גופרתיות המותרות בחקן. רמת זיהום הסביבה בחיפה רבתי עולה על זו שבצרים בארצות מפותחות.

אבקש מכבודו להשיב לי:

מה ברעת המשרד לעשות על-מנת לשנות תמונת מצב זו?

שר הבריאות א' שוסטק:

הד"ר מרינוב טועה. שכיחות מקרי סרטן בחיפה אינה גבוהה יותר בהשוואה למקומות שבהם אין זיהום אוויר מסוג זה.

היו"ר מ' שחל:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת וייס.

שבח וייס (המערך):

לצורך הבהרת העניין — אני חושב שההערכה של הד"ר מרינוב גרמה מידה מסוימת של פניקה — עם זאת, מה אחם, משרד הבריאות, המשרד העיקרי שצריך להיות אחראי גם להפצת מידע וגם לבריאות העם, מה אחם עושים בכל השאלות שיש בהן מעין ניגודי אינטרסים או הכרח בחיאום? איך אתם שומרים על עליונותכם בכל הנושא של בדיקת זיהום האוויר?

שר הבריאות א' שוסטק:

העניין של בדיקת זיהום האוויר הועבר כולו למשרד הפנים, כרצון חברי הכנסת. לכן הטיפול בעניין זה הוא בעיקר שם.

אם מתעוררות כעיות של בריאות — אנחנו נכנסים לתמונה.

שבח וייס (המערך):

האם הוא טעה, לדעתכם?

שר הבריאות א' שוסטק:

הוא טעה כשאמר לך — או למי שאמר — ששכיחות מקרי הסרטן באזור חיפה גבוהה מן הממוצע הארצי. בזה הוא טעה.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת וייס, מכיוון ששנינו חיפאים, אני מציע שנקבל בשמחה את עליונותו של משרד הבריאות בעניין הזה. אני מעדיף שהצדק יהיה עם שר הבריאות.

היו"ר מ' שחל:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת הראל.

אהרן הראל (המערך):

כבוד השר, כל הכבוד לאגודה, אבל בכל זאת, זאת אגודה. אם משרד הבריאות מגיע למסקנה שיש צורך למחקר בדבר כל כך רציני כמו המלחמה בסרטן — האם לא צריך שיהיה לו הכוח להשיג כספים, או לפחות חוות דעת.

שר הבריאות א' שושטק:

זה נכון, אבל זה לא הגיע כלל למשרד הבריאות. העניין הזה נבדק על-ידי ועדת המחקר של האגודה. האגודה היא המממנת. הם בדקו את זה והגיעו למסקנה שלא להאריך את המחקר.

היו"ר מ' שחל:

אני מודה לשר הבריאות. אני מבקש מסגן שר החוץ להשיב על 12 שאלות.

1764. אשרור אמנות בין-לאומיות העוסקות בזכויות האזרח חבר הכנסת א' רובינשטיין שאל את שר החוץ ביום ט' בכסליו התשמ"ב (25 בנובמבר 1982):

ב"12 בדצמבר 1966 חתמה מדינת ישראל על שתי אמנות — אמנה בין-לאומית בדבר זכויות כלכליות, סוציאליות ותרבותיות ואמנה בין-לאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות.

ב"12 ביולי 1980 חתמה מדינת ישראל על האמנה בדבר ביעור כל צורות אפליה נגד נשים.

שלוש אמנות אלו לא אושרו.

אבקש לדעת מכבוד השר:

מדוע עדיין לא אושרה מדינת ישראל כל אחת מאמנות אלה, העוסקות בזכויות האזרח היסודיות?

תשובת סגן שר החוץ י' בן-מאיר:

אני מפנה את חבר הכנסת השואל לתשובת שר המשפטים על שאלות מס' 0451, 0452 ו-0453 בנושא זה, מאת חבר הכנסת תופיק טובי, מיום 10 בפברואר 1982.

עלי להוסיף, כי מאז ניתנה תשובת שר המשפטים לא חלה כל התפתחות המחייבת שינוי בעמדה שבוטאה בה. מכל מקום, הנושאים עדיין בבדיקה.

היו"ר מ' שחל:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת רובינשטיין.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

בכל זאת חלפו חודשים. מספר מאז התשובה. אני רוצה לדעת האם הבדיקה מוליכה למסקנה חיובית או שלילית.

סגן שר החוץ י' בן-מאיר:

הבדיקה עדיין לא נסתיימה. חבר הכנסת רובינשטיין, ולכן אי-אפשר לדעת לאיזו תוצאה היא תוליד. כשהיא תסתיים — נודיע על כך.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

— — —

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת וירשובסקי, השלום לך.

אורה נמיר (המערך):

— — —

היו"ר מ' שחל:

יש לך איזו הערה, חברת הכנסת אורה נמיר?

על-פי הסקר, נבדקו ילדים באזור המפרץ בשכונות מרכזיות המקיפות את אזור המפרץ, קריית-ים ושכונת נווה-שאנן.

כסיכום הממצאים נאמר: "אצל ילדים הגרים בקריית-ים נמצאה עדות ביוכימית של יתר חשיפה סביבתית לעופרת, וזאת — בגיל מוקדם. אצל ילדים הגרים ב... והי-שאנן הצטבר מעמס רומה של עופרת, אך בגיל מאוחר יותר".

ממצאי סקר זה מלמדים שאוויר מזוהם, אשר מקורו בריכוז תעשייתי במפרץ חיפה, אכן מכיל מידה משמעותית של עופרת.

אודה לכבודו אם ישיב לי:

1. האם ברק המשרד את מידת הנזק ממזב עניינים שכזה?

2. אם כן — מה בדעת המשרד לעשות לשינוי המצב?

שר הבריאות א' שושטק:

1. משרד הבריאות ער לבעיה. הסקר הנזכר בשאלתא בוצע ביזמתו ובהדרכתו של רופא בכיר, עובד משרד הבריאות.

2. ממצאי ריכוז העופרת בדמם של ילדים באזורים שונים בחיפה-ירבה מראים על ריכוזים גבוהים יותר בקרב ילדים הגרים בקריית-ים — יישוב המצוי קרוב יחסית לאזורי תעשייה כבדה ומזיקה.

אף שאין כרגע כל חשש לבעיות בריאות בקשר לנושא הנדון, משרד הבריאות ימשיך ויבדוק את הבעיה, וייתול דגימות אוויר מאזורים שונים, לשם קביעת ריכוז העופרת המצוי בהם. המשרד ינקוט את הצעדים המתבקשים מכך.

1802. המשך מימון מחקרה של הפרופסור מורח לגילוי סרטן השד

חבר הכנסת א' הראל שאל את שר הבריאות ביום כ"ג בכסליו התשמ"ב (9 בדצמבר 1982):

ב"מעריב" מיום 5 בנובמבר 1982 פורסם על מחקרה של הפרופסור חיה מורו, לגילוי מוקדם של סרטן השד. מתברר כי האגודה למלחמה בסרטן הפסיקה את מענק המחקר שלה, והיא נאלצת לפנות למקורות-חוץ כדי לממן מחקר זה.

בעקבות פרסום זה אבקש לדעת:

1. היש ממש במחקרה של הפרופסור חיה מורח בתחום המחקר לגילוי מוקדם של סרטן השד?

2. אם כן — מדוע הפסיקה "האגודה למלחמה בסרטן" את המענק למחקר זה?

3. אם אין לאגודה למלחמה בסרטן תקציב מספיק למטרה זו, כלום לא מצא משרדך לנכון לגייס את הסכומים הדרושים, כדי להבטיח את המשך מחקרה החשוב של הפרופסור חיה מורו?

שר הבריאות א' שושטק:

האגודה למלחמה בסרטן מממנת מחקרים לחקופה של שנה, עם אפשרות להארכה, בהתאם לדרוש על התקדמות המחקר.

הפרופסור מורו הגישה דוח בתום שנת המחקר, והדוח נבחן על-ידי ועדת המחקר של האגודה. הוועדה החליטה כי אין מקום להמשיך ולממן את המחקר לשנה נוספת. בשל סיבות מקצועיות-מדעיות.

גם ערעורה של הפרופסור מורו על החלטת הוועדה נבחן על-ידי רפרנט מדעי, אשר המליץ שלא לשנות את דעת הוועדה.

אם כי למשרד הבריאות אין כל סמכות לגבי פעילות האגודה למלחמה בסרטן, המשרד אינו מוצא דופי בהחלטה זו.

סגן שר החוץ ישיב על שאלתא 1765 של חברת הכנסת אולה כהן. היא איננה באולם. התשובה — לפרוטוקול.

סגן שר החוץ י' בן-מאיר:

אני מוכן להשיב, אדוני היושב ראש.

היו"ר פ"ה שחל:

אין בקשה מאיש שתשיב על השאלתא.

סגן שר החוץ י' בן-מאיר:

טיב אני מוכן להעביר אותה לפרוטוקול.

1765. מעמד החוקי של מוסדות האו"ם בישראל

חברת הכנסת ג' כהן שאלה את שר החוץ ביום ט' בכסליו התשמ"ב (25 בנובמבר 1982):

נוכת המתח הגובר והעוינות כלפי ישראל מצד מרכז האו"ם בנייר-רסק, אבקש ממכבודו להשיב לי:

1. למה הוא המעמד החוקי של משרדי האו"ם בארמון הנציב בירושלים, ולמי שייך ריכוז זה?

2. האם מוסדות האו"ם משלמים מסים עירוניים או כל מס אחר של המדינה?

3. כמה אזרחים ישראלים עובדים במוסדות אלה? כמה תושבי יהודה, שומרון וחבל-עזה עובדים במוסדות האו"ם? כמה מהם יהודים וכמה ערבים?

סגן שר החוץ י' בן-מאיר:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. ה'בנין, ששימש ארמון הנציב בימי המנדט, מוחזק בידי האו"ם מאז 1948. על-פי הסכם בין ישראל לבין האו"ם מיום 22 באוגוסט 1967, הוענקה לאונטס"ו (ארגון האו"ם לפיקוח על ההפוגה) הזכות להשתמש בבניין ובכ-44 דונם סביבו. השטח כולו רשום במשרדי רישום המקרקעין כבעלות מדינת ישראל.

2. האו"ם פטור מכל המסים והארנונות הנהוגים בישראל, זאת — על-פי האמנה בדבר זכויות יתר וחסינות לאומות-המאוחדות משנת 1946, שישאל הצטרפה אליה ביום 21 בספטמבר 1949, וכן על-פי צו החסינויות וחכויות היתר של האו"ם מ-1947. עם זאת, מוסדות האו"ם משלמים חלק מן הארנונה עבור שירותים עירוניים, כגון פינוי אשפה וכיוצא באלה, מכיוון שתשלום זה אינו נחשב מיסוי.

3. כעובדים מקומיים מועסקים על-ידי אונטס"ו (בירושלים, בטבריה ובנהריה) 150 ערבים, חלקם חושבי ירושלים וחלקם תושבי יהודה ושומרון, ו-10 יהודים אזרחי ישראל. סוכנות הסעד וההעסוקה לפליטים (אונר"א) — שגם היא מוסד של האו"ם, אם כי אין לה כל קשר לאונטס"ו ואינה משתמשת במה שמכונה "ארמון הנציב" — מעסיקה בארץ 6,482 עובדים מקומיים, כולם ערביי ארץ-ישראל, למעלה ממחציתם של עובדים אלה מורים ברשת בתי-הספר של סוכנות זו.

4808. הערכות משרד החוץ להדיפת האשמות על פגיעה באתרים בירושלים

חברת הכנסת ג' כהן שאלה את שר החוץ ביום כ"ג בכסליו התשמ"ג (9 בדצמבר 1982):

בחדש דצמבר תחנכנו במועצת אונסק"ו, ולפי ידיעות מן העיתונות יעלה על סדר-יומה — בלחצן של מדינות ערב — נושא שימור האתרים בירושלים העתיקה.

לעומת זאת, ידוע כי גורמים ערבים מתנכלים לאתרים דתיים ארכיאולוגיים-היסטוריים של עם ישראל, ובעיקר בתוך חצר הרה"בית. בין התנכלויות אלו — השתתת ממצאים

ושרידים, פגיעות בהם וכיסורים באדמה, וכן מניעת גילויים, לפיכך, אודה אם כבודו ישיב לי:

1. האם משלחת ישראל, המשתלמת במועצת אונסק"ו, מקבלת הנחיות ברורות כדי להדוף התקפה הסברתית זאת מצד מדינות ערב?

2. האם יש בהנחיות אלה גם האשמה נגדית על הפעולות המזיקות של פגיעה באתרים יהודיים?

3. האם משרדך נערך להסביר את הפגיעות באתרים יהודיים בעיר העתיקה של ירושלים ובמקומות אחרים בארץ-ישראל בעל-פה, בכתב ושיטות אחרות?

תשובת סגן שר החוץ י' בן-מאיר:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

בחדש דצמבר לא התקיים ולא אמור היה להתקיים דיון כלשהו במועצת אונסק"ו בעניין שימור אתרים בירושלים העתיקה. אני מניח שהשאלת הנכבדה מתכוונת, כנראה, לדיון שהתקיים בפורום אחר, פורום שבו ישראל אינה חברה כלל.

בחדש דצמבר 1982 החליטה הוועדה למורשת העולם, כישיבתה במרכז אונסק"ו בפריס, לרשום את העיר העתיקה של ירושלים ברשימת אתרי התרבות העולמיים כסכנה. בהחלטה זו נענתה הוועדה לפנייתו של ירדן, מבין 21 חברי הוועדה הצביעו 14 בעד ההחלטה, 1 — נגד (ארצות-הברית) ואילו 5 (אוסטרליה, שווייץ, רפ"ג — הרפובליקה הפדרלית של גרמניה, איטליה וצרפת) — נמנעו. מדינה אחת נעדרה מן ההצבעה, המדינות שהצביעו בעד ההחלטה — רובן אינן מקיימות יחסים דיפלומטיים עם ישראל.

ועדה זו קיימת מכוח אמנה בין-לאומית, שישאל אינה צד לה, ועל כן ישראל אינה חברה בוועדה. אולם נציגי ישראל בכירות המדינות הנוגעות בדבר הסבירו כראוי את כל הדרוש הן לגוף העניין והן בנוגע לאי-חזקתה של פניית ירדן.

פגיעות ירדן באתרים יהודיים בירושלים ובמקומות אחרים שימשו נושא נכבד בהסברה הישראלית מאז ראשית שנות החמישים ובמיוחד אחרי מלחמת ששת הימים. נציגי ישראל ממשיכים להסביר רקע זה, אך כידוע זה למעלה מחמש-עשרה שנה אין לירדן הזדמנות להתנצל לאתרים היהודיים בארץ-ישראל, ועובדה זו גרעה במקצת מן האקטואליות של הנושא.

באשר להתנכלויות או לפגיעות באתרים יהודיים בארץ-ישראל המתרחשות עתה — אם אכן יש התנכלויות כאלה — הרי ידוע לשואלת הנכבדה, שכל המקומות והאתרים האלה הם כיום חלק ממדינת ישראל או נמצאים בשטחים הנתונים לשליטת צבא-הגנה לישראל, ובידי ישראל ו/או צה"ל ניתנת לא רק האפשרות, אלא גם מוטלת עליהם החובה למנוע כל התנכלות או פגיעה כזאת, ואין זה עולה על הדעת שדווקא אנו נעלה זאת בפורומים בין-לאומיים.

1809. טענות על אפליה נשים בקידום בסגל הדיפלומטי
חברת הכנסת ש' ארבל-אלמולח שאלה את שר החוץ ביום כ"ג בכסליו התשמ"ב (9 בדצמבר 1982):

נוכח הטענות הנשמעות מצד ארגוני נשים על כך שקיימת אפליה בקידומן של נשים לתפקידים בכירים ועל מיעוט הנשים בתפקידים בכירים במשרדי הממשלה השונים, רצוני לשאול:

1. כמה נשים מועסקות בסגל הדיפלומטי בחוץ-לארץ?

2. כאילו תפקידים מועסקות הנשים בסגל הדיפלומטי?

3. כמה נשים יש בתפקידים בכירים במשרד החוץ בארבע הדרגות הגבוהות?

העממית. ידוע הדבר, כי ישראל תשמה לדרושיה עם הרפובליקה העממית של סין. אך לצערנו אין הדבר תלוי רק בישראל.

1812. תשלום בעבור אחזקת ילדים במעון לעובדות משרד החוץ בחוץ-לארץ

חברת הכנסת א' נמיר שאלה את שר החוץ ביום כ"ג בכסליו התשמ"ב (9 בדצמבר 1982):

נמסר לי, כי משרדך משתתף באחזקת ילד של עובדת בכירה במשרד במונטריאול במעון במשך עשרה חודשים בשנה בלבד. בטענה כי חודשי הקיץ הם בכחינת קייטנה ולא מעון. ולא חלה, לכן, חובת השתתפות המשרד בחשולם בעבור הילד.

בקשר לכך אבקש לשאול:

1. האם אינפורמציה זו נכונה?

2. מה הם השיקולים שלפיהם החליט המשרד על השתתפות בחינוך ילד במעון במשך עשרה חודשים בשנה בלבד?

3. מה, לדעת השר, על אותה עובדת בכירה זאת לעשות במשך שני החודשים האחרים?

סגן שר החוץ י' בן-מאיר:

1. כן.

2. בהתאם לתקנון שירות החוץ והוראות כספים, משתתף המשרד בהוצאות עבור גן טרום-חובה לילדי עובדים בני 3 — 4, הלומדים בגן טרום-חובה.

שנת הלימודים בגן טרום-חובה האמור במונטריאול נמשכת 10 חודשים. בחודשים הנותרים פועל הגן במתכונת של מרכז קיץ, בדומה לקייטנות בישראל.

3. העובדת האמורה יכולה להמשיך לשלוח את ילדה לקייטנה האמורה ולשלם את דמי הקייטנה מכספה שלה. כנהוג לגבי כל המשפחות שיש להן ילדים בגיל הרך, או למצוא סידור אחר למשך חודשים אלה.

השתתפותו הכספית של משרד החוץ בהוצאות עובדיו מוגבלת לפי הכללים הנהוגים לגבי כל עובדי חוץ-לארץ. הנקבעים על-ידי משרד האוצר, זאת בהתאם לאפשרויות התקציביות שעומדות לרשות המדינה.

היו"ר מ' שחל:

שאלה נוספת לחברת הכנסת אורה נמיר.

אורה נמיר (המעריך):

אדוני סגן שר החוץ, לצערי — ואולי לצערנו — יש מעט מאוד נשים במשרד החוץ שממלאות תפקידים דיפלומטיים. האם לא חושב סגן השר, שכדאי וחשובה היתה כאן יוזמה של המשרד לבקש ולהשיג תריג בנושא זה של נשים דיפלומטיות בשירות החוץ?

סגן שר החוץ י' בן-מאיר:

שאלתך קודמת של חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמחלינו, שעל-פי הוראת היושב ראש העברית את החשוכה עליה לפרוטוקול, התייחסה לנושא של ייצוג נשים בסגל הדיפלומטי. אכן, ייצוג הנשים בשירות החוץ אינו גדול דיו. כפי שהיינו רוצים, והשאלה באמת במקומה. בחשובה על אותה שאלתך יש פירוט מפורט. כפי שצינתי באותה חשוכה, המשרד עשה ועושה כל שביכולתו להתחשב במגבלות המיוחדות לנשים ומסייע להן, מתוך מגמה לשלב נשים בעלות כשרונות מתאימים בשירות החוץ הישראלי, ככל האפשר.

אני מוכן לברוק את המקרה המיוחד הזה ואת ההצעה. כפי שציננה חברת הכנסת אורה נמיר. אני רק חייב לומר שוב, שאיני

4. מה הן הסיבות למיעוט נשים בתפקידים בכירים בסגל הדיפלומטי?

5. האם מוכן שר החוץ לנקוט צעדים כדי לקדם נשים במשרדו?

סגן שר החוץ י' בן-מאיר:

1. 17 נשים מועסקות בסגל הדיפלומטי שלנו בחוץ-לארץ.

2. להלן חלוקה לפי תפקידים של הנשים בסגל הדיפלומטי בחוץ-לארץ: שגריר ליד אונסק"ו — 1; ממונה במלטה — 1; ציר יו"ע הסברה פריס — 1; יו"ע. ברן — 1; מזכיר ראשון (בריסל, האג, האו"ם, קופנהגן) — 4; קונסול (ניריווק, צירין, לונדון, שיקגו, לוס אנג'לס) — 5; סגן קונסול (יוסטון, בון, מונטריאול, ניריווק) — 4.

3. 10 נשים ממלאות תפקידים בכירים ב-4 הדרגות הגבוהות, בארץ ובחוץ-לארץ.

4 — 5. שירות החוץ פתוח לכל אדם, ללא הבדל מין.

משרד החוץ מקבל עובדים לשירותיו בעיקר באמצעות מכרז צוערים פומבי. למכרז זה מגיעים מועמדים משני המינים, ובפני אלה שמתקבלים פתוחות כל הדרכים להתקדמות — בהתאם לכישורי העובד. לראבוננו הרב, אחוז הנשים המגיעות למכרז הוא קטן יחסית. לדוגמה, למכרז ב-1981 נרשמו 209 מועמדים, מתוכם רק 43 נשים. אין ספק שהקשיים האובייקטיביים של שירות החוץ, כגון שירות בחוץ-לארץ, טלטולי המשפחה ומקום עבודה לבני הזוג — הקשים במיוחד כאשר מדובר בבעלים — מערימים קשיים אובייקטיביים בפני הנשים, והדבר פוגע ומצמצם את יכולתן לשרת בתנאים שווים בשירות החוץ.

המשרד עשה ועושה כל שביכולתו להתחשב במגבלות המיוחדות לנשים ולסייע להן. מתוך מגמה לשלב נשים בעלות כשרונות מתאימים, ככל האפשר, בשירות החוץ הישראלי.

1810. ביקור מומחים סינים בישראל

חבר הכנסת ש' וייס שאל את שר החוץ ביום כ"ג בכסליו התשמ"ב (9 בדצמבר 1982):

בגיליון 110 של "המחנה החרדי", מיום 17 בנובמבר 1982, פורסמה ידיעה כאילו "יותר מומחים סינים עשויים לבקר בישראל". כמו כן, פורסם באותה הזדמנות, כי "תתקיים הידברות גלויה רק אחרי נסיגת כל הכוחות הזרים מלבנון ופתיחת משאומתן לשלום מקיף — — —".

רצוני לשאול:

1. האם האינפורמציה הזאת נכונה?

2. האם אכן יש הידברות סמויה עם סין?

סגן שר החוץ י' בן-מאיר:

1 — 2. אין לנו כל מושג מה מקור הידיעה הנ"ל. מכל מקום, לא ידוע לנו על מומחים מסין העממית שביקרו או שעשויים לבקר בישראל, ולא על הידברות סמויה עם סין העממית.

היו"ר מ' שחל:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת וייס.

שבח וייס (המעריך):

בכל זאת, האם משרד החוץ מנהל או מנסה לנהל, בדרך זו או זו, קשרים עם מעצמה חשובה זו? האם היית רואה באופן חיובי מגעים עם סין העממית?

סגן שר החוץ י' בן-מאיר:

ישראל היתה בין המדינות הראשונות שהכירו בסין

זאיר עומדת היום בראש המדינות המתונות באפריקה, אשר החליטו לעמוד מול נסיגות לוב ומדינות קיצוניות אחרות, המבקשות להכריז את מטרותיהן לכל מדינות אפריקה. חידוש הקשר בין זאיר לבין ישראל בא להמחיש את נחישות זאיר לנהוג מדיניות עצמאית, בלי לחצים, לטובת אפריקה השחורה ככללותה.

לכן, יש לראות את חידוש הקשר בין שתי המדינות ואת ביקורו של החוץ בזאיר כעין חומה שנפרצה, הפותחת הדורמוניות ותקוות שמשרד החוץ ינסה לממשן. מכאן שיש בהחלט לראות הביקור כהיסטורי וחשוב.

1814. הפמליה שהתלוותה לשר החוץ לזאיר
חברת הכנסת ש' ארבל — אלמולונו שאלה את שר החוץ ביום כ"ג כסליו התשמ"ב (9 בדצמבר 1982):
בעיתונות פורסם, שהפמליה שהתלוותה אל שר החוץ בביקורו בזאיר מנתה 84 איש.

נוכח מספר זה של חברי המשלחת, רצוני לשאול:

1. האם הפרסום בעיתון תואם את המציאות?
2. האם ביקורו של שר החוץ ישראלי בזאיר מצדיק ומחייב פמליה של 84 איש?
3. בכמה הסתכמו ההוצאות למימון המשלחת בזאיר?
4. האם ידוע לשר החוץ על מקרה אחר בישראל, של ביקור שר חוץ במדינה מסוימת התלוותה פמליה כה גדולה?
5. מה היו הנימוקים לשליחת משלחת כה גדולה?

סגן שר החוץ י' בן-מאיר:
(התשובה נקראה לכקשת חבר הכנסת א' הראל)

1. הפרסום אינו תואם את המציאות. פמליית הרשמית של שר החוץ מנתה עשרה אנשים, ובכללם שר החוץ עצמו, והיו חברים בה נציגי משרד החוץ ונציגי משרדים אחרים. הקשורים לשיתוף הפעולה עם זאיר. מספר אנשי משרד החוץ בפמליה, ובכללם השר עצמו, היה חמישה. במטוס היו שמונים וארבעה איש, לפי פירוט זה:

מיכאל בר-זהר (המערך):
ובכלל זה הדיילים — — —

סגן שר החוץ י' בן-מאיר:
חבר הכנסת בר-זהר, אם תתאוד כסבלנות ותקשיב לדברי, תשמע את כל התשובה.

מיכאל בר-זהר (המערך):

סגן שר החוץ י' בן-מאיר:
יפה, אם כן תעזי בסוף ולא בהתחלה.

אני חוזר ואומר, שבמטוס היו שמונים וארבעה איש. לפי פירוט זה: 21 אנשי צוות חיל האוויר, לפי תקן שנקבע על-ידי חיל האוויר; 6 אנשי חיל הקשר, לפי תקן שנקבע על-ידי חיל הקשר; אנשי ביטחון להבטחת השר ולאבטחת המטוס, כפי שנקבע על-ידי השב"כ.

עוד נמצאו במטוס מספר מסוים של עובדי מדינה ממשרדים ומגופים שונים, אשר ניצלו את מסלול הטיסה למטרות הקשורות בעבודתם ולא דווקא בניסיעת שר החוץ לזאיר. בכללם היו אנשים מספר, אשר יצגו היה מדינות אחרות באפריקה, ואני מעדיף לאפרט כאן את שמות המדינות.

רוצה להופיע כצדיק מול האוצר, שהוא קשה. הרי אנחנו יודעים שכל הדברים האלה קשורים בחקיקים, ויש בעייתיות בנושא.

היו"ר מ' שחל:

אבקש מסגן שר החוץ להשיב על שאלתא מס' 1813 של חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמולונו. חברת הכנסת ארבל-אלמולונו איננה כאולם.

סגן שר החוץ י' בן-מאיר:

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להשיב על שאלתא זאת. היא דומה לשאלתא של חברת הכנסת אורה נמיר, ואחר כך אצטרך להפנות אותה לשאלתא הזאת. לכן, ברשותך אדוני היושב-ראש, אני אשיב על שאלתא זאת.

היו"ר מ' שחל:

בבקשה.

1813. הודעתו של נשיא זאיר לאחר ביקורו שר החוץ
חברת הכנסת ש' ארבל אלמולונו שאלה את שר החוץ ביום כ"ג כסליו התשמ"ב (9 בדצמבר 1982):
בשובו מאזר הכריז שר החוץ, שביקורו היה אירוע בעל חשיבות היסטורית לגבי מדינת ישראל.

נוכח דברי תגובתו של נשיא זאיר לעיתונאים, כפי שפורסמו בעתון "מעריב", רצוני לשאול את כבודו:

1. האם נשיא זאיר הודיע בשיחותיו עם שר החוץ הישראלי שזאיר רואה באש"ף את הנציג הבלעדי של העם הפלשתינאי?
2. האם סירובו של הנשיא לקבל את שר הביטחון בארצו נמסר לשר החוץ?
3. האם שר החוץ הציע לנשיא זאיר שישראל תספק לו נשק שלל מלבנון?

4. מה היתה תגובתו של נשיא זאיר על ההצעה?

5. האם גם לאחר תגובתו של נשיא זאיר, כפי שנמסרה לעיתונאים, ממשיך שר החוץ לראות בביקורו אירוע בעל חשיבות היסטורית לישראל?

סגן שר החוץ י' בן-מאיר:

1. לא.

2. לא היה ואין סירוב כזה.

3. לא.

4. לא יכולה להיות תגובה להצעה שלא היתה.

5. כן. ביקורו של החוץ בזאיר הוא ביקור רשמי ראשון של שר חוץ ישראלי באפריקה מאז 1973. ידוע, מרבית מדינות אפריקה ניתקו את יחסיהן עם ישראל.

ביקורו של החוץ בזאיר, מדינה מרכזית וחשובה באפריקה, בת כ-30 מיליון תושבים, בא לתח ביטוי מוחשי לחידוש הקשר בין ישראל ליבשת זאת. למטרה זאת עדיפות גבוהה במסגרת מאמציו הדיפלומטיים של משרד החוץ. חשובה גם העובדה ההיסטורית שהנשיא מוכווט היה נאמן להבטחתו וחידוש את הקשר למרות לחץ ערבי כבד ופעילות ערבית נגדית צפונית. אין זה מחוזה שגרתי בימינו שמנהיג מעז לעמוד מול לחץ ערבי.

החשיבות ההיסטורית של הביקור באה לידי ביטוי גם בצורה הטקסית של קבלת שר החוץ על-ידי הזאירים, אשר נהגו בו רוב הזמן לפי כללי הטקס של ראש מדינה, מה שלא עשו לכבוד שום שר חוץ, ובכלל זה אלו של המעצמות הגדולות, בביקוריהם הרשמיים בזאיר.

שאלות לכבודו הן:

1. האם מוכן משרד החוץ לקבוע, כי בחודשים האחרונים חלה תפנית ביחסה של סין לישראל?
2. האם יצאו מִישראל הצהרות גומלין או הצעות מדיניות, שמטרתן לנצל את האווירה החיובית, כדי להגיע לדו־שיח מדיני עם שלטונות סין?

תשובת סגן שר החוץ י' בן־מאיר:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. יו"ר המפלגה הקומוניסטית הסינית, בפנותו לחברי משלחת הליגה הערבית אמר: "יש לחסל את תוצאות התוקפנות וההתפשטות הישראלית ולהחזיר לעם הפלשתינאי את כבודו ואת זכויותיו הטבעיות, ובאותה עת להכיר בזכות קיומו בשלום של העם הישראלי". והוסיף: "לכל חבri מועצת הביטחון — שסין חברה בה — חובה לעודד כל תוכנית שמוכילה לפתרון הסכסוך במזרח התיכון בצורה צודקת וכוללת, במקום להמעיט בערכן של תוכניות כאלה". עמדה זו של סין ידועה כבר, אך זו הפעם הראשונה שניתן לה פומבי, ודווקא בפני משלחת ערבית רשמית.

כדאי לציין, שבביקורו בקהיר ב־20 בדצמבר 1982 אמר ראש ממשלת סין: "על ישראל לסגת מן השטחים שכבשה מאז 1967 ולהכיר בזכויות הפלשתינאים, על בסיס זה יש למדינות המזרח התיכון זכות לעצמאות וקיום, כולל ישראל". הוא הוסיף: "שכשוארמים של מדינות יש הזכות לעצמאות ולקיום זה שונה מהכרה במדינה".

2. לא יצאו מִישראל הצהרות גומלין.

ישראל היתה בין המדינות הראשונות שהכירו בסין העממית. ידוע כי ישראל חשמה לדרישה עם הרפובליקה העממית של סין, אך אין הדבר תלוי רק בישראל. ריבוי הצהרות לא יוסיף דבר.

1898. מינוי שגריר באנגליה

חברת הכנסת ש' ארבל־אמלמולינו שאלה את שר החוץ ביום כ"ט בכסלו התשמ"ב (15 בדצמבר 1982):
נוכח הפרסומים בעיתונות על כך שוועד עובדי משרד החוץ עלול לנקוט עיצומים כמדיה שר החוץ ימנה אדם פוליטי, שאיננו שייך לצוות העובדים במשרד החוץ, לשגריר באנגליה, רצוני לשאול את כבודו:

1. כמה אנשים בעלי רקע פוליטי, שלא השתייכו לצוות העובדים של משרד החוץ, מונו לתפקידים דיפלומטיים בחוץ־לארץ, מאז התחלת בכונתן כשר החוץ?

2. לאילו תפקידים מונו אנשים אלה?

3. באילו ארצות הם מכהנים?

4. מה היא ההשתייכות הפוליטית של אנשים שמונו לתפקידים בחוץ־לארץ, שאינם נמנים עם צוות עובדי משרד החוץ?

סגן שר החוץ י' בן־מאיר:

1. בהתאם להסכם מכנה התקן של משרד החוץ, שנחתם בין נציבות שירות המדינה ובין משרד החוץ ביום 1 באוקטובר 1969, שמורות עד 15 משרות לשיבוצם של עובדים על־פי החלטת הממשלה, קרי: מינויי עובדים שאינם משתייכים לצוות העובדים הקבוע של משרד החוץ, זאת — לפי מינוי ממשלתי.

2. במסגרת זאת מונו 15 ראשי נציגויות או אנשים בתפקידים ככירים מקבילים בנציגויות.

13. עיתונאים ליוו את שר החוץ, ומעסיקיהם שילמו את מחיר הכרטיס. נחלו עור 8 נציגי חברות כלכליות, על־חשבון החברות הכלכליות.

הפמליה הרשמית, שכאמור כללה עשרה אנשים, ובכללם שר החוץ, הורכבה, כאמור, מנציגי משרד החוץ ומשרדים אחרים, הקשורים בשיתוף פעולה עם זאיר. (ביניהם צה"ל ומשרד המסחר והתעשייה).

חמישה אנשים הצטרפו לנסיעה באופן פרטי.

הצורך במטוס מיוחד, התנאים האובייקטיביים בזאיר וכן מסלול הטיסה הם שהכתיבו במידה רבה את מספר הנוסעים.

נציגי חברות כלכליות נסעו לבדוק את התנאים המעשיים להתקשרויות כלכליות אפשריות וקיימו מגעים עם עמיתים ונציגי ממשלה. בין נציגי העיתונות היו גם כתבים ישראלים וגם כתבים זרים, ולמדינת ישראל היה עניין בסיקור המאורע המיוחד הזה.

2. למעשה, ההוצאה היחידה היתה ההוצאה של חכירת המטוס מחיל האוויר, תחת לפי הקריטריונים של צה"ל, מזה יש להוריד את התשלום בעבור הכרטיסים, ששולמו על־ידי נציגי חברות כלכליות והעיתונאים.

1815. הדלפות משיחות שהתקיימו בזאיר

חברת הכנסת ש' ארבל־אמלמולינו שאלה את שר החוץ ביום כ"ג בכסלו התשמ"ב (9 בדצמבר 1982):

בעקבות פרסום של עיתונאים ב"מעריב" מיום 3 בדצמבר 1982 על כך שנשיא זאיר זעם על הפרסומים שנתפרסמו בישראל, עוד בטרם חזרה המשלחת, בדבר השיחות והסיכומים שנחתמו בעת ביקורו של שר החוץ הישראלי, רצוני לשאול:

1. האם הפרסומים בעיתונות בישראל בדבר השיחות וההסכמים שהתגלו בזאיר נעשו ביוזמתך, בדיעתך וב הסכמתך?

2. אם כן — מה היו השיקולים לפרסומים אשר עוררו את זעמו של נשיא זאיר?

3. אם לא — האם הפרסומים הם פרי של הדלפות?

סגן שר החוץ י' בן־מאיר:

(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת א' הראל)

1. שר החוץ ודובר משרד החוץ מסרו לפרסום את אותם נושאים, הסכמים וסיכומים שהיו ראויים לפרסום ושהיתה חשיבות שיוכו לפרסום, פרסומים אלה לא עוררו כל זעם, לא של נשיא זאיר ולא של נציג אחר של ממשלת זאיר.

2. כאמור, לא ידוע לנו על שום הבעת זעם מטעם נשיא זאיר, לא בעת הביקור ולא אחריו, אדרבא, הביקור תרם רבות להידוק ולחיוק קשרי ישראל־זאיר, זאת גם לפי הערכתם של אישים מוסמכים ובכירים בממשלת זאיר.

3. חלק ניכר מהפרסומים אינם נכונים ואינם תואמים את המציאות: ייתכן שהם באו ממקורות לא ישראליים.

1897. תפנית ביחסי ישראל־סין

חבר הכנסת ע' ברעם שאל את שר החוץ ביום כ"ט בכסלו התשמ"ב (15 בדצמבר 1982):

סוכנויות הידיעות מפרסמות את דבריו וישיבת־ראש המפלגה הקומוניסטית הסינית הו יא־ננג לחברי משלחת הליגה הערבית, כי סין קוראת לערבים להכיר בזכותה של מדינת ישראל להתקיים בשלום, זה אחד הפרסומים הנדירים בקשר לעמדת סין כלפי מדינת ישראל.

שר החצר ועם אישים בממשלת זאיר, ולכן היו במשלחת גם אנשי משרד החצר, גם אנשי משרד הביטחון וגם אנשי משרד התעשייה והמסחר.

לגבי נציגי החברות הכלכליות אמרתי, שתפקידם היה לנסות לנהל שיחות בנושאים הקשורים להם, באפשרויות של קשרים עסקיים וכלכליים, והם ניהלו שיחות גם עם עמיתים וגם עם נציגי ממשלה.

תפקיד אנשי העיתונות היה לסקר את הביקור.

שאר אנשי הצוות, כפי שהזכרתי — צוות האוויר, אנשי חיל הקשר ואנשי הביטחון — היו, כמובן, קשורים לאספקטים הטכניים.

האם כל המשלחת חזרה ארצה? — במפורש לא. הסברתי זאת, כמובן, כל האנשים בתפקידים הטכניים, אנשי צוות המטוס, אנשי חיל הקשר, אנשי השב"כ ופמליית משרד החצר, חזרו. ציינתי שחלק מהאנשים התלוו לטיסה כדי להגיע לארצות הברית. אלה עובדי מדינה אשר חסכו כסף למדינת ישראל. במקום לרכוש כרטיס, הם ניצלו מסלול טיסה במטוס שהיה בו מקום, כדי להגיע לארצות מסוימות שבהן יש להם עניינים שלא אפשר אותם כאן, וכמובן הם לא חזרו עם המשלחת. לגבי העיתונאים — רובם חזרו עם המשלחת. זה עונה על שאלה 6.

אורה נמיר (המערכ):

לא קיבלתי תשובה על שאלה 8.

סגן שר החצר י' בן-מאיר:

התשובה על שאלה 8 ברורה מאוד. אני חושב שמשלחת שמונה עשרה אנשים, ובכללם שר החצר עצמו, היוצאת לביקור ראשון של שר חצר ישראלי באפריקה בכללותה, ביקור ראשון —

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

סגן שר החצר י' בן-מאיר:

חבר הכנסת רובינשטיין, אם אתה רוצה להציע למפקד חיל האוויר איך להטיס את המטוסים שלו — הדרך פנויה לפניך. לא הייתי מציע שתבוא במקום חיל האוויר ותציע צוות מצומצם יותר.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):
זה מותר לי.

סגן שר החצר י' בן-מאיר:

מותר, אך בכל אופן, זה איננו מענייני. ואני מוכרח לומר את דעתי, שאני מניח שחיל האוויר מפעיל את מטוסיו בצורה היעילה והחסכונית ביותר, וכל עוד לא הוכח אחרת, אני מניח שזה נכון.

אני חוזר ואומר: המשלחת עצמה היתה בוודאי משלחת צנועה, בהתחשב בגורמי הביקור: עשרה אנשים, ובכלל זה נציגי כל משרדי הממשלה — גם משרד התעשייה והמסחר, גם המחלקה לשיתוף פעולה במשרד הביטחון וגם משרד החצר. העיתונאים שילמו: נציגי החברות הכלכליות שילמו. זה שכמה עובדי מדינה, שיש להם עבודה בכמה מדינות באפריקה, ניצלו את המטוס לטיסה — זה היה רק חיסכון, ולא קרה בזה שום נזק. גורם הביטחון מוכתב עלי ידי השב"כ.

לגבי עצם השימוש במטוס מיוחד לביקור — ציינתי שדבר זה היה מחייב המציאות בגלל הביקור באויר, בגלל התנאים האובייקטיביים, ובגלל סיבות אחרות שוודאי הן כדורות ידועות לחברת הכנסת אורה נמיר, ואם יש צורך, אני גם מוכן

3. להלן שמות האנשים, תפקידם והארצות שבהן הם מכהנים: 1. משה ארנס, שגריר בווינגטון; 2. מתתיהו אדלר, שגריר, בן, שווייץ; 3. אריה אבידור, שגריר, לה-פאז, בוליביה; 4. חיים אהרן, שגריר, בוגוטה, קולומביה; 5. יהודה בלום, שגריר, נציגות ישראל לאו"ם, ניו-יורק; 6. משה דיין, שגריר, גואטמלה סיטי, גואטמלה; 7. דב הלוי-מילמן, שגריר, ליסבון, פורטוגל; 8. אליהו לנקין, שגריר, פרטוריה, דרום-אפריקה; 9. נתנאל מטלון, שגריר, מונטבידאו, אורוגוואי; 10. יעקב נחושתי, שגריר, האג, הולנד; 11. יעקב גוטל, קונסול כללי, ריו דה-זנירו, ברזיל; 12. משה גדרון, קונסול כללי, יוסטון, ארצות-הברית; 13. יצחק מאיר, קונסול כללי, מונטריאול, קנדה; 14. הרי הורוביץ, ציר, וושינגטון, ארצות-הברית; 15. בנימין נתניהו, ציר, וושינגטון, ארצות-הברית.

4. מדובר במיננים ממשלתיים שאושרו עלי ידי מליאת הממשלה, ואין זה מן הראוי לסווג אנשים או להגדירם לפי השתייכותם הפוליטית.

1899. נסיעת שר החצר לזאיר

חברת הכנסת א' נמיר שאלה את שר החצר ביום כ"ט בכסליו התשמ"ב (15 בדצמבר 1982):

מדיווחים באמצעי התקשורת אני למדה, כי הפמליה שליוותה אותך לזאיר מנתה שמונים ושלושה איש.

בעניין זה, רצוני לשאול את כבודך:

1. האם אינפורמציה זו נכונה?

2. אם לא — כמה אנשים מנתה הפמליה שהתלוותה אליך במסעך?

3. מה היתה ההתפלגות של מלוויך: א. כמה אנשי משרד החצר היו בפמליה, ומה תפקידם? ב. כמה אנשי תקשורת היו בה? ג. כמה נציגי גופים אחרים היו בה, ומאילו גופים?

4. האם צאתה של משלחת כה גדולה היתה חיונית למסעך זה?

5. אם כן — מה היו משימותיה ותפקידיה של המשלחת בתקופת שהותה שם?

6. האם כל המשלחת חזרה אתך בשוכבך ארצה?

7. אם לא — כמה נשארו, ולשם מה?

8. האם, לדעתך, במצבה הכלכלי הקשה של המדינה, לא היה מקום לשלוח משלחת צנועה יותר?

סגן שר החצר י' בן-מאיר:

שאלתך זו רומה לשאלת אס' 1814 של חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלני שעליה השבתי היום, ולכן קראתי את התשובה ההיא במלואה. תשובתי על השאלתך הקודמת חלה גם על שאלתך זו.

הי"ד מ' שחל:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אורה נמיר.

אורה נמיר (המערכ):

עקבתי אחרי התשובות, בשאלתך של חברת הכנסת ארבל-אלמוזלני לא היו אותן שאלות, ולכן לא היו כל התשובות על השאלתך שלי, לא היתה תשובה על שאלה 5, לא היתה תשובה על שאלה 6 ולא היתה תשובה על שאלה 8.

סגן שר החצר י' בן-מאיר:

לגבי משימותיה ותפקידיה של המשלחת בתקופת שהותה שם — הסברתי בפמליה הרשמית היו עשרה אנשים. תפקידיה באותו ביקור היו, כמובן, לנהל את השיחות עם נשיא זאיר, עם

פגיעות שנעשות בירושלים במקומות הקדושים ליהודים — או להבדיל ללא-יהודים — שהרי כיום ירושלים היא חלק ממדינת ישראל. זו בעיה שלנו. הרי כל אחד יאמר לנו, ובצדק: איפה אתם? מי מונע מכם לטפל בזה? איננו מפיצים כעולם חוברות העוסקות בדברים פנים-ישראליים. זה עניין שלנו. ירושלים היא בירת ישראל, אנחנו בעלי-הבית כאן, וגם אתרים אלה הם בשליטתנו. את ההערה הזאת צריך להפנות לשר הפנים, המופקד על המסמך, או למישהו אחר: מדוע אין פועלים — אם אכן יש בעיה — כדי לשים קץ לכך? אבל ודאי שאין משרד החוץ רואה טעם להפיק כעולם חוברה על התנכלויות שנעשות — אם נעשות — בשטח שנמצא בשליטתנו, אצלנו בבית. לפי הבנתו, אין זה נושא להסברה בין-לאומית.

היור"ר מ' שחל:

אני מודה לסגן שר החוץ, ואבקש מסגן השר שילנסקי להשיב על ארבע שאלות.

1780. התבטאויות הדרג הצבאי בנושאים מדיניים

חבר הכנסת ד' זייגרמן שאל את ראש הממשלה

ביום כ"ג בכסלו התשמ"ב (9 בדצמבר 1982):
בעיתונים פורסם, כי הרמטכ"ל רב-אלוף איתן והאלוף אברהם טמיר אמרו בישיבת הממשלה, כי בעבר, בכל המלחמות, איבדה מדינת ישראל את הישגיה בשדה הקרב, כשלא הצליחה להופכם לנצחונות מדיניים. לאור זאת, טענו השניים שאין על ישראל לגלות גמישות כלפי לבנון.

אבקש להשיב לי:

1. האם עובדות אלה נכונות?
2. אם כן — האין כבודו רואה בחומרה את נסיונות ההתערבות של הדרג הצבאי בנושאים מדיניים?
3. אם כן — האין כבודו רואה בחומרה את העובדה שהדרג הצבאי מנסה להפעיל לחץ על הדרג המדיני?
4. אם כן — האין להעמיד את הרמטכ"ל על חומרת התבטאותו, שלפיה כל המלחמות הקודמות הסתיימו ככישלון מדיני של מדינת ישראל?
5. אם כן — האין כבודו רואה מקום לנוף ברמטכ"ל?

סגן שר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת א' הראל)

בשם כבוד ראש הממשלה הריני מתכבד להשיב על שאלתא מס' 1780 של חבר הכנסת דודו זייגרמן:

1. כרגיל, הפרסומים שהודלפו מישיבת הממשלה לא היו מדויקים.

2. הרמטכ"ל רב-אלוף רפאל איתן והאלוף אברהם טמיר הביעו את דעתם בישיבת הממשלה, שאליה הוזמנו על-פי הנהוג המקובל.

3. כל מי שמשחתך בדיוני הממשלה רשאי להביע את דעתו. אין בהכעת הדעה כל לחץ על הממשלה, והיא מקבלת את החלטותיה לפי שיקוליה שלה.

4. על-פי חוק-יסוד: הצבא, הצבא סר למרותה של הממשלה ואת החלטותיה הוא מבצע.

1783. חלוקת תקציב משרד היועץ לענייני ערבים
חבר הכנסת מ' וחד שאל את ראש הממשלה ביום כ"ג בכסלו התשמ"ב (9 בדצמבר 1982):
אבקש מכבודו לענות על השאלות האלו:

לפרטן בעלי-פה באופן מיוחד. לכן אני חושב שאין פה שום כעיה של צניעותה של הממשלה. שר החוץ בכל נסיעותיו יוצא עם משלחות צנועות מאוד, ומשרד החוץ הוא משרד צנוע. הדבר בא לידי ביטוי גם בביקור הזה.

היור"ר מ' שחל:

אדוני סגן השר, חברת הכנסת גאולה כהן ביקשה להשיב על שתי שאלות, שהועברו לפרוטוקול קודם לכן.

סגן שר החוץ י' בן-מאיר:

אם זה בהסכמת היושב-ראש, אני מוכן.

היור"ר מ' שחל:

אני מסכים בהחלט.

סגן שר החוץ י' בן-מאיר:

(קרא את התשובה על שאלתא 1765, ראה עמוד — —)

היור"ר מ' שחל:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (התחיה):

האם קיימת ביקורת על פעולות האו"ם ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה בקרב האוכלוסייה הערבית, ובעיקר בקרב חושבי מתנות הפליטים? אם קיימת פעילות כזאת, האם יש ביקורת עליה?

סגן שר החוץ י' בן-מאיר:

יש הסכם שנחתם מייד לאחר מלחמת ששת הימים בין ממשלת ישראל לבין אוגנר"א, המאפשר לאוגנר"א להמשיך בפעולותיו ביחס לפליטים, כהתאם להסכם מפורט. הקובע בדיוק את הזכויות ואת החובות. אשמח להעביר לחברת הכנסת גאולה כהן העתק של ההסכם ותווית דעת משפטיות שיש לנו לגבי תחולתו ומשמעותו. כאזורים אלה קיימות, כמוכן, פעולות כאלה של אוגנר"א. לגבי הפירוט — אם תגיש שאלתא נוספת בכחב, אהיה מוכן לתת פירוט מלא. אבל בינתיים, אשמח להעביר לך את ההסכם הקובע זאת. ההסכם קובע גם את מידת הביקורת הקיימת בנושאים האלה, כהתאם למקובל. לפי ההסכם.

היור"ר מ' שחל:

תודה. אבקש מסגן שר החוץ לקרוא את התשובה על שאלתא מס' 1808, אף היא של חברת הכנסת גאולה כהן.

סגן שר החוץ י' בן-מאיר:

(קרא את התשובה על שאלתא מס' 1808, ראה עמוד — —)

היור"ר מ' שחל:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (התחיה):

האם משרד החוץ יהיה מוכן לשקול להוציא לאור חוברת — כדוגמת החוברת שהוציאה אחרי מלחמת ששת הימים ותיארה את הפגיעות בבית-הקברות על הר הזיתים — שתביא עדויות וחומנות על אודות הפגיעות באתרים יהודיים מקדשים בירושלים, כגון הנעשה בהר-הבית — לאחרונה גם כתובות על חומותיו?

סגן שר החוץ י' בן-מאיר:

אני חוזר על מה שאמרתי בסוף התשובה: משרד החוץ, כפי שצינתי, הוציא חוברת, ובכל הזדמנות, בנוגע לנושא של המקומות הקדושים בירושלים, אנו מזכירים את הפגיעות ואת ההתנכלויות של ירדן בימי שלטונה. איננו חושב שיהיה טעם או תועלת או אפילו היגיון בכך שנפיק כעולם חוברת, שבה נדבר על

6. רשימת הפרויקטים שקיבלו חתימות מסעיף הפעולות בתקציב לשכת היועץ לענייני ערבים בשנים 1981 — 1982 תישלח אליך על-ידי היועץ לענייני ערבים.

7. בלשכת היועץ לענייני ערבים מועסקים כיום 15 עובדים. בעבר הועסקו חמישה עובדים ערבים ודורוים בתקופות שונות, וכיניהם עובד שהיה סגן היועץ לענייני ערבים. לאחר פרישתו מהמשרד — מסיבות אישיות, לפי בקשתו — הוקפא התקן. עקב הקיצוצים בחקן כוח האדם בשירות המדינה.

הו"ר מ' שחל:

סגן השר שילנסקי ישיב על שאלתא מס' 1785 של חברת הכנסת ארכלי-אלמחלני. האם גם היא רוצה את התשובה בכתב?

שושנה ארכלי-אלמחלני (המערך):
אני רוצה את התשובה בעל-פה.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
התשובה קצרה. חשבתי שחבר הכנסת ותד יצר תקדים.

שושנה ארכלי-אלמחלני (המערך):
אתה רוצה שאחסוך לך זמן?

1785. הדלפות מישיבות הממשלה

חברת הכנסת ש' ארכלי-אלמחלני שאלה את ראש הממשלה ביום כ"ג בכסליו התשמ"ב (9 בדצמבר 1982):

בעיתונות מיום 6 בדצמבר פורסם ששר התקשורת מר ציפורי אמר בכנס פעילי הליכוד בבאר-שבע, בהתייחסו להדלפה בנושא המשא-ומתן הביטחוני עם זאיר, שהדלפות מהממשלה מטרתן לחסל יריבים. ההדלפות התגברו מאז צצו גורמים אינטרסנטיים, הנלחמים על ירושתו של ראש הממשלה.

נוכח ההאשמה שהטיח שר התקשורת כלפי עמיתו לממשלה, רצוני לשאול את כבודו:

1. האם ראש הממשלה מאשר את דבריו של שר התקשורת על כך ששרים מדליפים דברים שנאמרו בישיבות הממשלה גם בנושאים ביטחוניים?

2. אם כן — אילו אמצעים נקט ראש הממשלה למנוע תופעה שלילית זו, הפוגעת באינטרסים חיוניים של המדינה?

3. אם טרם נקט ראש הממשלה אמצעים לגילוי המדליפים — מה הן הסיבות לכך?

4. האם ידוע לראש הממשלה מי מהשרים מדליפים לעיתונים סודות מישיבת הממשלה?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

בשם כבוד ראש הממשלה, הריני מתכבד להשיב על שאלתא מס' 1785 של חברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמחלני:

1. אין ביכולתי להכחיש שהדברים, כפי שהובאו בשאלתא זאת, נאמרו מפי שר התקשורת.

2. מכת ההדלפות — לעתים גם בעניינים עדינים מאוד — היתה ידועה גם בממשלות קודמות. הבעיה היא של השפעה מוסרית. אינני מעלה על הדעת ששרים ייחקרו, כפי שהוצע בעבר, אף אז הבעתי התנגדות לחקירות כאלה. העלולות לפגוע בכלל שלפיו קיימת עליונות של השרות האזרחית הנבחרת על כל הגורמים הכפופים לה.

3. לא ידוע לי מי מהשרים מדליף לעיתונות סודות מישיבת הממשלה.

1. מה הוא ההיקף המדויק של התקציב שהוקצב למשרד היועץ לענייני ערבים בשנות התקציב 1981 ו-1982?

2. מה הם ראשי הפרקים, שלפיהם חושב תקציב זה, וכיצד חולק התקציב למעשה?

3. מה היא החמיכה הכספית שניתנה בשנים אלה לעיתון "אלי-אנבא", והאם הוקצבו לעיתון כספים נוספים מחוץ התקציב של משרד היועץ? אם כן — מה הסכום שהוקצב?

4. מה הוא מאזן העיתון היום ומה היה מאזן העיתון בסוף שנת התקציב 1981?

5. תקציב הווקף המוסלמי: א. מה הוא התקציב הכולל מהווקף המוסלמי בשנים 1981 — 1982? ב. מה הוא פירוט המקורות הספציפיים, שעל-פיהם נקבעת ההכנסה מהווקף המוסלמי? ג. מה היא ההכנסה שנחשבה ממקורות אלה? ד. מה הוא פירוט הנהנים מתקציב הווקף. כיצד חולק תקציב הווקף בפועל ומה הוא סך כל הכספים שקיבל כל אחד מהנהנים בשנים 1981 — 1982?

6. א. אילו מוסדות, מועצות ו/או עיריות קיבלו חתימות כספיות ממשרד היועץ לענייני ערבים בשנים אלה? ב. כמה קיבל כל אחד מהנתמכים הנ"ל? ג. מתוך אילו פריטים בתקציב המשרד שולמו כספים אלה?

7. כמה עובדים מועסקים במשרד היועץ לענייני ערבים, וכמה מתוכם הם ערבים?

סגן שר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
התשובה ארוכה למדי. כמו השאלה, האם חבר הכנסת מחמד ותד רוצה שאקרא אותה, או שאני יכול למסור לו את התשובה?

מחמד ותד (המערך):
אם אפשר לקבל את התשובה בכתב, אודה לך.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
בבקשה.

תשובת סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

בשם כבוד ראש הממשלה, הריני מתכבד להשיב על שאלתא מס' 1783 של חבר הכנסת מחמד ותד:

1. תקציבי לשכת היועץ לענייני ערבים מופיעים בתוקף התקציב לשנים הנוגעות בדבר. פרטים על תקציב הלשכה מתפרסמים מדי שנה בדברי ההסבר לתקציב משרד ראש הממשלה, והם מוגשים לירידת חברי הכנסת.

2. ראשי הפרקים של התקציב מפורטים במקום הנזכר בתשובה 1. ביצוע התקציב נעשה לפי ראשי הפרקים המופיעים בהצעת התקציב.

3. החמיכה בעיתון "אלי-אנבא" מופיעה כסעיף תקציבי בהצעת התקציב הנוכחת בתשובה 1 של השאלתא. על החלק השני של השאלה התשובה היא: לא.

4. העיתון "אלי-אנבא" יוצא לאור ומנוהל על-ידי אגודה עות'מאנית בשם "אגודת פרסומי ירושלים" אשר בקרוב תירשם כעמותה. המסמכים שהאגודה מגישה, בהתאם לחוק, ניתנים לעיון במשרדי הרשויות המוסמכות, בכפוף להוראות החוקים הנוגעים בדבר.

5. תקציב הווקף המוסלמי איננו מנוהל על-ידי משרד ראש הממשלה.

הי"ר מ' שחל:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמחלינו.

שושנה ארכלי-אלמחלינו (המערך):

האם סבור ראש הממשלה, שאתה עונה בשמו, שההדלפות הללו אכן מזיקות לענייניה של המדינה הן מבחינה ביטחונית, הן מבחינת מדיניות החוץ שלה?

סגן שר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

אני חושב שרצוי — מאחר שלא אענה בשמי, ושאלה זו אינה מפורטת בשאלתא — שתגישו שאלתא נפרדת.

1891. מזכר ההכנה בין ישראל לארצות-הברית

חבר הכנסת א' רובינשטיין שאל את ראש הממשלה ביום כ"ט בכסליו התשמ"ב (15 בדצמבר 1982):

כ"ו בדצמבר 1981 נחתם כושינגטון הסכם מזכר ההכנה בין ישראל לארצות-הברית. שר הביטחון, בדבריו בכנסת כ"ז בדצמבר, כינה הסכם זה: "הסכם חיוני המהווה הישג לביטחוננו ולעתידו של עם ישראל".

אבקש מכבודו להשיב לי:

1. האם מזכר ההכנה עם ארצות-הברית עדיין חקף?
2. האם הוקמה מועצת-חננון לקידום מטרות המזכר, כאמור בסעיף 3(1)?
3. האם הוקמו קבוצות עבודה משותפות, כאמור בסעיף 3(2) למזכר? אם לא — מדוע?
4. האם התבצעו הפעולות בתחומים המפורטים בסעיף 2 למזכר — דהיינו, שיתוף פעולה צבאי, תמרונים משותפים וכינון תחזוקת פעילויות?

סגן השר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

בשם כבוד ראש הממשלה, הריני מתכבד להשיב על שאלתא מס' 1891 של חבר הכנסת אמנון רובינשטיין:

1. כל הסכם שנחתם בין שתי מדינות תקף, כל עוד לא בוטל.
2. מזכר ההכנה בין ישראל לארצות-הברית הושעה בשעתו, אך שום צד לא הודיע על ביטולו.
3. מהאמור לעיל נובעות התשובות על שאר השאלות.

הי"ר מ' שחל:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

יכולתי לשאול הרבה שאלות, אבל השאלות העובדתיות שלי לגבי מועצת חננון וקידום מטרות וקבוצות העבודה המשותפות בשום אופן אינן נובעות מן התשובה הכללית שנתן אדוני. שאלתי היא שאלה עובדתית: האם הוקמה מועצת חננון, כאמור בסעיף 3(1) למזכר ההכנה, והאם הוקמו קבוצות עבודה משותפות, כאמור בסעיף 3.1? אם לא הוקמו, נדמה לי שמגיעה לי תשובה.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

חבר הכנסת רובינשטיין, כשאמר שזה נובע מהתשובות הקודמות — אני מבין שהתשובה היא שלילית. אבל ליתר ביטחון ולמען מנוע ספק תקבל על כך תשובה, אם כי אני מבין את זה כתשובה שלילית.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

האם מזכר ההכנה קיים או לא קיים?

מדרכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

מה זה "אני מבין", הרי אתה קורא את זה מהכתב.

הי"ר מ' שחל:

חבר הכנסת וירשובסקי, אני חושב שחבר הכנסת רובינשטיין ביטא את עצמו היטב, ונדמה לי שתשובת סגן השר היתה בהחלט במקומה. הוא מציע לתת פירוט.

מדרכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

רק שאלתי, מה זאת אומרת "אני מבין". הרי הוא קורא את התשובה מן הכתב.

הי"ר מ' שחל:

יש אנשים שמבינים ויש אנשים שאינם מבינים.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

סלח לי, אולי אחזור, עלי-מנת למנוע ספק: אמרתי שהתשובה היא שלילית, כפי שמשמע מהתוכן. רק למען מנוע ספק וליתר ביטחון אתן גם התשובה על כך, אחרי שאבדוק את העניין פעם נוספת, אמסור את התשובה לא בעל-פה, אלא בכתב.

הי"ר מ' שחל:

צריך לכבד את רצונו, אדוני סגן השר.

אני מודה לסגן השר דב שילנסקי. אני מזמין אל הדוכן את סגן שר החקלאות, פסח גרופר, להשיב על שאלות של חברי הכנסת.

1880. פיקוח על שימוש בחומרי הדברה

חבר הכנסת א' שפייר שאל את שר החקלאות ביום כ"ג בכסליו התשמ"ב (09 בדצמבר 1982):

באחרונה פורסם, כי בעשר האחרונות מתו 8 אנשים כתוצאה מהטיפול ומשימוש בחומרי הדברה למכרסמים.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם מידע זה נכון?
2. האם שני הסוגים של חומרי ההדברה הקיימים הם כה חיוניים, שאי-אפשר בלעדם על אף היותם סכנה לחיי אדם?
3. האם נבדקה האפשרות של המצאת חומרי הדברה חלופיים, שאינם מהווים סיכון לחיי אדם?
4. האם קיימות הוראות והידות לשימוש בחומרי הדברה? ואם כן — על-ידי מי הוצאו ההוראות אלה, ומתי עודכנו לאחרונה?

5. מי האחראי על אכיפת הפיקוח על השימוש בחומרי הדברה?

סגן שר החקלאות פ' גרופר:

(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת א' נחמקין)

1. למשרד החקלאות לא ידוע על כך. בשאלה זו כדאי לפנות למשרד הבריאות.

- 2 — 3. אם הכוונה לפלואורצטטים — התשובה חיובית, אף כי נעשים מאמצים מחקר רבים כדי למצוא חומרים חלופיים, שאינם מסוכנים גם לבעלי חיים.

4. חיובי. כמה שנוגע למשרד החקלאות — ההוראות כתובות על תוויות האריזה ומעודכנות לפי הצורך.

5. משרד החקלאות ומשרד הבריאות.

1881. פירוק מושבים שאינם עומדים בהתחייבותיהם הכספיות

חבר הכנסת א' שפייר שאל את שר החקלאות ביום כ"ג בכסליו התשמ"ב (9 בדצמבר 1982):

בביקורי בסופרמרקטים נמסר לי, שמורגש מחסור בבצל. לגבי חלק מאוכלוסיית ישראל הבצל הוא מרכיב חשוב בסל המזונות, והמחסור בו גורם לעליית מחירו של מצרך זה.

צרוני לשאל:

1. האם קיים מחסור בבצל?
2. האם הייצור המקומי מספק את הביקוש?
3. אם לא — מה הן הסיבות לכך?
4. האם משרדך דואג לספק לאוכלוסייה את כמות הבצל שלה היא זקוקה?

סגן שר החקלאות פ' גרופר:

1. אין היום מחסור בבצל בארץ.

2. הצריכה החדשה היא כ-2,200 טונות. הכמות הקיימת של בצל באיסוס תספק את הדרישה עד ינואר, ומתחילת ינואר תהיה אספקה של כ-6,000 טונות בצל מהעברה.

3 — 4. הנתונים הנ"ל מצביעים על אספקה סדירה ומאחזת של בצל — דבר מבורך במיוחד לאחר העודפים הגדולים של בצל בשנה שעברה.

1885. היווצרות עודפי פרי הדר בעתיד

חבר הכנסת א' שפייר שאל את שר החקלאות ביום כ"ג בכסליו התשמ"ב (9 בדצמבר 1982):

על-פי תחזיות שפורסמו בעיתונות, הוברר כי לכ-150,000 טונות פרי הדר לא יהיה שימוש עד סוף עונת ההדרים הזו, וכי כמות זו של הדרים צפויה להשמדה מחסור האפשרות להעבירה ליצוא או לתעשייה. בנוסף נודע, כי גם בעונת ההדרים שחלפה הושמדו יותר מ-96,000 טונות פרי הדר.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. מה הן הסיבות שהביאו לידי כך שיהיה צורך להשמיד כמות גדולה של פרי הדר?
2. מה בדעת השר ומשרדו לעשות, כדי למנוע את השמדת הפרי וכדי למנוע היווצרות עודפי פרי גדולים בעתיד?
3. האם נכון שבעונת ההדרים שעברה הושמדה כמות של קרוב ל-100,000 טונות פרי, ואם לא כמה הושמדו?
4. כמה טונות פרי הדר יושמדו השנה, לפי הערכת השר?
5. האם מתכנן משרדך שימושים נוספים ויעדים אחרים לפרי העודף, כגון חלוקת פרי בשכונות העוני, בגני ילדים, בצב"ל וכד'?

תשובת סגן שר החקלאות פ' גרופר:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. השנה אין סיבה להשמיד פרי.
2. יצוא גדול יותר והעברת פרי רב יותר לתעשייה.
3. כן.
4. ייתכן שלא צריך להשמיד כלל.
5. כן.

1984. יחס הממשלה לחקלאות

חברת הכנסת ש' ארבל-אלמחלינו שאלה את שר החקלאות ביום " בטבת התשמ"ב (26 בדצמבר 1982):
בעיתון "מעריב" מיום 17 בדצמבר 1982 פורסם: "התאחדות האיכרים יצאה אתמול בהתקפה חריפה ללא תקדים

באחרונה פורסם, כי משרד החקלאות מבקש לפרק מושבים שאינם עומדים בהתחייבויותיהם הכספיות.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם מידע זה נכון?
2. האם מודע השר להשלכות המעשה?
3. כמה מושבים אינם עומדים בהתחייבויותיהם הכספיות?
4. בכמה מסתכמים חובותיהם של המושבים?
5. האם מתכוון משרד החקלאות להיענות ולסייע למושבים שפנו למשרדו בבקשה לסיוע?

תשובת סגן שר החקלאות פ' גרופר:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. לא.
2. כן.
3. כ-120 מושבים.
4. אומדן ממוצע של כ-20 מיליון שקל למושב.
5. כן.

1883. מצב הפרדסנות בארץ

חבר הכנסת א' שפייר שאל את שר החקלאות ביום כ"ג בכסליו התשמ"ב (9 בדצמבר 1982):

באחרונה פורסמו דבריו של המשנה לנגיד בנק ישראל על אודות מצב הפרדסנות בארץ. לדבריו, נמצא ענף זה על סף פשיטת רגל, וכמוהו גם המוסדות של המועצה לשיווק פרי הדר. דבר זה עומד בניגוד גמור לכל היגיון כלכלי ("מעריב" 23 בנובמבר 1982).

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם קביעתו זו של המשנה לנגיד בנק ישראל נכונה?
2. האם המצב השורר כיום כענף ההדרים משביע את רצונו של השר?
3. האם המלצותיו של המשנה לנגיד בנק ישראל, כפי שפורסמו, הוגשו לשר? ואם כן, האם הן מקובלות עליו?
4. מדוע מושמרים מדי שנה כ-100,000 טון פרי הדר? האם לא ניתן לתכנן את הייצור ואת השיווק בצורה מדויקת יותר?
5. מה בדעת השר לעשות על-מנת לתקן את הטעון תיקון בענף ההדרים ובמועצה לשיווק פרי הדר?

תשובת סגן שר החקלאות פ' גרופר:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. לא.
2. לא.
3. לחלק הראשון — לא. לחלק השני — לא ולבנטי.
4. לחלק הראשון — לא מושמרים. לחלק השני — החשובה שלילית.
5. נמשך נטייה לענף עד אשר יחלוף המשבר הכלכלי באירופה, שהיא השוק הטבעי להדרינו.

1884. המחסור בבצל

חברת הכנסת ש' ארבל-אלמחלינו שאלה את שר החקלאות ביום כ"ג בכסליו התשמ"ב (9 בדצמבר 1982):

3. אם כן — אילו אמצעים עומד לנקוט שר האוצר לסייע לחקלאות הנתונה במשבר חמור, ומה תהיה תגובתו של שר החקלאות?

סגן שר החקלאות פ' גרופר:

1. לא.

2. לא.

3-4. מתקיימים דיונים שוטפים עם האוצר, כדי למצוא דרכים לעזור לחקלאות בתקופה קשה זאת.

היו"ר מ' שחל:

אני מודה לסגן שר החקלאות.

על הממשלה ובמיוחד על משרד האוצר, לגבי עמדם המתנכרת לחקלאות, עד כדי חוסר התייחסות למעמדה כפאר היצירה הצינית. נשיא התאחדות האיכרים אמר, שזו ממשלה צינית בתוסה אל החקלאות.

רצוני לשאול:

1. האם כבודו תמים דעים עם דעתו של יושב-ראש התאחדות האיכרים על התנכלות הממשלה בכלל והתנכרות משרד האוצר בפרט לחקלאות?

2. האם הוא מזדהה עם דעתו של יושב-ראש התאחדות האיכרים, שענפי חקלאות יצרניים — הפרדסים וגפן היין — נמצאים על סף פשיטת רגל מוחלטת?

ב. הצעת חוק הגנת הדייר (נוסח משולב) (תיקון מס' 2), התשמ"ג — 1982*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

הצעת התיקון באה לקבוע שיטת חישוב קבועה לדמי השכירות בעסקים מוגנים. שעליהם חלה חקרת המקסימום. החוק המוצע מבטל את ההוראה המחלקת כל העלאה לארבע שנים. עלימנה לערכן את הבסיס לדמי השכירות, יועלו בהתאם להצעה זו דמי השכירות המרביים ששולמו ערב ההעלאה ב־ 300% ביום כניסת החוק לתוקפו, 1 בינואר 1983. מכאן ואילך יעודכנו השיעורים המרביים של דמי השכירות, לפי החוק המוצע, מדי שלושה חודשים, במלוא עליית מדד המחירים לצרכן. כדי למנוע חוסר בהירות והתדיינויות לגבי השיעורים המרביים של המדד, תפורסם הודעה על כך ברשומות לא יאוחר מ־ 25 בחודש שלפני כל העלאה. החוק המוצע מותיר לממשלה את סמכותה לקבוע הפחתות בגין חשולם דמי מפתח.

ועדת החוקה, חוק ומשפט המליצה בפני נציגי הממשלה לקבוע הפחתות מיוחדות לאלה ששילמו דמי מפתח לאחר פברואר 1979. שהוא מועד התקנת התקנות האחרונות. שכן, יש להניח שהוסכם בין בעלי הבתים לבין שוכרים אלה על חשולם דמי שכירות שיש בהם כדי לבטא מקצת מעליות המדד, ושוכרים אלה גם שילמו, כנראה, דמי מפתח כשיעור ניכר.

כמו כן מותיר החוק המוצע את סמכותה של הממשלה לקבוע סוגי עסקים שעליהם לא חלה חקרת המקסימום, ודמי השכירות לגביהם הם בין 6% ל־ 7% מערך הנכס, כשהוא פנוי. הוועדה המליצה בפני נציגי הממשלה לזיז את הגדלת הרשימה הקיימת ולהוסיף עליה בתייעסס שלדעת הוועדה אין הצדקה להגביל בהם את דמי השכירות.

ועדת החוקה, חוק ומשפט הקרישה זמן רב לדיון בהצעת החוק, בפני הוועדה הופיעו נציגי קבוצות של בעלי בתים ונציגי קבוצות של דיירים וסוחרים ממקומות שונים בארץ. הופיעו גם דיירים וסוחרים בודדים. הוועדה שמעה והתרשמה כמישרן מהבעיות המטרידות את הציבור הגדול של בעלי הבתים והדיירים. במהלך הדיונים בוועדת החוקה, חוק ומשפט הועלו הצעות רבות לפתרון יסודי ומקיף של הבעיות המתמשכות במערכת היחסים בין הדיירים המוגנים לבין בעלי הבתים. חלק מההצעות שהועלו ראיות לבדיקה נוספת.

ברצוני להביא לידיעת חברי הבית דוגמאות מהצעות שהועלו במליאת הוועדה. שייתכן שיש בהן. לאחר בחינתן לעומק, משום דרך לפתורן:

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק הגנת הדייר (נוסח משולב) (תיקון מס' 2), התשמ"ג — 1982. בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. את ההוק יביא יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט. חבר הכנסת אליעזר קולס.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

ארוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד כזה להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק הגנת הדייר (נוסח משולב) (תיקון מס' 2), התשמ"ג — 1982. חוק זה הובא לכנסת כיוזמת שר הבינוי והשיכון, ואני מבקש את אישור מליאת הכנסת לנוסח שעובד על-ידי ועדת החוקה, חוק ומשפט, על דעת משרד הבינוי והשיכון.

הצעת התיקון לחוק הגנת הדייר עניינה דמי השכירות בבתי-עסק מוגנים. הצעה זו היא יוזמת חקיקה שנייה בנושא הגנת הדייר בקבוצה זו של הכנסת העשירית — יוזמה של שר הבינוי והשיכון. הבאה ליישר את ההדורים בחוק הגנת הדייר. ההצעה הראשונה דנה בדמי השכירות בדירות מוגנות והסדירה את עדכון דמי השכירות מדי שנה בשיעור של 70% עד 100% מעליות המדד.

הצעת החוק שהגני מביא לפניכם היום, באה לקבוע שיטה מסודרת וקבועה להסדרת דמי השכירות בבתי-עסק מוגנים. עד כה נקבעו דמי השכירות בבתי-עסק בתקנות שהתקינה הממשלה. בלי שהחוק יקבע מתי יותקנו תקנות כאלה. כל העלאה של דמי השכירות בעסקים באמצעות תקנות חולקה, בתוקף הוראותיו של סעיף 52(ה) לחוק, לארבע שנים. כל העלאה שנתיית היתה על בסיס דמי השכירות ששולמו עקב התקנת התקנות המשנות — דבר שגרם לשחיקה ניכרת בדמי השכירות. התקנות האחרונות הותקנו בשנת 1979.

שיטה זו גרמה לאי-שביעות רצון רבה מצד בעלי הבתים והדיירים כאחד. בעלי הבתים הרגישו מקופחים וקיבלו תשואה נמוכה, ואילו הדיירים התאוננו על הנוחת הרכוש ועל כך שאין בידיהם לתכנן את צעדיהן העתידיים ואת שיעורי ההעלאות הצפויות. אי-הוודאות בגובה דמי השכירות הצפויים גרמה לתנודות חדות בדמי המפתח ולסימן שאלה ולתמיהה סביב עתיד שיטת דמי המפתח ושמירת ערכם.

52א (א) החדש המלה "המרבית" — תימחק; סעיף 52א (ד) יוסמן ("ה") ולפניו יבוא: ("ה") שיעורי העלאות דמי השכירות לפי סעיף זה הם שיעורים מרביים.

היור"ד מ' שחל:

אני מודה ליושב ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

לחוק הוגשה הסתייגות של חבר הכנסת תופיק טובי. אני מזמין אותו לנמק את ההסתייגות.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב ראש, כנסת נכבדה, אנמק את שלוש ההסתייגויות ביחד.

חברי הכנסת, הצעת חוק הגנת הדייר, הנוגעת לבתי-עסק שהשכירות בהם מוגנת כחוק הגנת הדייר והמוכאת היום לפנינו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, בעצם מרוקנת את חוק הגנת הדייר מחוכנו גם לגבי בתי-עסק. כאן עומדים אנו בפני תיקונים אוטו-סוציאליים, הפוגעים בראש ובראשונה בבעלי העסקים הקטנים, הזעירים. בבעלי המלאכה ובבעלי הקוסקים, על-ידי העלאת דמי השכירות כ-300% בבת-אחת, כמוצע בסעיף 52א החדש, וזה יחול מ-1 בינואר 1983.

דבר בלתי צודק נוסף, הנותן יתרון מעמדי לבעלי הרכוש ולבעלי האמצעים הגדולים, הוא שאין שום הבחנה בהטלת התוספת של 300%, התוספת תחול באופן שווה גם על בעל המכולת וגם על הסופרמרקט; על בעל קיוסק ועל בנק או חברת ביטוח; על בעל מלאכה, כגון סנדלר, ועל מפעל גדול.

הפגיעה השנייה שיש בחוק באה לידי ביטוי בתיקון בסעיף 52ב, הקובע שדמי השכירות יעודכנו ארבע פעמים בשנה בשיעור עליית מדד המחירים לצרכן. שני התיקונים האלה אינם צודקים. הראשון שבהם מעלה את דמי השכירות בבתי-עסק מוגנים למעשה באותו שיעור של דמי השכירות כבתים שחוק הגנת הדייר אינו חל עליהם, וזאת תוך התעלמות מהעובדה שהדייר, בעל העסק, שילם דמי מפתח; והשני קובע עדכון מדי שלושה חודשים, ארבע פעמים בשנה, דבר המהווה הכבדה גדולה קודם כל על 100,000 בעלי עסקים בקירוב, כגון בעלי חנויות מכולת, בעלי מלאכה קטנים, בעלי קיוסקים ואנשי עסקים החיים אך ורק מפרי עבודתם.

אילו היה החוק מסווג את בעלי העסקים וקובע העלאה של 300%, למשל, לגבי חברות גדולות, בנקים ומפעלי תעשייה גדולים, זה היה צודק. שאלה ישאו במלוא ההעלאה של דמי השכירות, אולם לא השוות את בעלי העסקים הקטנים ללווייתנים הגדולים — זה דבר בלתי צודק, בלתי כרייה. כיוון שהחוק מובא בלא הסיווג הסוציאלי הזה, אנו מציעים לקבוע את ההעלאה בדמי השכירות בשיעור שלא יעלה על 50% וכן שעדכון דמי השכירות יהיה פעם אחת בשנה בשיעור של 80% מעלית המדד. בהסתייגויות אלה מנסים אנו להציל את המצט שבמצט, שנותר מחוק הגנת הדייר.

הסתייגות שלישית שלנו נוגעת לסעיף 52א (ד). סעיף זה בא לתת לממשלה סמכות להתקין תקנות כאשר לבתי-עסק שהחוק המוצע לא יחול עליהם. זה סעיף מופשט, בלי כל הגדרה, בלי כל קריטריונים. הסמכות נתונה כולה בידי הממשלה לפשוט בעלי עסקים אלה מההעלאה ולהטיל אותה על בעלי עסקים אחרים, ואין כל הנחיה סוציאלית, כאן עלול להיווצר מצב, שהשימוש בסמכות זו לא יהיה דווקא לטובת בעלי העסקים הקטנים אלא לטובת בעלי העסקים הגדולים, שהממשלה תבוא לעזרתם בנימוקים שונים.

חברי הכנסת, החוק שיתקבל עתה, עם התיקונים שיוכנסו בחוק הגנת הדייר, לא ישאיר דבר מחוק הגנת הדייר, לבד משם

הפתרון לבעיית דיירים הנהנים ממעמד של דייר מוגן על אף שלא שילמו דמי מפתח — הוצע שתבוטל התקרה כמושכרים שהם בתי-עסק תוך ארבע שנים, בלי לפגוע בהגנות האחרות שזכה בהן הדייר, על אף שלא שילם דמי מפתח. ההצעה באה לתקן מצב, שלפיו נהנים דיירים מהגנת החוק, בלי ששילמו דמי מפתח. בהתאם להצעה שהועלתה על-ידי חברי הכנסת שולמית אלוני, משה שחל ושבח וייס, יינתן פסק-זמן של ארבע שנים, כדי שהשוכר יתאים את שכר הדירה לשכר הדירה הכלכלי. חבר הכנסת יצחק זייגר הציע להסיר לאלתר את ההגנה מדיירים שלא שילמו מעורם דמי מפתח. חבר הכנסת משה שחל הציע להנהיג את המשפט העברי על הנכסים המוגנים, כפי שהיה נהוג בהחזרת הנחלות לשבטי ישראל בשנת היובל. ההצעה אומרת, כי השכירות המוגנת תהיה לתקופה של חמישים שנה, ובשנת היובל יפקעו יחסים אלה בין השוכר והמשכיר.

חבר הכנסת שבח וייס וחבר הכנסת אלעזר גרנות ביקשו לבדוק אפשרות לקבוע רצפה ריאלית לדמי השכירות, ולעומת זאת, לקבוע גם תקרה, כך שדמי השכירות בנכסים מוגנים לא יעלו על דמי השכירות הכלכליים.

הצעות רבות נוספות נתקבלו בכתב והושמעו בוועדת החוקה, חוק ומשפט מפי חברי הכנסת, אציין את חברי הכנסת פנחס גולרשטיין ויצחק זייגר ואת חבר הכנסת אמנון רובינשטיין, שהגישו הצעות רבות בנושא תיקונים לחוק הגנת הדייר.

ועדת החוקה, חוק ומשפט החליטה לקיים ישיבה מיוחדת, שאלה יזמנו השרים דוד לוי, יצחק מרדכי ומשה נסים, שמונו על-ידי הממשלה כחברים בוועדת השרים לבדיקת חוק הגנת הדייר. בישיבה זו העלו חברי ועדת החוקה, חוק ומשפט באוני השרים את הצעותיהם ואת המלצותיהם, בעקבות הידע הרב שצברו במהלך הדיונים ובשמיעת הנציגים השונים בוועדה.

אדוני היושב ראש, בדיוני ועדת החוקה, חוק ומשפט בחוק זה, כפי שקורה במרבית הדיונים בוועדה מקצועית זו, שיש לי הכבוד לעמוד בראשה, ניכר שיתוף פעולה פורה בין כל חברי הוועדה, בלא הכול מפלגתי. מטרת חברי הוועדה היתה מציאת פתרון ענייני וצודק בנושא כאובסבין זה של השכירות המיוגנת, ואכן, כפי שאתם יכולים ללמוד מההצעה המונחת לפניכם, נשאו המאמצים פרי.

תודה מיוחדת רצוני להביע ליועצים שהשתתפו עמנו בדיוני הוועדה — לנציגי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מר קרשאי והגברת צדיק, לנציגי משרד הבינוי והשיכון, מנכ"ל המשרד אשר וינר ומר ברי צרינבסקי, מנהל מרכז המידע של משרד הבינוי והשיכון, ולגברת בתיה אבלין, היועצת המשפטית של משרד הבינוי והשיכון. רצוני לציין את תרומתה הרבה של הגברת אבלין לדיוני הוועדה ולגיבוש התיקון כפי שהוא מוצע היום.

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, החוק המוצע אינו מתיימר לפתור את כל מכלול הבעיות הכרוכות בנושא הדיור המוגן, אולם יש בו משום פריצת דרך ותיקון חשוב בנושא התאמת דמי השכירות לתנאי המשק של שנות השמונים.

הוועדה התירה לחבר הכנסת תופיק טובי להגיש הסתייגות, אבקש לאפשר לו להשמיע את ההסתייגות.

אני מבקש, אדוני היושב ראש, שהכנסת תקבל את חוק הגנת הדייר (נוסח משולב) (תיקון מס' 2), התשמ"ג — 1982, בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

על השולחן הונחו תיקונים מספר לנוסח שהונח אתמול, והתיקונים אינם משמעותיים, אלה בעיקר תיקוני ניסוח. בסעיף

אני מבקש לאשר את החוק בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. ולא לאשר את ההסתייגויות. תודה רבה.

היו"ר מ' שחל:
תודה.

היו"ר מ' שחל:
חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. לסעיף 1 אין הסתייגויות.

ה צ ב ע ה
סעיף 1 נתקבל.

היו"ר מ' שחל:
לסעיף 2 שלוש הסתייגויות של חבר הכנסת טובי. אני מעמיד אותן להצבעה.

ה צ ב ע ה
התיקון הראשון של חבר הכנסת טובי לסעיף 2 לא נתקבל.

התיקון השני של חבר הכנסת טובי לסעיף 2 לא נתקבל.

התיקון השלישי של חבר הכנסת טובי לסעיף 2 לא נתקבל.

סעיף 2 בנוסח הנועדה נתקבל.
היו"ר מ' שחל:
סעיף 2 נתקבל ברוב קולות.

לסעיפים 3 עד 8 אין הסתייגויות. אני מעמיד אותם להצבעה.

ה צ ב ע ה
סעיפים 3 עד 8 נתקבלו.

היו"ר מ' שחל:
ברוב קולות הוחלט לקבל את סעיפים 3 עד 8.

אנו עוברים עכשיו להצבעה על החוק בקריאה שלישית.

ה צ ב ע ה
חוק הגנת הדייר (נוסח משולב) (תיקון מס' 2).
התשמ"ג — 1982. נתקבל.

היו"ר מ' שחל:
ברוב קולות הוחלט לקבל את החוק בקריאה שלישית.

ג. הצעת חוק התכנון והבנייה (תיקון מס' 20), התשמ"ג — 1982*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

לכנסת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את הצעת חוק התכנון והבנייה (תיקון מס' 20).

בראשית הדברים ברצוני לציין ולהדגיש, שהחוק על מכלול סעיפיו בא להקל — ואני מדגיש: להקל — על כלל האזרחים במדינת ישראל, ובמיוחד על האזרח הקטן, ולחזק את העוול שהטיל עליו החוק הקודם. אותו חוק יצר עיוותים רבים לגבי אזרחים, והם הרימו זעקה לתיקון העוול שהחוק גרם להם.

החוק, על כן התנגדנו לתיקונים האלה בקריאה הראשונה. וההסתייגויות שלנו נועדו להתאים אותם לצורכי הגנת הדייר. גם הדיירים עצמם, בעלי העסקים הקטנים עצמם, פנו לחברי הכנסת, לוועדת החוקה, חוק ומשפט, ואנחנו נענים לתביעתם.

היו"ר מ' שחל:
תודה. אני שואל את יושב ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט האם הוא רוצה להשיב.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
כן.

היו"ר מ' שחל:
בכפשה.

אליעזר קולס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, אני מתפלא על דבריו של עמיתי חבר הכנסת תופיק טובי. אנחנו לא באנו לשנות את דמי השכירות בבתי עסק. כל מטרת החוק היא למנוע שחיקה נוספת של דמי השכירות. 300% שאנחנו מציעים בהצעת התיקון לחוק הם 300% שמיתוספים על דמי השכירות שמשלם בעל עסק שהוא דייר בעסק מוגן. כך שלמעשה מונצחות המדרגות בין דמי השכירות שמשלמים העסקים השונים. בעל עסק ששילם יותר — הסכום שישלם היום עם ה-300% יהיה גדול יותר. בעל עסק קטן, ששילם שכר דירה פחות — ישלם באותו יחס גם היום.

באשר למספר 300%, אני רוצה לומר כאן, שתחשיבים שונים עמדו בפני הוועדה. אבל המספר 300% אינו משקף אפילו את מחצית ההעלאה במדד יוקר המחיה מ-1979 ועד היום.

חברות גדולות, חבר הכנסת תופיק טובי, אינן קשורות כיום לחוק הזה. כי לגביהן הוכנס תיקון בחוק הגנת הדייר והן משלמות דמי שכירות בגובה של 6% — 7% משווי הנוכס. כשהוא פנוי. כך שאלוהן איננו מתייחסים כלל בתיקון הזה.

באשר לעדכון אחת לשנה — אני מניח שגם אתה אינך רוצה שבעל הבית ימשיך ויסבסד את הדייר שלו. בתקופה של אינפלציה דמי השכירות הולכים ופוחחים אם לא מעדכנים אותם בהתאם למדד. זאת במדינה שבה הכול צמוד למדד יוקר המחיה.

אדוני היושב ראש, חבר הכנסת גרנות ביקשני להפנות את תשומת לבם של חברי הכנסת לכך, שהוא מחזיק בדעה שיש להעלות את דמי השכירות פעמיים בשנה ולא ארבע פעמים. כפי שהוצע בוועדת החוקה, חוק ומשפט. אך לאור דעת הרוכ בוועדת החוקה, חוק ומשפט הוא החליט שלא להגיש הסתייגות ולקבל את עמדת הוועדה. אני מבקש להעביר את עמדתו זו לפרוטוקול הכנסת ולידיעת חברי הבית.

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר היום: חוק התכנון והבנייה (תיקון מס' 20). התשמ"ג — 1982. בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. את החוק תביא יושבת ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה.

שדשנה ארבל-אלמחליו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):
אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבדת להביא

לאמור בסעיף 200, "סעיף 200 קובע, כי לא יראו קרקע כנפגעת אם נפגעה על ידי הוראה שכתוכנית, הנמנית עם אחת ההוראות המפורטות בסעיף, למשל, שינוי בתנאי השימוש בקרקע, הגבלת מספר הכניינים בשטח מסוים ועוד, ובלבד שהפגיעה איננה עוברת את התחום הסביר בנסיבות העניין, ואין זה מן הצדק לשלם לנפגע פיצויים, במלים אחרות — גם כאשר מדובר באחת ההוראות המפורטות בסעיף 200 יש לשלם פיצויים אם הפגיעה עוברת את תחום הסביר ואם מן הצדק לשלם לנפגע פיצויים.

כאשר נחקקו הוראות החוק בעניין היטל השכחה, בתיקון מס' 18 לחוק התכנון והבנייה, הוחלט להשאיר על כנו את העיקרון שהיה בפקודת בניין ערים, ולפיו ההיטל או המס יחולו גם על מי שנכסיו נמצאים מחוץ לשטח התוכנית, כמידה שהושבחו עקב התוכנית.

בנוסף שהובא לקריאה הראשונה הוצע לתקן את שתי ההוראות גם יחד ולקבוע, כי העקרונות של תשלום פיצויים, מחד גיסא, ושל דרישת היטל השכחה, מאידך גיסא, יחולו רק על בעלי נכסים הנמצאים בתוך תחום התוכנית. ההנחה הייתה, כי קביעה כזאת תאפשר הערכה קרובה למציאות הן מבחינת רשויות התכנון והן מצד בעלי נכסים, בכל הנוגע לתשלומי פיצויים ולדרישות תשלום היטל ההשכחה. זאת הייתה המגמה בהצעת החוק שהממשלה הביאה, כעקבות פסקי-דין של בית המשפט העליון, אשר הכיר בזכות לפיצויים גם למי שמקרקעיו נמצאו מחוץ לתחום התכנון והן שגרמה לפגיעה במקרקעיו.

בעת הדיון, אדוני היושב-ראש, הועלו השגות בדבר הצעת התיקון. דעת הוועדה הייתה, כי אין זה דורש לשלול פיצויים ממי שזכאי להם על-פי מבחני הסבירות והצדק שנקבעו בסעיף 200, רק משום שמקרקעיו לא נכללו בתחום התוכנית. אדם כזה אינו מתנחם בכך שאותו עיקרון חל גם על חברו שנכסיו המצויים מחוץ לתחום התוכנית הושבחו, והוא לא יחויב בהיטל השכחה. בעיקרון, מן הראוי הוא שהנפגע, יהיה היכן שיהיה, יפוצה, וזי שהרוויח — ישתף ברווחיו את הרשות שהחלטתה השכיחה את נכסו, כסופו של דבר, התקבלה פשרה זו, שיש בה להרחיב את מעגל הזכאים לפיצויים והחייבים בהיטל גם על בעלי נכסים שמחוץ לשטח התוכנית, ומאידך גיסא יש בה כדי לאפשר לכל הגורמים מן הרשויות התכנון והן בעלי הנכסים, ודאות בכל הנוגע לזכויותיהם ולחובותיהם. הפשרה היא בכך שההוראות בעניין פיצויים והשכחה תחולנה על מקרקעין שנמצאים בתחום התוכנית, הפוגעת או המשכיחה, או גובלים עמה. הוועדה בחרה במלה "גובלים", כדי להבדיר שמדובר במקרקעין שיש להם גבול משותף עם התוכנית הפוגעת או המשכיחה אותם, ברור לוועדה שמבחינת הצדק הצורך עלולים להיווצר כאן עיוותים, אך לפחות יש כאן התקרבות אל הרצוי מבחינת העיקרון, תוך כדי השגת ודאות לגבי המקרקעין שעליהם יחולו ההוראות.

עניין שני, אדוני היושב-ראש, שבו שונה החוק שבפנינו מזה שהובא לקריאה הראשונה, נוגע למינהל מקרקעי ישראל. בחוכרת הכחולה נכללו שני תיקונים: הראשון — לגבי שיפוי חוכרים, והשני — תחולת החוק על המינהל. החוק המקורי קבע הוראות מעבר לגבי מינהל מקרקעי ישראל, שלפיה יוארך לתקופה של שנה מיום תחילתו ההסדר בדבר תשלומים לרשויות המקומיות שהיה קיים עד לאותו יום, וזאת במקום היטל השכחה לגבי מקרקעין שאינם מוכתרים בחכירה לדורות. בחוכרת הכחולה הוצע הסדר של קבע, שלפיו ישלם המינהל לרשויות המקומיות, לגבי אותם מקרקעין, תשלומים בשיעור 10% מסך כל תקבוליו, למעט תקבולים מהחכרת אדמות למטרות חקלאיות ולמעט תקבולים מנכסים שהוחכרו באמצעות חכרות שיוכן ציבוריות. בעניין זה התעוררו חילוקי דעות בין המינהל, או נכון יותר, האוצר, לבין מרכז השלטון המקומי. מרכז השלטון

הודות לפניות הרבות של אזרחים אלה ושל גורמים ציבוריים שונים — אשר ראו את עצמם נפגעים מאוד — אל משרד הפנים ואל ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת, אשר קיימה דיונים בנושא והמליצה לתקן את החוק, יזם משרד הפנים תיקונים לחוק התכנון והבנייה, בנושא זה של היטל השכחה.

חברי הכנסת, יש מקום לחזור ולהדגיש, שכל הכספים הנכנסים מגביית היטל השכחה מיועדים לתכנון ולפיתוח אותו יישוב. אין שום סמכות להשתמש בכספים אלה לצרכים וליעדים אחרים.

חברי הכנסת, אזרחים רבים הקפאו תוכניות בנייה מאז יולי 1981, והם מחכים לתיקון החדש אשר בא לפטור אותם מתשלום היטל השכחה ולהקל עליהם.

אדוני היושב-ראש, חוק זה נדון בכנסת בקריאה ראשונה ביום 10 במאי 1982, בתיקון מס' 19 לחוק התכנון והבנייה. הוא הועבר אל ועדת הפנים ואיכות הסביבה לשם הכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. בינתיים נוסף על חוק התכנון והבנייה תיקון עקיף בתיק הבזק, החש"מ-ב-1982, כך שהתיקון שלפנינו נושא את המספר 20.

החוק כולל תיקונים בנושא היטל ההשכחה, אשר הוסדר במסגרת החוספת השלישית לחוק התכנון והבנייה, שנוספה בתיקון מס' 18 אשר נכנס לתוקפו ביום 1 ביולי 1981. ניסיון הפעלתו של החוק החדש לימד את הצורך בתיקונים שונים. הוועדה ישיבה על המדוכה כמשך יותר מעשרים ישיבות. במהלכן שמעה — ולעיתים יותר מפעם אחת — נציגים של מרכז הקבלנים והבונים בישראל, של לשכת עורכי-הדין בישראל, של אגודת שמאי המקרקעין בישראל, של המרכז החקלאי בהסתדרות הפועלים החקלאיים, של התאחדות האיכרים בישראל, ונציגי יישובים, זאת, כמובן, נוסף על השתתפותם הקבועה של נציגי משרדי הממשלה הנוגעים בדבר, של אנשי מינהל מקרקעי ישראל, של מרכז השלטון המקומי ושל נציגי משרדי הפנים, המשפטים והאוצר.

הוועדה לא נאלתה מלדון ומלחזור ולדון בכל נושא שהועלו השגות לגביו. אם בכל זאת אין אנו מכיאים הסדר מלא — והכוונה היא להוראות הנוגעות למינהל מקרקעי ישראל — הרי זה רק משום שידועים אנו, כי אלפי אזרחים ממתינים בקוצר רוח לאותן הוראות מקלות, שקבענו בחוק זה, אשר לגביהן אין מחלוקת.

את כל הסעיפים הקשורים במינהל מקרקעי ישראל החליטה הוועדה שלא לכלול בחוק המובא היום בפניכם לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, כי הדבר מצריך דיונים נוספים מייגיעים ויסודיים יותר, והידברות עם הגורמים השונים הנוגעים בדבר. משום כך סברה הוועדה שעלינו להניח לכל הנושא של מינהל מקרקעי ישראל, והוא יבוא כהצעת חוק נפרדת בתוך תקופה שתקבע היום על-ידי הכנסת. יש כאלה שהציעו — כהצעת הוועדה — בתוך שישנה חודשים; והצעתו של כבוד שר הפנים היא בתוך שנה.

הנושא הראשון, חברי הכנסת, שבו סוטה החוק שלפנינו מההצעה שהובאה לקריאה הראשונה, הוא היקף החבות של הוועדה המקומית בתשלום פיצויים למי שמקרקעיו נפגעו, ובמקביל היקף החבות של בעל מקרקעין שהושבחו בתשלום היטל השכחה. עניין זה מצריך הבהרה מפורטת יותר.

סעיף 2 מחקן את סעיף 197 לחוק התכנון והבנייה, והוא קובע לאמור: "נפגעו מקרקעין על-ידי חוכנית שלא בדרך הפקעה — מי שבים תחילת התוכנית היה בעל המקרקעין או בעל זכות בהם זכאים לפיצויים מהוועדה המקומית, בכפוף

מקרקעין. שנקבעה על-ידי הוועדה המקומית לצורך שומה חוזרת. חייב בהיטל ויכל להגיש שומה אחרת. שהתכן שמאי מקרקעין מטעמו. אם לא הסכימו הוועדה המקומית ובעל המקרקעין לשומה. יבחרו שמאי אחר. ושומתו תהא מכרעת. על החיוב בהיטל ניתן יהיה לערער בפני בית-משפט השלום רק בנקודה משפטית. על הכרעת השמאי המכריע ניתן יהיה לערער רק אם הוא פסק בלי ששמע את אחד הצדדים.

שינוי נוסף בהקשר זה נוגע לתשלום ההיטל או למתן ערובה לתשלום. כאשר מערערים אך רוצים לממש בינתיים את הזכויות במקרקעין. מעתה, מי שמבקש היתר בנייה לצורכי מגוריו או מגורי קרובו ומגיש ערעור, לא יהא חייב בתשלום ההיטל כתנאי לקבלת ההיתר, ודי בכך אם נתן ערובה לתשלום ההיטל.

סעיף חדש שנוגע לשומה, אשר היתוסף בוועדה, הוא סעיף 11. המוסיף את סעיף 14 לתוספת השלישית. הסעיף החדש מאפשר לשמאי מקרקעין לקבל משלטונות המס פרטים שברשותם בדבר מחירי מקרקעין. כפי שידרש לצורך מילוי תפקידם. אך בלי פרטי זיהוי של בעלי הנכסים. קבלת פרטים כאמור תאפשר עריכת שומה נכונה יותר. כקשר למידע שיקבלו, תחול על שמאי המקרקעין חובה על שמירת סודיות, והפרתה מהווה עבירה. זה תיקון מהותי ממדרגה ראשונה, כי השומה שנקבעה על-ידי שמאים עד כה לא היתה מבוססת ויסודית דיה, והיא נערכה רק על סמך הערכה של אותו שמאי.

סעיף 13. חברי הכנסת, נקרא סעיף הפטורים. סעיף 19 לתוספת השלישית עוסק בפטור מהיטל. הצעת החוק שהובאה בקריאה הראשונה ביקשה ליצור מסגרת להתקנת תקנות על-ידי שר הפנים, באישור ועדת הפנים ואיכות הסביבה, שבהן ייקבעו סוגי הקלות, תוכניות ומבנים לצרכים חקלאיים, שעליהם לא תחול חובת תשלום היטל. הוועדה החליטה שלא להשאר נושא זה לחקיקת-משנה אלא לקבוע את אותן הקלות שעל הצורך בהן למדח מפניות הציבור ומהביצות שהתעוררו במשרד הממשלה וברשויות המקומיות.

הוועדה קבעה לכן, כי לא יחויבו בהיטל השבחה השבחות במקרקעין למגורים בשכונות שיקום, באזורי שיקום ובמקומות שנקבעו על-ידי שר הבינוי והשיכון ושר הפנים, בהסכמת הרשות המקומית הנוגעת בדבר. הוא הדין לגבי מקרקעין של מוסדות ציבור שאינם מטרות רווח, המשמשים לחינוך, לתרבות, למדע, לדת, לצדקה, לרפואה, לבריאות או לספורט; הרחבה או בניית דירות מגורים על-ידי זכאים לסיוע באחת מתוכניות הסיוע של משרד השיכון; השבחה במקרקעין שבעליהם החזיקו בהם עשר שנים לפחות והמקרקעין משמשים לבנייה או הרחבה של דירת מגורים עבור הבעלים או קרוביהם, ויכולים להיות כמה קרובים, כל עוד קרבתם היא בהתאם להגדרה שנקבעה בחוק — כן זוג, הורה, הורה של הורה, צאצא או צאצא של בן הזוג, אחים ובני זוגם. השבחה כזו תהא פטורה, כאשר התוכנית שקדמה לתוכנית שגורמה להשבחה היא תוכנית ישנה, דהיינו — תוכנית שקיבלה חוקק לפני 1 בינואר 1950. מי שקיבל זכויות במקרקעין כאלה מכות הדין, למשל בירושה, דינו לעניין חישוב התקופה של עשר השנים כדן מי שהעביר את הזכויות, כלומר — תהיה רציפות.

חבר הכנסת מחמד ותר וחבר הכנסת חאמד חלאילה אינם מסתפקים בהסדר הזה, ואני מצטרפת לדעתם זו. הם מציעים שבכל מקרה של החזקה במשך עשר שנים לפחות, תהא ההשבחה פטורה, כאשר המקרקעין הם לבנייה עצמית או עבור קרובים. לדעתי, יש הצדקה להסתייגות שלהם. אני אומרת זאת באופן אישי, לא בשם הוועדה. אילו היה זה בשם הוועדה לא

המקומי טען, כי שיעור התשלום נמוך מדי ובעיקר אין בו כדי לענות על צורכי עיירות הפיתוח, שבהן מצויים מקרקעין רבים של המינהל. הואיל וחילוקי דעות אלה לא יישבו תוך כדי מהלך הדיונים שלנו, החליטה הוועדה להאריך את ההסדר הישן למשך שישה חודשים נוספים, בתקווה שניתן יהיה עד לאותו מועד ללבן את הסוגיה באופן יסודי, וכאן אני רוצה להוסיף, שחברי הוועדה הוסיפו סוגיות נוספות הקשורות במינהל מקרקעי ישראל. למשל, חבר הכנסת ויינושטיין העלה את השאלה של עיירות הפיתוח, ותבררם אתרים העלו את הנושא של המגור הערבי, של אדמות חקלאיות וכו'. אנחנו ביקשנו שכל הסוגיות האלה יבדקו עם כל הקשור במינהל מקרקעי ישראל, והוועדה תדון בהם בנפרד.

שר הפנים סבור, כי תקופה זו של שישה חודשים היא קצרה מדי, והוא מבקש, בהסתייגותו, להאריך את התקופה לשנה. הוועדה אינה רואה כל סיבה למשוך את העניין תקופה כה ארוכה, ונראה לוועדה שמן הראוי לקבוע, בהקדם ככל האפשר, הסדר צודק של קבע. אני מציעה ופונה לשר הפנים — אומנם הוא איננו כאן — ומבקשת לכבד את רצון הוועדה אשר דנה בנושא הזה והצביעה גם הצבעות חחרות, וחזרה והדגישה את דעתה, שדי בתקופה של שישה חודשים שתועמד לרשות המינהל, כדי שיכוא אליה פעם נוספת עם אותם תיקונים ועם ההצעות החדשות.

בהקשר זה של יחסי בעלים-חוכר, הכניסה הוועדה תיקון נוסף לחוק, על-פי הצעה שהעלתה לשכת עורכי-הדין, קיימת אפשרות שבהסכמים, בעיקר כאלה שנקשרו לפני תחילתו של החוק בדבר היטל השבחה, לקבוע הוראה שעל-פיה זכאי המחזיר לתכונת מהחוכר, במקרה של השבחה, תשלום עבור ויצול. במקרה כזה יהא על החוכר לשלם פעמיים עבור אותה השבחה: לוועדה המקומית, ולמחזיר. הוועדה חיקנה אפוא את סעיף 2 לתוספת על-ידי הוספת סעיף קטן (ג), הקובע שבמקרה כזה יהא זכאי החוכר לנכות את סכום ההיטל מכל תשלום שעליו לשלם למחזיר כאמור. הוראה זאת אינה חלה על מקרקעין של מינהל מקרקעי ישראל.

סעיף 8 לחוק, המתקן את סעיף 9 לתוספת השלישית, היתוסף בעת הדיון בוועדה, אין בו חידוש מהותי כלשהו, והוא נועד להבהרת ההוראה שבסעיף.

סעיף 9 לחוק, אשר מחליף את סעיף 12 לתוספת, היתוסף בוועדה, והוא בא לאפשר העברת סכומים שייגבו כהיטל לא רק לרשויות המקומיות, כפי שקובע סעיף 12 המקורי, אלא גם ליישובים שאינם רשויות מקומיות, עד כשיו היה קיפות, היה עוול בנושא הזה, ומה שהיה מגיע ליישוב — ממילא הם לא קיבלו דבר מאותם הסכומים שנכנסו מגביית היטל השבחה.

סעיף 9 לחוק מוסיף לתוספת את סעיף 12. שעניינו — היטל במועצות אזוריות. השינוי העיקרי מהנוסח שבחברת הכחולה הוא בהוספת סעיף קטן (ב), הקובע אפשרות ערעור בפני הוועדה המחוזית על החלטתה של הוועדה המקומית בדבר היטל ושעורו, דרכי השומה, החלוקה והגבייתו במרחב תכנון מקומי, שיש בו מועצות אזוריות ואגודות שיתופיות.

אני יכולה להביא דוגמה אחת של יישוב כמו עין-העמק, שאין לו מעמד מוניציפאלי כזה או כזה, והוא נמצא בתחומי מועצה אזורית, שרובה ככולה יש בה קיבוצים ומושבאים. למעשה הוא היה זכאי לערער על אותו היטל השבחה שהוטל עליו, במידה שיראה את עצמו נפגע מההחלטה של המועצה האזורית. הוא יוכל לערער בפני הוועדה המחוזית.

סעיף 11: בנושא השומה הכניסה הוועדה שינוי רב וחוקקה מחדש את סעיף 14 לתוספת השלישית. לא עוד רשימת שמאי

גם בשל כך סברה הוועדה שאין זה רצוי להשאיר את הוראות פקודת בניין ערים בעניין זה בהיקף, ויש להחיל את ההוראות החדשות הברורות יותר, כפי שאנחנו מוצאים אותן היום בסעיף 14.

אדוני היושב ראש, הוועדה הגיעה למסקנה, שהתיקון אשר הוצע עליי הממשלה להחיל את הוראות המעבר רק לגבי תוכניות שאושרו בתקופת השנתיים שקדמו לתחילת תיקון מס' 18, מקפת את הרשויות המקומיות ושווה מהן את האפשרות לגבות מס במקרים שבהם, לפי החוק הקיים ופירושו עליידי בית המשפט העליון, עדיין רשאיות הן לגבות את המס.

רענן נעים (המעריך):

אדוני היושב ראש, זאת שיטה של החשה.

שושנה ארבל-אלמזלניו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה): זה חוק מורכב ומסובך, אני חייבת להסביר.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת רענן נעים, אנחנו לא ניתן שיתישו אותנו, ואתה לא נראה לי חלוש כל כך, שאפשר להתייך.

שושנה ארבל-אלמזלניו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה): לפיכך קבעה הוועדה את ההסדר הזה: החוק החדש יחול גם על בעל מקרקעין הנמצאים בתחום תוכנית שאושרה קודם תחילתו, או הגובלים עמה, אם התוכנית אושרה בעת שהמקרקעין היו בבעלות או בחכירה לדורות בידי אותם בעלים, ובלבד שטרם בוצעה בהם כל בנייה וטרם נעשה בהם מלא השימוש, כפי שאושר לראשונה בתוכנית כאמור.

אם כן, אם אדם קנה מקרקעין לאחר שחלה עליהם תוכנית שהשכיחה אותם, והבעלים הקודמים לא שילמו מס השבחה, הקונה לא ישלם את המס, מפני שהשבחה לא חלה כאשר המקרקעין היו ברשותו. יחידה זאת, אם ההשבחה חלה בעת שהמקרקעין היו ברשותו אך הוא כבר סיים את הבנייה בלי שנדרש לשלם, שוב לא יוכלו השלטונות לדרוש ממנו מס, אף אם לפי פקודה שהייתה בתוקף עדיין יכולים היו לעשות זאת, לפי כל אחת משתי החלופות לסעיף 32 לפקודת בניין ערים, אם על אף כל התנאים לעיל עדיין קיים מצב שבו אין זה צורך וסביר לשלם את המס, הכניסה הוועדה את סעיף 1(1)(ב), ולפיו ניתן לערער על חיוב כזה בפני בית המשפט בנימוק שהחיוב אינו סביר בסביבות העניין ואין זה מן הצדק להטילו. לבית המשפט תהיה סמכות לאשר את החיוב, לבטלו או להפחיתו — הכול כפי שיראה לו צורך. מבחן זה של סבירות וצדק כבר הוזכר בקשר לתשלום פיצויים למי שמקרקעיו נפגעו לפי סעיף 200 לחוק התכנון והבנייה. מצב שבו מגוון האפשרויות הוא רב ביותר — נראה לוועדה כי יש בו משום התנוונות דרך מספקת לבית המשפט.

חבר הכנסת נוף אינו מסתפק בכל הערובות הללו שנקבעו בסעיף 14, ומציע הסתייגות שלפיה יחולו הוראות הסעיף רק על תוכנית שאושרה בתקופה של עד שנים מפני שתחילתו של תיקון 18. מהנימוקים שהסביר יוצא שתיקון זה, אם יתקבל, יגרע אפילו מהמצב הקיים, כשהייתה זכות לגבות את המס, לפי הפרשנות של בית הדין, כל עוד עבודות הפיתוח לא נסתיימו. לפיכך אני מציעה לדחות את הצעתו של חבר הכנסת עקיבא נוף.

אדוני היושב ראש, עקב כל הדברים האלה, אני מבקשת מהכנסת לאשר את החוק בקריאה שנייה ובקריאה שלישית, כי עיני הרבה הרבה אורחים נשואות היום לכנסת, והם ממתינים לחוק זה, כדי שיוכלו לבצע את אותן תוכניות שהקפאו, מי להרחבת מרפסת, מי להרחבת חדר, כדי להיטיב את תנאי הדיוור שלהם, כי הלאה מאז יולי 1981 נדרשו לשלם סכומים גדולים ביותר.

הייתי מרשה לעצמי לעשות זאת. אני עושה זאת באופן אישי. לדעתי, ההסתייגות היא מוצדקת. ביקשתי מאחד מחברי הוועדה, שיכול להשיב על ההסתייגות הזו, שיעשה כן, כי אני מנועה מלעשות זאת. אם יהיה מישהו מחברי הוועדה שירצה להשיב על ההסתייגות, הוא ישיב. כאשר גיע הזמן להנמקת ההסתייגויות, אבקש מחבר הכנסת ותד לנמק את ההסתייגות. הוא יעשה זאת הרבה יותר טוב ממני ומאתרים.

הוראה חשובה, אחרת היא זו הקובעת שלא יראו כמיומש זכויות במקרקעין כל בנייה או הרחבה של דירת מגורים עבור המחזיק או קרובו, כאשר השטח הכולל הוא עד 120 מטר מרובע. זאת לגבי כל אדם, גם אם אינו גר בשכונת השיקים, כל אורח שיבנה עד 120 מטר מרובע יהיה פטור מתשלום היטל השבחה, גם אם אינו נמנה עם הזכאים לסיוע של משרד הבינוי והשיכון. בנה אדם מעל השטח האמור — יחריב בהיטל רק עבור ההרחבה הנוספת. אם הוא בנה שטח של 140 מטר מרובע, הוא יהיה חייב לשלם היטל השבחה רק עד 20 מטר מרובע.

נוסף על כל האמור, אדוני היושב ראש — תהא לשר הפנים סמכות, לפי סעיף 13(ד) לקבוע בתקנות, באישור ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת, סוגי תוכניות לבנייה בשטח התיישבות חדשה או בשטח פיתוח, שלגביהם לא תחול חובת תשלום היטל, סוגי מבנים לצרכים חקלאיים שבנייתם לא תיחשב "מימוש זכויות", והוראות בדבר מתן פטור לגבי מקרקעין, שבהם הותרה בנייה בפועל עליידי מוסד תכנון ובנייה מעבר למה שהחירה התוכנית שהייתה תקפה באופן פורמלי.

סעיף 14: נושא בעייתי נוסף הוא הוראות המעבר שנקבעו בתיקון מס' 18, אשר אפשרו לוועדה מקומית להטיל מס השבחה לפי סעיף 32 לפקודת בניין ערים משנת 1936, למרות ביטולה של פקודה זו, לגבי תוכנית או שינוי בתוכנית שאושרו עד יום תחילתו של החוק ב' יולי 1981. בחוק לא נקבעה הוראה המבטלת מהו משך התחולה הרטרואקטיבית של הוראה זו. הוצע בחוברת הכחולה, כאשר הצעת החוק הובאה לקריאה ראשונה, לקבוע מפורשות, כי ניתן לגבות מס השבחה במקרים שבהם לא נשלחו דרישות לתשלום המס לפני תחילת תיקון מס' 18, לגבי תוכניות שאושרו בשנתיים שקדמו לתחילתו בלבד.

בסמוך להופעת החוברת הכחולה, התפרסם פסק-דין נוסף של בית המשפט העליון בסוגיה זו — בנ"מ מס' 371/81, לובינגר נגד הוועדה המקומית לתכנון ולבנייה "המדכו", פסק-דין, כרך ל"ו (2), עמ' 179. פסק-דין זה התייחס מפורשות לתיקון מס' 18 והבהיר: סעיף 32 לפקודת בניין ערים מתווה שתי חלופות לדרישת מס השבחה. על פי החלופה הראשונה, מתחיל מירון זמן של שנתיים, שבהן ניתן להעלות דרישה למס השבחה בשל אישור התוכנית, עם תחילתה של התוכנית, אך לפני שבוצעו והושלמו העבודות, אשר בשל ההוצאות עבורן נדרש המס. אם ההגשה העלויה בתוך השנתיים האמורות, תמה האפשרות לדרוש את המס במסגרת חלופה זו, אך עדיין קיימת או האפשרות לבצע את העבודה ולדרוש את המס לאחר מעשה, לפי החלופה השנייה שבאותו סעיף, דהיינו — לאחר השלמת הביצוע של העבודה. אם חלפה תקופת השנתיים לפי שתי החלופות, במועד כלשהו לפני כניסת תיקון מס' 18 לתוקף, הרי תמה בכך האפשרות לדרוש את המס, ואין בחוק זה כדי להחיות את אשר התיישן, אולם תיקון מס' 18 מתייחס במפורש גם לתוכנית ולשינויה שקדמו לכניסתו לתוקף, ואם טרם נגבה המס וטרם חלה התיישנות, ניתן יהיה לפעול לגביהם במסלול החדש שהותווה בסעיפי המשנה של סעיף 8 לחיקון.

ברצוני להוסיף על האמור, כי עד היום טרם ניתנה תשובה על השאלה מתי הושלם ביצוע העבודה, אפילו עליידי הפסיקה של בית המשפט. מצב זה יוצר ערפל נוסף בסוגיה סבוכה זאת.

היטל — הפרש עליית מחיר הקרקע, כתוצאה מכך שהקרקע הושבחה, לכאורה. המסקנה היא, שכל אורח בראשון-לציון או בכנימינה, שלא עסק בספרות, יוצא נענש לפי החוק הזה. ולא רק זה: באזור זה התכנון היה לפי התוכנית המנדטורית הידועה (R.6): נכון שבין תוכנית זאת ובין 1950 נעשו אי-אלו טלאים קטנים, טלאי פה וטלאי שם, אבל מבחינה מהותית לא חל שינוי כה גדול בתוכנית המתאר שיכסה על הפסדיהם של אלה העלולים להיפגע.

ראו דוגמה שנייה, הדוגמה של דלית אל-כרמל או עוספיה. מצד אחד, שר האוצר המנות פנחס ספיר הוציא בזמנו הוראה לגבי כ-16 כפרים מסוג זה, שמבחינת המיסוי הקרקע שלהם נחשבת לקרקע עירונית. זה שנים רבות שהם משלמים בעד הקרקעות האלה, המגרשים האלה, כמו בעד קרקע עירונית. אבל מבחינת הוועדה לשימור קרקע חקלאית, קרקע זאת היא עדיין בכחינת קרקע חקלאית. מצד אחד לא היה אפשר לבנות עליה, ומצד שני שילמו כפי ששילמו בעד קרקע עירונית.

דלית אל-כרמל זכתה למפת מתאר, אבל עד עצם היום הזה עדיין לא זכתה למפה מפורטת: זאת אומרת, שתיאורטית — אפשר לבנות, אבל מעשית — כל מי שכונה עובר על החוק, משום שבהעדר מפה מפורטת אי-אפשר לתת היתרים. כך נצטברו במשך השנים כמה עשרות יחידות דיור — בקנה-מידה ארצי יש כמה אלפי יחידות דיור — שמבחינת הסטטוס החוקי שלהן הן בלתי חוקיות, אבל קציני המחוזות היו מוכנים להסכים עם זאת.

ברגע שהכפר דלית אל-כרמל יקבל תוכנית מפורטת ובעלי הדירות האלה יצולו להפוך אותן לדירות ליגליות, חוקיות, ויגשו לקבל היתרים, רישיונות — הם כאילו לא בנו, אפילו הם בנו ב-1965. הם יתחילו את כל התהליך מחדש, ויצטרכו לשלם ההפרש של 50% היטל על אותה קרקע ששילמו עליה כאילו היתה קרקע עירונית, ובכן, זה סוג שני. לא רק שזה לא מקל על האזרח, זה עושה עוול לאזרח.

יש גם סוג שלישי, הנוגע ליישובים ערביים ולמעט יישובים יהודיים. עד היום הזה יש תחומים בנייה שאין להם לא מפות מתאר ולא מפה מפורטת, או שיש להם מפות שהן בשלבי טיפול משנות ה-70 המאוחרות. זאת אומרת, מחוץ לגרעין הכפר עצמו או היישוב עצמו הם לא זכו לכך שתהיה אצלם הרחבה כלשהי. אנשי משרד הפנים יכולים לטעון שהיישובים אשמים. אנשי היישובים טוענים שבמשרד הפנים היתה סתבת. אבל מסיבה כלשהי התוכנית לא אושרה.

החוק הזה, על-ידי התוספת, על-ידי ההתניה שהתוכנית הקודמת תהיה תוכנית שאושרה ב-1 בינואר 1950, בא ומעניש אותם. אנחנו מענישים גם את ה"קטמונים", אלא אם כן ירצה השר להכניס אותם לקטגוריה מסיימת, ויש לשר אפשרויות שמעולם לא הופעלו לא לגבי הסקטור שמייצג הכפר דלית אל-כרמל, וככל הידוע לי גם לא לגבי המושבות הוותיקות והיישוב הערבי. על כן באה ההסתייגות שלנו.

שמחתי מאוד לשמוע מיושבת-ראש הוועדה, חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמחלינו, שהיא אישית מקבלת את ההסתייגות שלנו. אינני רואה, שום סיבה מדוע לא יתאחד כל הבית כדי להצביע בעד ההסתייגות, ולא יעשה עוול: שהחוק יקל על כל האזרחים ולא רק על חלק מן האזרחים. תודה רבה.

היו"ר מ' שחל:

תודה לחבר הכנסת ותד. הנמקת הסתייגות לחבר הכנסת עקיבא נוף.

אני רוצה להודיע עוד, אדוני היושב-ראש, על טעות מצערת שחלה בהסתייגות של חברי הכנסת ותד וחלאלה. לצערי הרב, משום מה לא הספיקו להניח אותה על שולחן הכנסת. ההסתייגות של חברי הכנסת ותד וחלאלה לסעיף 13 היא כדלקמן: בסעיף קטן (ב)(6) המלים "והתוכנית שקדמה לה קיבלה תוקף לפני י"ב בטבת התש"י (1 בינואר 1950)" — יימחקו.

היו"ר מ' שחל:

זאת אומרת שהמלים "וההשבחה נובעת מתוכנית שאושרה" — נשארות בסעיף.

שדשנה ארבל-אלמחלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה): נכון.

היו"ר מ' שחל:

אני מודה לחברת הכנסת שושנה ארבל-אלמחלינו על ההסבר המפורט והמקיף. אולי אחרי הסבר זה יוותרו המסתייגים על הנמקת ההסתייגות, אולי לא ימצאו צורך להסביר יותר.

חבר הכנסת ותד עומד על זכותו לנמק את ההסתייגות. בבקשה.

עקיבא נוף (הליכוד):

זה כמעט בלתי-הוגן, מבחינת הפרופורציה.

היו"ר מ' שחל:

למה? חבר הכנסת ותד זכה לכך שיושבת-ראש הוועדה תמכה בהסתייגות שלו. בבקשה.

מחמד ותד (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חוק התכנון והבנייה (תיקון מס' 20), התשמ"ג—1982, הוא מן המסובכים בחוקים שבאים להטיל חובות ונספחות על האזרח. החוק הזה הוא בעצם תיקון של חוק קודם, שהתקבל ב-1 ביוני 1981 — כפי שאמרה יושבת-ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה, חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמחלינו — עלימנט שהחוק יקל על כל האזרחים. הדגש הוא על המלים: שהחוק יקל על כל האזרחים. אין לי ספק שכל חברי ועדת הפנים ראו לנגד עיניהם את המטרה המוצהרת של ההקלה על כל האזרחים, אם כי בכדיקות החזרות של הצעת החוק, כפי שנוסחה, התברר שהחוק איננו שוויוני מבחינת מתן הקלות לכלל האזרחים, לסוגי יישוביהם השונים.

ההסתייגות שאני מביא בשמי ובשם חבר הכנסת חמד חלאלה — וגם חבר הכנסת אמל נסראלדין מסיעת הליכוד ביקש שאביא את הסתייגות בנושא זה — נוגעת לשלושה סוגי יישובים, ואסביר כמה מדובר, בלי להיכנס לפירוט.

ראו, לדוגמה, שלושה יישובים: בנימינה, דלית אל-כרמל והכפר בקעה אל-גריבייה. מה אומר החוק לגבי שלושה יישובים אלה? תושב בנימינה שקנה קרקע בשנת 1949, 1948, 1950, או 1951 — ריכול הוא להיות גם תושב מזיקרון-יעקב, או מראשון-לציון או מנס-ציונה — ושילם במשך שלושים שנה תמימות ארנונות למיניהן עבור הקרקע הזאת, כאשר ילך לבנות בית לו, לבנו או לאביו, בשטח הגדול מ-120 מ"ר, יצטרך לשלם לפי הצעת החוק הזאת היטל בשווי של הפרש 50% מעליית מחיר הקרקע. תארו לכם מצב דמיוני, שבשנת 1951 הבורסה היתה משגשגת כפי שהיא משגשגת היום, או גינה לבורסה, שתוכנית החיסכון שמציעים הבנקים היו מקובלות כפי שהן מקובלות היום, ובעליו של מגרש בשטח של רונם אחד בראשון-לציון היה הולך ומפקיד בבנק מדי שנה את הארנונה שהוא משלם — הרי עד 1982 היה חוסך מספיק כסף בשביל לקנות מגרש בשטח כפול. לא רק שאנחנו מענישים אותו, אלא אנחנו גם אומרים לו: לא רק ששילמת מסים במשך שלושים שנה, אלא חשלם גם 50%

עקיבא נוף (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בהצעה המקורית, כפי שאמרה יושבת-ראש הוועדה, לגבי הרטרואקטיביות של חקופת המעבר, הציעה הממשלה שנתיים ימים בלבד.

היתה טענה שהחיקון הזה של שנתיים עלול לקפח את הרשויות העירוניות. היושב-ראש, במרץ המבורך והבלתי נלאה שלה, השיגה רוב למצב שבו הרטרואקטיביות היא אינסופית. זה מצב שבשום חוק — וודאי שלא בחוקי כלכלה ומס — ניתן להסכים לו, כי יש גבול מסוים עד כמה אפשר ללכת לאחור בכלכלה ובתכנון. אי-אפשר לדרוש מאדם לחשב את צעדיו שלושים או עשרים וחמש שנה לאחור. יש גבול ליכולת של אדם לעשות זאת ויש טווח מסוים שמעבר לו אנחנו איננו רשאים לחבוט. לכן עלינו להזהר מאוד בנושא הזה של רטרואקטיביות. אני הצעתי שביל ביניים בין הצעת הממשלה לבין הצעת היושב-ראש והרוב בוועדה — שש שנים.

אני חייב לומר עוד מלה אחת: אם תתקבל ההצעה כפי שהוצעה עליידי יושבת-ראש הוועדה, דהיינו, רטרואקטיביות בלתי מוגבלת למעשה, הרי בפועל הייקור הזה אשר ייגרם לקרקעות יגולגל על המשתכנים, ובלי ספק יגרם לייקור הקרקעות ולייקור מחיר הדירות. ודאי שזו איננה המטרה שצריך לתת לה יד, ובמיוחד בתקופה זאת.

לפיכך בקשתי היא שהכנסת תקבל את ההסתייגות ותקבע חקרה — במקרה זה רצפה — לרטואקטיביות, של שש שנים בלבד. תודה.

היו"ר מ' שחל:

תודה. אני מבין שאין מי שינמק את ההסתייגות מטעם שר הפנים. גברתי יושבת-ראש ועדת הפנים, האם יש משהו שישב על ההסתייגות של חבר הכנסת ותד? נמצא מתגדב? אין.

שרשנה ארבל-אלמחליט (י"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה): ביקשתי מחברי הוועדה, ולא היה מתגדב.

היו"ר מ' שחל:

אין. האם את רוצה להשיב על ההסתייגות של חבר הכנסת עקיבא נוף?

שרשנה ארבל-אלמחליט (י"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה): אני רוצה לומר רק משפט אחד לגבי ההסתייגות של חבר הכנסת נוף: אני מציעה לדחות אותה.

הדברים שהבאתי למליאת הכנסת הם על דעת כל חברי הוועדה, על דעת הממשלה, על דעת מרכז השלטון המקומי, על דעת כל הגורמים הנוגעים בדבר. זה מקובל על כולם. לכן, למען העניין עצמו וכדי לעשות לצדק ולשמור על האיזון אשר הנחה אותנו לאורך כל הדרך, אני מציעה לדחות את ההסתייגות של חבר הכנסת נוף.

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת אנו נתחיל להצביע על החוק בקריאה שנייה.

הודעה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

היו"ר מ' שחל:

מה הבעיה? אדוני סגן שר החוץ, אם אתה רוצה להעיר הערה — תעיר אותה, אבל אנא ממך, שבבאולם ושמע גם את החשובה. אינך יכול להעיר לי ולצאת.

הודעה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

היו"ר מ' שחל:

בהחלט, בהחלט, אבל תמתין לתשובה.

חבר הכנסת רוני מילוא, אני מבקש שתכתיב בשעון ותאמר לי מתי מסתיים הזמן. בסדר, אולי גם תאמר לנו מה לעשות בינתיים בשלב הזה, בשלב הביניים.

קריאה:

שירה בציבור.

היו"ר מ' שחל:

אני מרשה לך.

חבר הכנסת מילוא, האם — — —

חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. לסעיפים 1 עד 12 אין הסתייגויות. אני מעמיד אותם להצבעה.

ה צ ב ע

סעיפים 1 — 12 נתקבלו.

היו"ר מ' שחל:

לסעיף 13 הסתייגות לחברי הכנסת ותד, חלילה ונסראלדין. אני מעמיד אותו להצבעה.

קריאה:

מונים בבקשה.

היו"ר מ' שחל:

מבקשים מונים — בבקשה; חבר הכנסת רוני מילוא וחבר הכנסת רפאל סויסה.

ה צ ב ע

בעד התיקון של חברי הכנסת ותד.

חלילה ונסראלדין לסעיף 13 — 36

נגד — 40

התיקון של חברי הכנסת ותד, חלילה

ונסראלדין לא נתקבל.

היו"ר מ' שחל:

חבר הכנסת בן-ציון רובין, היית צריך להצביע בישיבה.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, בבקשה — מי נמנע?

היו"ר מ' שחל:

מי נמנע?

אני מעמיד להצבעה את סעיף 13 לפי נוסח הוועדה.

ה צ ב ע

סעיף 13, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר מ' שחל:

לסעיף 14 יש הסתייגות של חבר הכנסת עקיבא נוף. אני מעמיד אותו להצבעה.

ה צ ב ע

בעד התיקון של חבר הכנסת

ע' נוף לסעיף 14 — רוב

נגד — מיעוט

התיקון של חבר הכנסת ע' נוף לסעיף 14

נתקבל.

היו"ר מ' שחל:

לאותו סעיף — הסתייגות לשר הפנים. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע ה

בעד התיקון של שר הפנים
לסעיף 14

— רוב

— מיעוט

נגד

התיקון של שר הפנים לסעיף 14 נתקבל.

היו"ר מ' שחל:

אני מעמיד להצבעה את סעיף 14 עם שתי ההסתייגויות שנתקבלו.

ה צ ב ע ה

סעיף 14, עם התיקונים שנתקבלו, נתקבל.

היו"ר מ' שחל:

לסעיפים 15 עד 17 אין הסתייגויות. אני מעמיד אותם להצבעה.

ה צ ב ע ה

סעיפים 15 עד 17 נתקבלו.

היו"ר מ' שחל:

האם יש בקשה להעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית, או לדחות את ההצבעה?

שדשנה ארבלילי-אלמחלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):
אני מבקשת להעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית, כי אזרחים רבים כבר מחכים לו.

שלמה הלל (המערך):

זה היה בשם הוועדה?

היו"ר מ' שחל:

בשם הוועדה.

שלמה הלל (המערך):

זה צריך להיות ברור. באופן עקרוני, יושב ראש הוועדה יכול לבקש זאת בשם הוועדה, או שהשר יכול לבקש את הרבר.

היו"ר מ' שחל:

חברי הכנסת, אני רוצה לומר שני דברים. הממשלה רשאית לבקש להצביע מיד, ואני מבין שבקשה כזאת הופנתה. חבר הכנסת שלמה הלל העלה שאלה מעניינת מאוד. היא הועלתה גם בעבר והיא יכולה לעלות גם היום, ואיני חושב שיש עליה חשובה. על דעת הוועדה, יושב ראש הוועדה יכול לדרוש שתהיה הצבעה מיד. האמת היא שהוועדה לא נשאלה. אם משהו מחברי הוועדה הנמצא כאן באולם ירצה בכך, אני יכול לדחות את הבקשה.

שר האוצר י' ארידור:

אני מבקש להעמיד זאת להצבעה.

מחמד ותד (המערך):

כחבר הוועדה אני מבקש לדחות את ההצבעה.

שר האוצר י' ארידור:

— — —

אהוד אולמרט (הליכוד):

אני מפנה את תשומת לב היושב ראש לסעיף 130(ב).

היו"ר מ' שחל:

הכלל הוא שההצבעה צריכה להידחות בשבוע. נאמר בסעיף 130(ב): על אף האמור בסעיף (א) רשאי נציג הממשלה או יושב ראש הוועדה בשמה לבקש במקרים מיוחדים, שהקריאה השלישית תתקיים מיד, או שהקריאה השלישית תידחה לשבוע נוסף, והורעה על כך תימסר בכנסת.

מאתר שנאמר "הממשלה ביקשה", הרי הבקשה הזאת עומדת, ועל כן איני נדרש לדון בסוגיה האם הודעת יושב ראש הוועדה היא על דעת הוועדה, או לא.

לכן אנחנו נצביע על החוק בקריאה שלישית, עם התיקונים שהונחו על שולחן הכנסת ועם ההסתייגויות שנתקבלו.

ה צ ב ע ה

— רוב

בעד החוק

— מיעוט

נגד

חוק התכנון והבנייה (תיקון מס' 20).

התשמ"ג — 1982, נתקבל.

ד. הצעת חוק התכנון והבנייה (תיקון מס' 21), התשמ"ג — 1982*

(קריאה שנייה)

היו"ר מ' שחל:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדרהיום: חוק התכנון והבנייה (תיקון מס' 21), התשמ"ג — 1982. בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. את החוק תביא יושב ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה.

שדשנה ארבלילי-אלמחלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):
אדוני היושב ראש, הנני מתכבדת להביא לכנסת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק התכנון והבנייה, (תיקון מס' 21). חוק זה נדון בכנסת בקריאה ראשונה ביום 26 באוקטובר 1982 כתיקון מס' 20 של חוק התכנון והבנייה, והועבר לוועדת הפנים ואיכות הסביבה לשם הכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, כפי שכבר אמרתי שעה שהבאתי את התיקון הקודם לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

* "דברי הכנסת", חוב' ב', עמ' 114.

בינתיים ניתוסף תיקון עקיף לחוק התכנון והבנייה, כך שהתיקון שלפנינו נושא את המספר 21. תחילתו של החוק בהצעת חוק פרטית של חברי הכנסת שדשנה ארבלילי-אלמחלינו, מחמד ותד, חמד חלאילה, אמל נסראלדין וכני שליטא, שנדונה בכנסת בקריאה מוקדמת ביום 21 ביולי 1982, והועברה לוועדת הפנים ואיכות הסביבה לשם הכנתה לקריאה ראשונה. מטרת ההצעה הייתה להגמיש במעט את הוראותיו של סעיף 157 א לחוק התכנון והבנייה, הירוע כ"חוק קצב", המגביל אספקת חשמל, מים וטלפון למבנים המוקמים בלא היתר בנייה או תוך סטייה ממנו. אין ספק ש"חוק קצב" תרם רבות לבלית הבנייה הבלתי חוקית, אך במהלך הפעלתו הלכה למעשה הוברר הצורך בהכנסת תיקונים מספר, וכבר הבעתי בעת הדיון בקריאה הראשונה את תודתי לחבר הכנסת קצב על תרומתו לתיקון

שיעורו חקלאי — את כל היתר מחקנו, חבר הכנסת רובין — ובכנינים המשמשים למטרות חקלאיות או לדירום של חקלאים.

לסעיף 2 כולו, הכולל גם הוראה בסעיף קטן (א) הפוטרת מתחולת "חוק קצב" בנייני מגורים שבנייתם נסתיימה לפני תחילתו של החוק — הוועדה נוכחה לדעת, שלא היתה הצדקה להחיל את החוק רטרואקטיבית על בניינים שנבנו לפני קבלת החוק, או יותר נכון לפני כניסתו לתוקף ב-1 ביולי 1981; אך מיום כניסת החוק לתוקף, 1 ביולי 1981, יהיה דין אחד לכולם. נכון שזה פגע בעיקר במגזר הערבי, משום שהיחיד בנייה לא ניתנו בהעדר תוכניות מתאר, אולם ההסתייגות של חבר הכנסת רובין, אשר סבור כי ההקלות הכלולות בחוק הן מרחיקות לכת, לא נראתה לוועדה. לוועדה נראה כי יש בחוק זה איזון נאות בין צורכי ההרתעה לבין הצורך למצוא פתרון נאות למקרים גבוליים. ואני מציעה, אדוני היושב ראש, לאשר את החוק בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

לשם ביצוע החוק נקבעו הוראות מעבר בסעיף 3 ובסעיף 4. הוועדה קבעה שיש להתקין תקנות בתוך ארבעה חודשים מיום פרסום החוק, ובמיוחד לגבי ההגדרה "סטייה שאינה משמעותית", ותחילתו של סעיף 1(2) תהיה בתום ארבעה חודשים מיום פרסום חוק זה. יתר הסעיפים, תחילתם תהיה מיום פרסום החוק ברשומות.

אני פונה פעם נוספת לחבר הכנסת בן-ציון רובין ומבקשת ממנו: תן שהחוק הזה יתקבל על דעת הכנסת כולה, ועל ידי כך נתקן את העוול שנעשה למגזר הערבי לחקופה מוגבלת בלבד. עד 1 ביולי 1981. תן גם אתה את ידך לקבלתו של החוק הזה.

היו"ר מ' כהן-אביב:

תודה ליושבת ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה.

חברי הכנסת, לסעיף 1 יש הסתייגות של שר הפנים. שר הפנים איננו כאן. לסעיף 2 — הסתייגות לחבר הכנסת רובין.

בן-ציון רובין (תמ"י):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, צר לי על שאני צריך להתנגד לסעיף 2 בחוק הזה, אבל לא יכול היה להיות עיתור אומלל יותר להצעת החקיקה הזאת משבוע הזה. רק בשבוע שעבר קרה אסון דמים בכפר שלם. מתוך מטרה לשמור על שלטון החוק בנושא תכנון ובנייה, ומחר הכנסת תקיים דיון ארוך בנושא הזה. והיום באים להציע להרשות לשר הפנים, שאותם סעיפים שמכוחם קרה מה שקרה בכפר שלם לא יחולו באזורים אחרים.

שלמית אלוני (המערך):

היתה טעות בחוק המקורי. עכשיו באים לתקן אותה. שם נעשה עיוות, אנשים שילמו בעד זה, כך שזה תיקון טעות.

בן-ציון רובין (תמ"י):

רבותי, זה איננו תיקון טעות, זו קביעת שתי נורמות של שמירת החוק במדינת ישראל. אינני יודע מה היינו אומרים אילו היה מוצע כאן חוק שיחירי לשר התחבורה לפטור אזורים מסוימים מתקנות התעבורה, ששם יסעו כפי שרצו, או אילו היה מוצע חוק ששר המשפטים יפטור את תושבי הנגב או הגליל מדיני ראיות. לא ייתכן כדבר הזה, שתהייה שתי נורמות לשמירת החוק במדינת ישראל.

שלמה הלל (המערך):

את זה דווקא עושים.

בן-ציון רובין (תמ"י):

הצעת החוק הזאת היא הרס התכנון הפיסי במדינת ישראל. יהיו אזורים שאין בהם צורך — לפי שיקולו של שר הפנים ולפי החלטתו — בתוכנית מתאר ובתוכנית כלשהי, אלא באישור שר

שלפנינו. הוא חמק בו. הוא גם ענה על הצעת החוק בדיון בקריאה המוקדמת וגם השתתף בדיון בקריאה הראשונה והביע את תמיכתו בהצעת החוק.

הנושא הראשון בהצעת החוק הוא הקביעה, כי לא כל סטייה מהיתר בנייה תגרוור אחריה מניעת חשמל, מים או טלפון, אלא רק "סטייה משמעותית". כעניין זה הכניסה הוועדה את השינויים האלה:

1. הוועדה החליטה להוסיף על סעיף 1 פסקה המסומנת עתה (1), המסמיכה ועדה להתנות את מתן האישור לחיבור חשמל, מים וטלפון בהמצאת ערכות בנקאית להבטחת ביצוע הבנייה, העבודה או השימוש, לפי תנאי היתר, וזאת בלי לגרוע מסמכויותיה של ועדה מקומית להתנות מתן היתר בתנאים, לפי כל דין, ואולם אם התנתה הוועדה המקומית מתן היתר לפי סעיף 145 לחוק בהמצאת ערכות בנקאית להבטחת מילוי תנאי של היתר, כי אז תשמש הערכות גם להבטחת מילוי הוראותיו של סעיף זה. במה דברים אמורים? — ועדות מקומיות נוהגות כיום להתנות מתן היתר בנייה, בעיקר לקבלנים, במתן ערכות בנקאית, כדי להבטיח שמולאו תנאי של היתר הבנייה ויישמרו זכויותיהם של הקונים. ערובה וזאת הכולל לשמש גם לצורכי סעיף 157, כך שכאשר מדובר בסטייה שאינה משמעותית מהוראות היתר, תהא הוועדה חייבת לתת את האישור לאספקת חשמל, מים או טלפון, אך היא הוכל להבטיח תיקון סטייה זו על ידי חיוב מקבל היתר בהמצאת ערכות בנקאית.

בבואו לקבוע בחקנות מהי סטייה שאינה משמעותית, היא על שר הפנים להחליט לא רק עם המועצה הארצית לתכנון ולבנייה, אלא גם עם הארגון המייצג את המספר הרב ביותר של רשויות מקומיות בישראל, והיינו — מרכז השלטון המקומי. תקנות אלה טעונות אישור ועדת הפנים ואיכות הסביבה. עמדתו של שר הפנים, שלפיה אין צורך בהתייעצות עם מרכז השלטון המקומי, לא נתקבלה בוועדה, והשר הגיש הסתייגות שבה הוא מבקש למחוק פסקה זו. ניסנו להניא את שר הפנים מלהסתייג בסוגיה זו ואני פונה אליו פעם נוספת ומבקשת שיסיר את הסתייגותו. ראוי גוף כזה כמו מרכז השלטון המקומי שתייעצו בו. החוק נוגע לו, והוא למעשה יצטרך לבצע אותו.

כעניין זה הוסיפה הוועדה על החוק את סעיפים 4 ו-5, הקובעים כי יש להתקין את התקנות בתוך ארבעה חודשים מיום פרסום החוק, ורק בתום תקופה זו ייכנס סעיף 1 לחוק.

סעיף 1(2) להצעת החוק שעברה את הקריאה הראשונה הסמיך את שר הפנים לדרות את תחילתו של החוק למשך חמש שנים בתחומי הרשויות המקומיות שבהן אין תוכנית מתאר מקומית ואף לא תוכנית מפורטת, בה שהופקדה תוכנית כזאת וטרם קיבלה תוקף, ולא ניתן לקבל את היתר לפי סעיף 497 לחוק. כמו כן קבעה ההצעה, כי השר יוכל לתת דחייה כאמור לגבי מבנים חקלאיים בשטח שיעור חקלאי, אך בדיקה הנושא בוועדה העלתה, כי כמעט אין רשויות מקומיות שבהן לא קיימת אחת מהאפשרויות שהוזכרו. לכן אני פונה אל חבר הכנסת רובין, המסתייג מהסעיף הזה, שישקול מחדש אם אחרי התיקון שהכנסנו בסעיף זה אכן יש מקום להסתייגות שלו. אנחנו הרחקנו לכת בסעיף הזה והוצאנו את כל אותם דברים שהיועץ המשפטי של משרד הפנים הפנה את השומת לבנו אליהם, ואכן סברנו שיש מקום לתקן את הסעיף כפי שהכאנו אותו בקריאה הראשונה. הואיל והכוונה היא בעיקר לתחומים של אותם כפרים במגזר הערבי שבהם קיימות עדיין תוכניות ישנות, החליטה הוועדה שלא להגביל את שיקול דעתו של שר הפנים ולהסמיך אותו לקבוע תחומים שבהם תהיה הרשות המאשרת רשאית לתת אישור גם אם טרם ניתן היתר בנייה, וכלכך שמדובר בשטח

לכן אני מבקשת מאוד מהכנסת שלא לקבל את ההסתייגות של חבר הכנסת בן-ציון רובין לאשר את החוק בקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה ליושבת-ראש ועדת הפנים.

חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה. לסעיף 1 יש הסתייגות של שר הפנים. מי בעד ההסתייגות? מי נגד?

ה צ ב ע

התיקון של שר הפנים לסעיף 1 לא נתקבל.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

מי בעד סעיף 1, כפי שהוצע על-ידי הוועדה?

ה צ ב ע

סעיף 1 לא נתקבל.

מיכאל כריזר (המערך):

נא למנות.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אמנה מונים: חבר הכנסת נחמייאס וחבר הכנסת מגן. אני חוזר על ההצבעה: מי בעד סעיף 1, כפי שהובא על-ידי הוועדה?

שושנה ארבל-אלמחלינו (המערך):

אדוני היושב-ראש, לסעיף 1 יש שני חלקים.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אני חוזר: מי בעד סעיף 1? מי נגד?

ה צ ב ע

בעד סעיף 1 — 29

נגד — 37

סעיף 1 לא נתקבל.

קריאה:

איוה סדר זה?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

זה סדר של גזענות.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת טובי, אתה פרלמנטר ותיק, ואתה יודע שבשעת ההצבעה אין להפריע.

בסעיף 2 — הסתייגות של חבר הכנסת בן-ציון רובין. מי בעד ההסתייגות? מי נגד? אני חוזר על ההצבעה: מי בעד ההסתייגות של חבר הכנסת רובין? מי נגד?

מיכאל כריזר (המערך):

זה לא ייתכן, הליכוד לא יודע כלל על מה מצביעים.

שלמה הלל (המערך):

אדוני חבר הצביע על זה פעמיים. היושב-ראש הצביע פעמיים.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

מי בעד ההסתייגות בסעיף 2, ירים את ידו. מינגד? אני חוזר על ההצבעה: מי בעד ההסתייגות של חבר הכנסת בן-ציון רובין, ירים את ידו.

מיכאל כריזר (המערך):

תצביעו נגד הממשלה שלכם.

הפנים. מצד אחד נדרוש בכל הארץ היתר בנייה והליכים מסודרים, קפדניים מאוד מאוד, ומצד שני נותר שנה וחצי לאחור ועוד חמש שנים לעתיד הפקרות ממש.

היינו חושבים שמדובר על איוה אזור מצומצם אולי כשטח עירוני, אבל באה הגדרה, הגדרה שהיא זרה לכל הסגנון התכנוני ולכל דרך המחשבה התכנונית, ומדברת כאן כשטח פלוגי שייעודו חקלאי, ובלבד שאותם בניינים משמשים למטרות חקלאיות או לדירוס של חקלאים. אין לנו הגדרה מה הוא חקלאי. מחר פועל הבניין יגדיר את עצמו חקלאי, והבניין המשמש לדירוו ייהפך לבניין של חקלאי. לא ייתכן שהליכים קשים כל כך שנקבעו בחוק לגבי קרקע חקלאית ייעקפו מכאן ואילך בצורה כל כך קלה.

אני סבור שהפתרון הוא תכנון טוב של חוכניות מתאר. שר הפנים, כפי שהצליח ברוב הארץ, יעליץ גם באזורים אלה להנהיג תוכניות מתאר שישפרו את התכנון ויסדירו אותו. אשר על כן, אני מציע למחוק את סעיף 2 מתוך החוק.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת בן-ציון רובין. האם יושבת-ראש הוועדה רוצה להשיב?

שושנה ארבל-אלמחלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה): כן.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

בבקשה.

שושנה ארבל-אלמחלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה): אדוני היושב-ראש, אני רוצה לרענן את זיכרונו של חבר הכנסת בן-ציון רובין לגבי הדברים שהשמיע חבר הכנסת הלל בדיון על הצעת החוק הזו בקריאה הראשונה. חבר הכנסת הלל היה יושב-ראש ועדת הפנים ואיכות הסביבה בכנסת הקודמת והוא אכן הביא את הצעת החוק לקריאה השנייה ולקריאה השלישית בכנסת, אבל לאחר הפעלתו של החוק נתגלו עיוותים. גם חבר הכנסת קצב הכיר בהם ותמך למעשה בתיקונו של החוק על כל ההליכים שבו. גם שר הפנים תמך בתיקון הזה. והחוק הובא על דעת כולם. אבל חבר הכנסת הלל אמר, ב"26 באוקטובר 1982, ואני מבקשת להקשיב לציטוט: "הצטערת להיווכח שחוק המאמצים שלנו למנוע תקלה אכן מסתבר שהיתה תקלה, וזו היתה תקלה שלא היו ערים לה. לכן אני מברך את ועדת הפנים ואת המציעים על כך שהם מיהרו לתקן את התקלה הזאת, שכלל וכלל לא היתה צריכה לבוא לעולם. נדמה היה לנו בעבודתנו בוועדה ובשמיעת היועצים המשפטיים שהתקלה הזאת אכן נמנעה מיסודה". אם היתה תקלה, האם אנחנו צריכים להשאיר אותה לדורות? טוב עשה המחוקק, כאשר הגיש בתקלה ונוכח לדעת שזו היתה טעות שלא התכוונו לה. שביקש לתקן אותה. אינני מבינה מה העקשנות של חברי וידידי חבר הכנסת בן-ציון רובין.

דבר נוסף: ציינתי שאנחנו צמצמנו את אותם אזורים, וזאת בשל העובדה שתוכניות המתאר הולכות ונשלמות כמעט בכל המקומות. אני מברכת את משרד הפנים על כך. אני מברכת אותו על היוזמה שנקט להאיץ את גמירת תוכניות מתאר, הפקדתן ואישורן. לכן גם סעיף 2(ב) לא יהיה משמעותי כל כך והלוואי שלא ישתמשו גם בו, כי לא יהיה צורך בשימוש בו. אנחנו צמצמנו אותו מאוד רק לאותם אזורים שיידאו לשר הפנים. את עניין תוכניות מתאר ואת עניין התוכנית המפורטת — את כל זה הוצאנו. צמצמנו במידה שאכן יהיה דבר כזה במשך חמש השנים.

ה צ ב ע ה

בעד התיקון של חבר הכנסת

ב"צ רובין לסעיף 2 — 37

נגד — 35

התיקון של חבר הכנסת ב"צ רובין לסעיף 2

נחקבל.

קריאה:

מה עם ההצבעה על הסעיף?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אין סעיף — הסעיף נמחק. לסעיפים 3 עד 5 אין הסתייגויות. מי בעד סעיפים אלה?

שושנה ארבל-אלמחלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה): כל הסעיפים בוטלו — מה נשאר?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

נראה בסוף, לפי התוצאות.

שלמה הלל (המערך):

ביטלו את כל הסעיפים — מה נשאר?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת הלל, נראה את התוצאות בסוף. נראה איזה תבשיל יצא. נחכה עד הסוף.

שלמה הלל (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני מציע להפסיק את ההצבעה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת הלל, גרוני ניחר היום. האמן לי, אני מבקש ממך.

שושנה ארבל-אלמחלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה): אדוני היושב-ראש, הכנסת דחתה את כל החוק ונשארו רק הוראות מעבר, אילו הוראות מעבר ידיו אלה?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אם כן, ידחו את זה. חברי הכנסת, מי בעד סעיפים 3 עד 5, ירים את ידו.

שושנה ארבל-אלמחלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה): זה יהיה מגוחך, זה עלבון לכנסת.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אז יהיה מגוחך, אני מעמיד להצבעה את סעיפים 3 עד 5. מי בעד?

ה צ ב ע ה

סעיפים 3 עד 5 נחקבלו.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, אני מעמיד להצבעה את החוק בקריאה שלישית. מי בעד החוק כפי שהוא, עם ההסתייגויות שנתקבלו וכלי אלה שנדחו, ירים את ידו.

שלמה הלל (המערך):

אדוני היושב-ראש, זה לא יכול להיות. אם נתקבלה הסתייגות, צריך שבשם הוועדה — —

שושנה ארבל-אלמחלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה): אדוני היושב-ראש — —

שר האוצר י' ארידור:

אדוני היושב-ראש, אני מבקש בשם הממשלה להצביע על החוק עכשיו. בקריאה שלישית.

יעקב גול (המערך):

גברתי יושבת-ראש הוועדה, יש לך הזכות.

שושנה ארבל-אלמחלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה): נתקבלה ההסתייגות, אדוני יושב-ראש, ואני מבקשת שלא להצביע.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אבל פה יש בקשה של הממשלה כן להצביע.

שר האוצר י' ארידור:

אדוני היושב-ראש — — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אדוני שר האוצר, אינני שומע אותך. חברי הכנסת, אפשרו לשר האוצר לדבר. אני מבקש, הוא קיבל רשות הדיבור.

שלמה הלל (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אתן לך, חבר הכנסת הלל, אבל שר האוצר קיבל רשות הדיבור.

שר האוצר י' ארידור:

אדוני היושב-ראש, בהתאם לסעיף 130(ב) לתקנון, אני מבקש בשם הממשלה שתיערך עכשיו הצבעה על החוק בקריאה שלישית.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה, אדוני שר האוצר. בבקשה, חבר הכנסת הלל.

שושנה ארבל-אלמחלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה): אדוני היושב-ראש, אני מבקשת.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברת הכנסת ארבל-אלמחלינו, אני מצטער, חבר הכנסת הלל ביקש לפניך.

שושנה ארבל-אלמחלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה): בסדר.

שלמה הלל (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני פונה עכשיו אל הכנסת — — —

עקיבא נוף (הליכוד):

— — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אני מבקש שלא להפריע, מותר לו לדבר, אני נתתי לו רשות הדיבור.

שלמה הלל (המערך):

חבר הכנסת נוף, אתה מחלק רשות דיבור?

עקיבא נוף (הליכוד):

לא, אני שואל.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אני נתתי לו את רשות הדיבור.

שלמה הלל (המערך):

עם כל הכבוד, אני פונה עכשיו אל הכנסת, אני פונה לכל חברי הכנסת לשמור קצת על כבוד הכנסת כגוף מחוקק. קרה כאן דבר יוצא דופן. הביאו בפנינו הצעת חוק, אולם שני הסעיפים האופרטיביים שלה נדחו, ולמעשה נמחקו. אחד נדחה משום שהתקבלה הסתייגותו של חבר הכנסת בן-ציון רובין, האומרת

הכינו את ההצבעה וידעו על מה הם מצביעים או לא ידעו — אינני נכנסת לזה כרגע. אני מכבדת כל הצבעה. אבל לא ייתכן עכשיו להעמיד להצבעה הוראות מעבר על דבר שאיננו אילו הוראות מעבר? על מה? הכנסת יכולה להיות מגוחכת עד כדי כך, שהיא תקבל הוראות מעבר, אבל את הסעיפים העיקריים תדחה? זה מגוחך.

קריאה:

אז תצביעי נגד החוק.

שושנה ארבל-אלמזלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):
 אדוני היושב-ראש, אני מבקשת — — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

רבותי, אתם מפרעים לי. אני מבקש מכם.

קריאה:

זה לא מקובל, זה לא מקובל.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אתם מפרעים ליושבת-ראש הוועדה.

שושנה ארבל-אלמזלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):
 נתקבלה הסתייגות, ואותו סעיף שאומר — — —

אהרן הראל (המערך):

איפה שר המשפטים, שיקום ויאמר איזו מלה — — —

יגאל כהן (הליכוד):

— — —

רוני מילוא (הליכוד):

— — —

עקיבא נוף (הליכוד):

— — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת מילוא, חבר הכנסת עקיבא נוף, כמה פעמים אני צריך לפנות אליכם בבקשה? אתם מפרעים. אינני יכול לגשת להצבעה.

שושנה ארבל-אלמזלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):
 התקנון קובע, שבמידה שנתקבלה הסתייגות, רשאים יושב-ראש הוועדה, בשמה, או שר משרי הממשלה, לבקש שההצבעה תתקיים היום. אני באה לבקש שההצבעה לא תתקיים היום ושהחוק יוחזר לוועדה. לאחר שהסתייגות אחת נתקבלה, הוועדה תשקול וחדע מה לעשות עם החוק הזה, האם להחזיר אותו למליאה. לפחות תצילו את כבוד הכנסת, הכבוד שנרמס היום.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה ליושבת-ראש ועדת הפנים. חברי הכנסת, כהתאם לבקשת הממשלה אנו ניגשים להצבעה על החוק בקריאה שלישית. מי בעד החוק, לפי ההסתייגות שנתקבלו ושנדרחו, ירים את ידו.

אני מבקש שני מונים — את חבר הכנסת רפאל סויסה ואת חבר הכנסת דוד מגן.

הצבעה

בעד חוק התכנון והבנייה (תיקון)

מס' 20, התשמ"ג — 1982 — 37

נגד — 42

חוק התכנון והבנייה (תיקון מס' 21).

התשמ"ג — 1982, לא נתקבל.

למחוק את סעיף 2, שהוא סעיף אופרטיבי. לפני כן, בגלל בלבול שהיה, נתקבלה הסתייגות וסעיף 1 לא נתקבל.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

בלבול של חברי הכנסת — לא שלי. אני מבקש.

שלמה הלל (המערך):

בוודאי, היה בלבול בין חברי הכנסת שהצביעו.

אבל כך או כך, חברי הכנסת, נוצרה כאן גרוטסקה. אני פונה אלינו, כבית מחוקקים: שני הסעיפים האופרטיביים של הצעת החוק לא נתקבלו. כל מה שנותר עכשיו — אלה הם הסעיפים שקוראים להם "הוראות מעבר".

קריאה:

אז תצביעי נגד החוק.

שלמה הלל (המערך):

אני מציע, מאחר שכל זאת מדובר בחקיקה, והחוק נשתבש לחלוטין, שהדבר האלמנטרי במקרה הזה הוא להחזיר את החוק לוועדה, כדי לראות אם מתחת לעיי המפולת יש משהו שאפשר להציל.

עקיבא נוף (הליכוד):

אני מבקש את רשות הדיבור, אדוני היושב-ראש.

שלמה הלל (המערך):

רגע אחד, עוד לא סיימתי חבר הכנסת נוף.

הוועדה יושבה, הוועדה דנה, מתוך כבוד גם לכנסת וגם לוועדה, ומאחר ששני הסעיפים האופרטיביים לא נתקבלו, הבה נחזיר את החוק לוועדה ונראה מה היא יכולה להציע לנו.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לחבר הכנסת הלל. חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה.

שושנה ארבל-אלמזלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):
 אני מבקשת כמה מלים לפני ההצבעה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

בבקשה.

שושנה ארבל-אלמזלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):
 אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני יושבת כאן ותודה על מה שאירע היום במהלך ההצבעה, ואין לי שום הסבר איך חברי הקואליציה מצביעים נגד הממשלה. תהרגו אותי, אינני יכולה להכין ולתת לזה הסברים. זה דבר אחד.

רוני מילוא (הליכוד):

— — —

אהוד אולמרט (הליכוד):

— — —

שושנה ארבל-אלמזלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):
 אבל הכול קורה בכנסת הזאת. זה התפקוד גם של הממשלה, גם של הקואליציה.

אהוד אולמרט (הליכוד):

— — —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת אהוד אולמרט, אני מבקש ממך שלא להפריע. תגרו לנו לסיים את ההצבעה.

שושנה ארבל-אלמזלינו (יו"ר ועדת הפנים ואיכות הסביבה):
 אדוני היושב-ראש, שני הסעיפים המהווים את עיקר החוק נדחו על-ידי הכנסת. היא סוברנית לעשות זאת. אם חברי הכנסת

ה. הצעה לסדר-היום הסכנה הדמוגרפית לעם היהודי

הי"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, אנו ממשיכים בסדר-היום: הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת יוסף רום — הסכנה הדמוגרפית לעם היהודי. אני מבקש מחברי הכנסת להפסיק את ההתקלות.

יוסף רום (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני שבועות מספר רנה הכנסת — — —

הי"ר מ' כהן-אבידב:

אני מבקש, חכה עד שיהיה שקט.

יוסף רום (הליכוד):

לפני שבועות מספר — — —

הי"ר מ' כהן-אבידב:

אבקש ממך להפסיק, תפסיק רגע.

יוסף רום (הליכוד):

אני ממתיך.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

אין ברירה, אני מוכרח לחכות עד שיגמרו לדבר.

יוסף רום (הליכוד):

אני אחכה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני שבועות מספר קיימנו דיון כאן בכנסת על מצבו של העם היהודי. במסגרת הדיון הזה העלו שאלות ובעיות — — —

הי"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת אריה נחמקין, אני מבטיח לך, שכאשר תדבר מעל הדוכן ויפריעו לך, אתה לא תיהנה מזה, לא תרגיש בנוח.

אריה נחמקין (המערך):

אבל היושב-ראש יגן עלי. אני סומך עליו.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

אני אגן עליך. אני מבטיח לך שאגן עליך. הרשה לי להגן כעת על חבר הכנסת רום. אני מבקש ממך להפסיק את השיחות. נתתי די זמן לשיחות.

שר התקשורת מ' צפורי:

— — —

שושנה ארכלי-אלמוזלינו (המערך):

הסערה חלפה.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

גמרנו, ההצבעה הסתיימה וזה נגמר.

יעקב גיל (המערך):

גם החוק נגמר.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

יש פתגם בערבית, אבל לא אשמיע לך אותו מעל במה זו.

יוסף רום (הליכוד):

רבותי, הרשו לי לומר שאין זה לכבודה של הכנסת — — —

שושנה ארכלי-אלמוזלינו (המערך):

הכנסת רשמה היום דף מזהיר.

יוסף רום (הליכוד):

אין זה לכבודה של הכנסת, חברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמוזלינו, עם כל הכבוד, שלאחר שנגמר סעיף ומתחיל סעיף חדש בסדר-היום ממשיכים ואין מתנהגים בהתאם לכבודה של הכנסת, לצערי הרב.

שושנה ארכלי-אלמוזלינו (המערך):

מה שהיה אינו לכבודה של הכנסת.

יוסף רום (הליכוד):

יפה מאוד, אבל מה שהיה היה.

הי"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת, נפסיק לחלק מחמאות זה לזה וניגש לסדר-היום. הסערה חלפה.

יעקב גיל (המערך):

— — —

הי"ר מ' כהן-אבידב:

רבותי, תנו לי לנהל את הישיבה. אני מבקש מכם, גרוני ניחר, פשוט איני מרגיש כל כך טוב היום.

יוסף רום (הליכוד):

אתחיל שוב מחדש, לי יש סבלנות.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני שבועות מספר קיימנו דיון בכנסת בדבר מצבו של העם היהודי. במסגרת הדיון הזה — — —

אני מוכן להתחיל עוד שלוש פעמים.

יעקב גיל (המערך):

דבר.

יוסף רום (הליכוד):

אני יכול לדבר כך. רבותי, זה כלתי אפשרי בצורה כזאת.

יעקב גיל (המערך):

כשאחיה יושב שם למטה אתה עושה בדיוק אותו דבר. דבר.

יוסף רום (הליכוד):

לפני שבועות מספר קיימנו כנסת דיון במצבו של העם היהודי. במסגרת הדיון הזה הועלתה הבעיה הדמוגרפית של העם היהודי. אני רואה בנושא זה נושא חשוב, המחייב דיון לגופו של עניין, היות שנראה לי שזאת אחת הבעיות המרכזיות. בין כל הבעיות העומדות בפני כנסת ישראל, לצערי הרב, בעיה זאת הפכה, בין היתר, ל"כדורגל" פוליטי. בנושא הבעיה הדמוגרפית של העם היהודי נעשה שימוש לניגוח, מצד אחד, ולתמיכה בעמדות פוליטיות, עם או בלי הצדקה, מצד אחר.

אין ספק שקיימת בעיה וקיימת סכנה דמוגרפית לעם היהודי. יש להעריך נכונה את התהליך הפועל בהתפתחותו ובגידולו של העם היהודי. יש להתריע על הסכנה, אבל אין להיתפס לדמגוגיה ולפניקה. כמו כן יש להבדיל בין הבעיה הדמוגרפית של העם היהודי בתפוצות ובארץ-ישראל לבין הבעיה הדמוגרפית של ארץ-ישראל, של היישוב היהודי ושל היישוב הלא-יהודי בארץ-ישראל.

יש קשיים רבים להגיע להערכה מדויקת של הדמוגרפיה של העם היהודי בתפוצות השונות, כיוון שאין רישום מדויק ואין תהליך של התפקדות שלפיו נקבע מספר היהודים בכל מקום

במדינה יהודית, שבה למעלה מ-40% אינם יהודים. איש לא העיר ולא התריע אז, ב־1947, שאנחנו הולכים לקראת שואה דמוגרפית בארץ-ישראל, או לקראת מצב שבו לא יהיה רוב יהודי בארץ-ישראל.

שבת וייס (המערך):

התנאים אינם דומים.

יוסף רום (הליכוד):

מבחינה דמוגרפית — התנאים דומים.

שבת וייס (המערך):

דמוקרטיה איננה מנותקת מהמציאות הגיאוגרפית.

יוסף רום (הליכוד):

גם אז דובר על דמוקרטיה. בשנת 1947, ב־29 בנובמבר, כשרקו ברתוכות — רקדו על מדינה יהודית דמוקרטית, שבה היו 40% לא-יהודים.

שבת וייס (המערך):

האם אתה מוכן להעניק מחו זכות בחירה לכל ערביי-יהודה ושומרון?

יוסף רום (הליכוד):

כרגע אני רק מצוין — — — סליחה, תן לי גם להשיב לך בשאלה — בתוכנית החלוקה שנתקבלה ב־1947, האם התכוונו שלא לתת זכות בחירה מלאה לכל האזרחים, לרבות הלא-יהודים?

שבת וייס (המערך):

שני מיליוני יהודים המתונו בכל מיני ארצות לעלות לארץ-ישראל — זאת השוואה שאין לה שום ערך — — —

יוסף רום (הליכוד):

זה לא נכון. שני מיליוני יהודים עלו עד עכשיו ולא המתונו לגבולות החלוקה של 1947.

לפי דעתי, זה עיוות לבוא היום ולעשות אידיאולוגיה, שבתוכנית החלוקה ב־1947 הסכימו למדינה יהודית שבה לא תהיה אוכלוסייה ערבית. לפי תוכנית החלוקה היתה באזור המדינה היהודית אוכלוסייה ערבית גדולה ביותר, כאחוז גדול ביותר, ולפיכך, אני מציע שלא להפוך את הנושא הזה לאידיאולוגיה.

בדיון זה ברצוני להצביע על בעיות הדמוגרפיה של העם היהודי בעולם ובארץ-ישראל. ראשית, הנחונם המוכחים של מספר היהודים בעולם מצביעים שהבסיס לקיום העם היהודי בעתיד הוא באוכלוסייה היהודית הנמצאת בארץ-ישראל. פירוש הדבר, שהעלייה לארץ-ישראל היא יסוד מרכזי לא רק לקידום היישוב בארץ-ישראל אלא גם לקיום העם היהודי ולשמירת העם היהודי.

לפיכך, אני חושב שאנחנו צריכים להציע לכל המשפחות היהודיות בעולם שישלחו לפחות ילד אחד מכל משפחה יהודית להתיישב בארץ-ישראל, לשם המשך קידמה של המשפחה, כדי לשמר את העם היהודי ולשמר את המשפחות היהודיות. נוסף על כך, אני חושב שיש צורך להגביר את התודעה של חשיבות המשפחה וגידולה, ריבוי הילדים במשפחות היהודיות בארצות הברית, בברית-המועצות ובתפוצות האחרות. יש לצאת נגד התהליך, נגד אותה מחשבה של "אפס גידול אוכלוסייה". ייתכן שבעולם הגדול יש מקום ל"אפס גידול אוכלוסייה", אבל בעם היהודי לאחר השואה אין מקום ואין צורך לדבר על "אפס גידול אוכלוסייה". להיפך, העם היהודי צריך לחזור ולגדול.

שר התקשורת מ' צמורי:

ובארץ-ישראל — לא?

ומקום, אולם יש מספרים המקובלים על הדמוגרפים במרכז לדמוגרפיה במשרד ראש הממשלה, ואלה מצורפים בטבלאות שביקשתי להניח בפני חברי הכנסת, כדי שלנגד עינינו יופיעו המספרים המדויקים.

הטבלה הראשונה צריכה להדליק נורות אדומות בקרב ההנהגה היהודית בתפוצות ובארץ-ישראל, כי מה אומרים נתונים אלה? — הם אומרים שכיום, בימים אלה, יש כ־13 מיליון יהודים בעולם — זאת בהשוואה ל־16 מיליון יהודים ומעלה שהיו לפני מלחמת העולם השנייה — ובתוכם 3 מיליוני יהודים ויותר בארץ-ישראל. לפי כל התחזיות, מספר היהודים, כנראה, יישאר קבוע כמעט ואפילו ייתכן שתהיה בו ירידה עד שנות האלפיים, אף שמספר היהודים בארץ-ישראל יגדל ל־4.5 מיליוני יהודים לערך. פירוש הדבר, שבתפוצות הגולה ירד מספר היהודים מ־10 מיליונים, שהיו ב־1975, לפחות ל־8 מיליונים בשנות האלפיים. זאת — כאשר אוכלוסיית העולם גדלה מ־3.6 מיליארדים לערך ב־1975 ל־6.5 מיליארדים לערך בשנות האלפיים. אילו גדל העם היהודי באותו קצב שבו גדלה אוכלוסיית העולם, היה העם היהודי מגיע ל־18 מיליון יהודים לערך בשנות האלפיים. העובדה שבשנות האלפיים ימנה העם היהודי פחות מ־13 מיליון נפש היא סכנה גדולה לקיום העם היהודי ולהמשכיותו.

לפני שאומר מה ניתן לעשות או מה צריך לעשות בגלל התפתחות התהליך הזה, הייתי רוצה לומר מלים מספר לגבי המאזן הדמוגרפי בארץ-ישראל עצמה. הייתי אומר שיש כאן שימוש דמוגרפי בנושא המאזן הדמוגרפי של ארץ-ישראל ויצירת גולם דמוגרפי ואף ניסיון ליצירת אידיאולוגיה פוליטית, המבוססת על עובדות דמוגרפיות מעוותות. למען הדיוק, צירפתי טבלה של אוכלוסיית ישראל עד שנת 1967 ואוכלוסיית ארץ-ישראל המערבית עד שנת 1981, לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. העובדות, כפי שהן מוכחות בטבלה, מראות שמספר היהודים והלא-יהודים בארץ-ישראל המערבית הוא כזה: מאז סוף 1967 שיעור הלא-יהודים היה כ־36%, ובשנת 1981 אחוז הלא-יהודים היה בשיעור דומה, 35.5%.

מבחינה סטטיסטית, מספר הלא-יהודים נשאר כמעט בלא שינוי. מבחינה מעשית פירוש הדבר שכל אותן תחזיות דמוגרפיות שצינו שבתוך עשר-עשרים שנה ייהפך המאזן הדמוגרפי ויהיה רוב ערבי, רוב לא-יהודי בארץ-ישראל — התבדדו. כדי לברוק האם התחזיות מכירות כחשבון את כל המרכיבים, רצוי שנסתכל על תחזיות דמוגרפיות שהיו בשנות החמישים והשישים ונראה כיצד הן צפו את ההרכב הדמוגרפי של ארץ-ישראל בשנות השמונים. חלו תהליכים שלא היו צפויים, והם בעצם הביאו לכך שמבחינת המאזן הדמוגרפי נשאר אחוז הלא-יהודים ואחוז היהודים כמעט קבוע במשך חמש עשרה השנים האחרונות, מ־1967 עד 1981. הגידול היחיד שהיה באחוז הלא-יהודים ביחס לאחוז היהודים היה בתחום הק הירוק: שם גדל אחוז הלא-יהודים מ־14% בסוף 1967 לכ־16.5% בשנת 1981. הגידול הזה באחוז הלא-יהודים בתוך הק הירוק התאזן על-ידי הקטנת אחוז הלא-יהודים מעבר לקו הירוק.

חמורה אותה אידיאולוגיה המנסה לציין, שחלוקת ארץ-ישראל דרושה כדי לשמור על הרוב היהודי של ארץ-ישראל. רבותי, אני רוצה להזכיר, במיוחד לחבר הכנסת אבא אבן, שהפך את הנושא של חלוקת הארץ לאידיאולוגיה, שבשנת 1947, כאשר נתקבלה תוכנית החלוקה על-ידי מנהיגות היישוב היהודי ובמיוחד על-ידי דוד בן-גוריון, בגבולות החלוקה של 1947 היו למעלה מ־40% לא-יהודים. אילו לא מלחמת השחרור ואילו לא בריחת הערבים מאותם שטחים של ארץ-ישראל היינו נמצאים

נושאים. למשל, בנושא המדיני ממשלת ישראל התערכה באופן אקטיבי.

יוסף רום (הליכוד):
לא התערכה.

מיכאל קליינר (הליכוד):
סדר-היום נקבע עליידי כל הגורמים.

מרדכי גור (המערך):
נציגי הממשלה הפסיקו את הדיון וסילפו את ההצבעה.

יוסף רום (הליכוד):
חבר הכנסת מוטע גור, לא על זה אנחנו דנים כרגע. כמה שנוגע לנושא של הקונגרס הציוני ומדוע הנושא הזה לא עלה בקונגרס הציוני — אני מציע לכולנו שלא לרפוק על החוזה של מישור אחר. כל אחד — על חוזה שלו. תנועת העבודה היתה מיוצגת בקונגרס, והיא לא דרשה דיון בנושא הזה. היא יכלה לבקש זאת באותה מידה. אינני מוריד מאחריות הממשלה בנושא הזה, אבל באותה מידה כולנו אשמים שהנושא הזה לא נדון.

לפיכך, אני חושב שהנושא הוא רציני, ואני מציע שלא ירד מסדר-היום של העם היהודי ושל כנסת ישראל.

היו"ר מ' כהנא-אביב:
תודה לחבר הכנסת יוסף רום. אני מזמין את סגן השר שילנסקי להשיב להצעה.

מיכאל קליינר (הליכוד):
הגדרת הקונגרס היא בדיון מקיר לקיר.

שבח וייס (המערך):
למה בדיון, כי פעמיים הפסדתם בהצבעה?

סגן שר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ברצוני לברך את חבר הכנסת הפרופסור יוסף רום על שהעלה לדיון מעל במת הכנסת את נושא הסכנה הדמוגרפית הנשקפת לעם היהודי. אני רוצה לתת לו יישר כוח מיוחד, על כי הצליח להראות ולבטל את הדחליל, שקטני האמונה בארץ-ישראל מנפנים בו. הם מבקשים לשלוף מהשרוול נתונים על הסכנה הדמוגרפית הטמונה בהיערכותנו בארץ-ישראל.

כנסת נכבדה, האוכלוסייה היהודית מנתה בתחילת המאה התשע-עשרה 2.5 מיליוני נפש בלבד. במהלך המאה התשע-עשרה והמאה העשרים גדלה האוכלוסייה היהודית בעולם בקצב מהיר ביותר, יותר מקצב הגידול של האוכלוסיות המפותחות ביותר. רק בשנת 1900 המספר המשווער של היהודים בעולם היה 10.7 מיליון, אולם כשנות דור לפני השואה החל מספרם של היהודים בעולם מתמעט, ובפרוץ השואה היו בעולם כ-16.3 מיליוני יהודים. השואה האיומה, שבה הרשמו כשליש מבני עמנו, הנחיתה מכה אנושה. מכה שהעם הקטן שלנו לא יוכל לשכוח לעולם, ולמרות השנים שעברו עד היום איננו יכולים לראות את עוצמת הטיגריד בפרסקטיבה מלאה. מספר היהודים בעולם לאחר השואה בשנת 1948 חזר להיות כמספר היהודים בעולם בשנת 1900. יש מומחים הטוענים, כי בשנת 1975 מספר היהודים בעולם אף קטן מזה, כ-10 מיליון בלבד. יש בכך כדי להמחיש את חומרת הסכנה הדמוגרפית המרחפת מעל העם היהודי.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, המצב הדמוגרפי של העם היהודי הולך ומחמיר. הפורענות מתדפקת על הדלת, ועתה היא העת לפעול פן יהיה מאוחר. איני רוצה לחזור על דברי חבר הכנסת רום ביחס לסכנה זו וגם לא אתרכז בעבר, כי ברצוני להתמקד בעתיד. אתייחס בדברי ליהודים ההרים בארץ-ישראל.

יוסף רום (הליכוד):

לשם כך יש לגייס את הארגונים היהודיים, את ארגוני הרבנים מכל הזרמים, את הפרציות היהודיות, את הקהילות היהודיות ואת המרכזים הקהילתיים. ולחלק בהם חומר הסברה על מצב העם היהודי, על הסכנה לעתידו של העם היהודי ובעיקר לעתידו בארץ-ישראל.

ובארץ-ישראל עצמה: יש צורך לעשות מאמץ — ואני מציע לכל חברי הכנסת להתחיל בשיעורי-כית' — להתחיל בעידוד משפחות ברוכות ילדים.

שבח וייס (המערך):
לא כולם יכולים. עצות אנחנו יכולים לתת.

יוסף רום (הליכוד):
אני רק מציע לאלה שיכולים. די לחכימא ברמיזא.

מרדכי גור (המערך):

יוסף רום (הליכוד):
וליועצים — כולנו מכירים את הסיפור מיכול להיות יועץ. אבל לא כאן מעל הבמה.

שר התקשורת מ' צפורי:
מהיום סופרים תשעה חודשים.

יוסף רום (הליכוד):
תובתה של המדינה לראו למשפחות ברוכות הילדים בחוק לעידוד משפחות ברוכות ילדים, בהטבות כלכליות ובעיקר בשיכון, בחינוך ובהכשרה מקצועית. בתחומים אלה נעשה הרכה מאוד בשנים האחרונות, אבל להערכתי יש חשיבות רבה לעגן נושאים אלה גם בחוק.

אני קורא למסע הסברה, לדיון ציבורי בנושא של חשיבות המשפחה, המשפחה הגדולה. יש צורך לקיים דיון בוועדת השרים לענייני רווחה על צעדים מעשיים להגברת המודעות לכך בציבור הישראלי. חשוב שהכנסת תעקוב גם במליאה וגם בוועדותיה אחר הפעולות של הממשלה ושל המוסדות השונים להגברת המודעות לצורך להגדיל את העם היהודי.

מרדכי גור (המערך):
מה עשיתם בעניין זה בקונגרס?

יוסף רום (הליכוד):
זאת חרפה ובושה שהנושא לא עלה לדיון בקונגרס, לא נדון בו. אני מציע לכולנו שלא לחלק ציונים.

מיכאל קליינר (הליכוד):
למה אתה שואל מה עשיתם? שאל מה עשינו.

יוסף רום (הליכוד):
אני מציע לחבר הכנסת גור שלא לחלק ציונים. הייתי שואל את השאלה: "מה עשינו?", ולא לפי הכלל של אותו בן כהגדה: "מה עשיתם". אני מציע לכולנו לשאול מה עשינו, כנסת ישראל, עם ישראל וההסתדרות הציונית בקונגרס הציוני בנושא הזה.

שר התקשורת מ' צפורי:
חבר הכנסת רום, לחבר הכנסת גור יש יותר ילדים. הוא עשה.

יוסף רום (הליכוד):
אני מבדך אותו על כך, יפה מאוד. ואני מציע לכולם להמשיך לפי הדוגמה הזאת.

מרדכי גור (המערך):
גם לממשלת ישראל בקונגרס היתה אפשרות להעלות

אומנם, כל הנכונות הקודרות ביחס לעתידו הדמוגרפי של העם היושב בציון, בהשוואה למספרם של בני המיעוטים בארץ-ישראל, לא התאמתו. בחזית זו עמדנו, אך אין זה מספיק, והעתיד מחייב אותנו לטיפול נמרץ יותר.

היסוד העיקרי שבאמצעותו ניתן לשפר את המאזן הדמוגרפי הוא בהגברת הילודה. לצערנו, רבים מהזוגות הצעירים מתחתנים כיום בגיל מבוגר מכפי שהיה נהוג בשנים עברו, והמספר הממוצע של הילדים למשפחה הולך ומתמעט. בהחלטת הממשלה מיום 9 באפריל 1967 נקבע העיקרון שלפיו — ואני מצטט: "השרים והמנהלים הכלליים ישקדו על כך שמדיניות הממשלה בדבר עידוד הילודה תהיה אחת כל משרדי הממשלה ותכוא על ביטוייה הממשי בתכנון ובביצוע פעולותיה".

יש לעודד את הילודה ככל האפשר, הן בדרך של הסברה והן בעזרת ממשית. אך ברצוני לציין שאינני משוכנע, כי עידוד משפחה שיש לה עשרה ילדים ללדת עוד ילדים הוא הדרך הנכונה. יש להעלות את הגודל הממוצע של המשפחה בישראל.

אין כל ספק בעיני, כי הירידה, הנשירה וריבוי תאונות הדרכים הקטלניות גם הן מהרעות החולות הפוגעות במצבו הדמוגרפי של העם היהודי.

כנסת נכבדה, מאחר שהנושא טרם נדון ונבדק בצורה מעמיקה, הריני מציע להעביר אותו לוועדת העבודה והרווחה, אלא אם כן תבוא הצעה אחרת, שתמליץ המלצות לצורך שיפור המאזן הדמוגרפי של העם היהודי בארץ ובעולם. והממשלה תתייחס להמלצות אלה בדחיפות ובכבוד-ראש.

אני מבין שחבר הכנסת קליינר רוצה להציע שהנושא יועבר לוועדת העלייה והקליטה. גם חבר הכנסת רום מציע זאת. אני מקבל את ההצעה. שקלתי את שתי האפשרויות תוך הגאוס. אני מסכים לקבל את ההצעה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

לאיזו ועדה אתה מציע להעביר את הנושא?

סגן שר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
לוועדת העלייה והקליטה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אני מבין שזה מוסכם. תודה רבה לסגן השר דב שילנסקי. אני שואל את המציע אם הוא מסכים להצעה.

יוסף רום (הליכוד):
אני מסכים.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

לפנינו הצעה אחת — להעביר את הנושא לוועדת העלייה והקליטה. אני מעמיד את ההצעה להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העלייה והקליטה נתקבלה.

וליהודים החיים בגולה. הבעייתיות שונה, וממילא הפתרונות הינם שונים. כיום הסכנה המהותית ביותר לעם היהודי בתפוצות אינה סכנה פיזית, אם כי, לדעתי, סכנה כזאת קיימת גם היום, והלוואי לא תתרחף. אך בעיית הבעיות של הדמוגרפיה היהודית בתפוצות כיום היא סכנת ההתבוללות, הנגרמת הן על-ידי נישואי תערובת והן על-ידי טמיעה.

יש ארצות שבהן אחוזן נישואי התערובת מגיע לכדי 50%. אוכלוסיות שלמות של צעירים וצעירות יהודים נעלמים כלא היו. החברה הפתוחה, שאינה מערימה קשיים רבים על הזוגות המעורבים — ואני רוצה שזוכרו ונוכחי לעצמנו ולעם כולו, שבערך כך היה המצב בגרמניה שלפני היטלר — רק מסייעת לזירחון של התהליך. יש מניחי דמוגרפיה הטוענים, כי אחוז נישואי התערובת עוד ילך ויגבר, וזאת ביחס ישיר לעליית הרמה החינוכית, לגידול הפיזור של היהודים ולהישחקות מושג הקהילה. כיום אין ספק, כי מבין ילדיהם של הנישואים בנישואי תערובת מספר הנשארים והמודחים כיהודים הוא קטן. כיום ידועים לנו גם מקרים רבים שיוזרים ובעיקר בני יורדים נישאים בנישואי תערובת בחורף-לארץ. ומכאן שהירידה גם היא סכנה ממשית לעתיד העם היהודי.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לבעיית ההתבוללות ונישואי התערובת יש אך ורק פתרון אחד מלא ושלם. כל הפתרונות האחרים הם חלקיים ביותר. אני מתכוון לעלייה לארץ-ישראל. ארץ-ישראל היא המקלט האחרון של העם היהודי בפני התבוללות, טמיעה והיעלמות. כל היהודי המתגורר בגלות, הרי יש לגביו חשש שמא הוא או מי מבני ביתו יתבוללו ויטמעו. לא רק זאת, קיימת גם הסכנה לגביהם אישית, שהבנים שלהם יתנוכרו להם כתוצאה מציוכתם את היהדות, ולא ירצו להכיר הן ביהדות והן בהורים, שבהם רואים הם את היהודי, את בן העם היהודי, שממנו הם באו.

כנסת נכבדה, אמרנו כי ארץ-ישראל היא המקלט הכתוב ביותר מפני טמיעה והתבוללות. עלינו לדעת, כי עלייה לארץ קשורה בתהליך של חינוך, של הכוונה ושל סיוע, ואני תקווה שהסוכנות היהודית וההסתדרות הציונית יתעזרו לפעולה מקפת בנושא של חינוך הזהות היהודית, היאחזות והתערות בשורשים ועידוד העלייה לארץ-ישראל. אני פונה מכאן לראשי הקהילות בתפוצות, לרבניהם ולפרנסיהם, שיעלו למולדת בראש צאן מרעיתם. אני רוצה להזכיר ימים אחרים, את מחתלם של מנהיגי היהודים בגולה, אשר לא עלו לארץ ולא העלו את חסידיהם ואת תלמידיהם והשאירו את צאן מרעיתם לציפורני הגרמנים ומשחתי הפעולה עמם.

כיום עלינו לחזור ולומר לעם היהודי בתפוצותיו: אם לא תעלו — תיטמעו, תיעלמו, ועלינו לומר זאת בהקשר הרוחני, נוסף על ההקשר הפיזי.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנו עוברים לדבר על הנושא בהקשר הישראלי. הבעיה הדמוגרפית שלנו כאן קשורה לא רק בנושא של העם היהודי, אלא גם בבעיית הביטחון ובאפשרות היאחזות הממשית שלנו במולדתנו ארץ-ישראל.

1. הצעה לסדר-היום

כופר נפש על עולים מרומניה

כמונן. אולי היושב-ראש יעשה איזו פעולה דרסטית, כדי להביא את חברי הכנסת לאולם המליאה?

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חבר הכנסת טויסה, אני מביע את מורת רוחי לא אחת, ואני מוכן להביע את מורת רוחי שוב. הכרזתי על הפסקה, וזה לא עזר.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 1452: כופר נפש על עולים מרומניה, של חבר הכנסת מיכאל בריזוהר.

רפאל טויסה (המערך):

הכנסת דנה בנושאים חשובים ואילו חברי הכנסת יושבים

20,000 דולר. זהו סכום גבוה מאוד, ונראה שאין איש ברומניה מסוגל לשלמו.

מאז פורסם הצו בראשית חודש נובמבר נעשו מאמצים בין-לאומיים להשפיע על ממשלת רומניה לחזרה מהחלטתה. הרב ד"ר משה רוזן, רבה הראשי של יהדות רומניה, שהוא דמות אהודה ומקובלת בישראל, אף הודיע בסוף נובמבר כי "יהודים העולים לישראל יהיו פטורים להבא מהתשלום המיוחד תמורת הוצאות חינוך אקדמי או תיכון, שיטול על היוצאים מרומניה". בדקתי את הידיעה עם הגורמים המוסמכים ביותר. למרבה הצער, עלי להודיע לכנסת שאין הידיעה הזאת משקפת את המציאות. קיימת סכנה מוחשית שהעלייה מרומניה תיפסק.

מאז קום המדינה ועד סוף 1982 עלו לישראל מרומניה כ-269,000 יהודים: קהילה נהדרת, חרוצה, שהוציאה מקרבה פועלים, חקלאים, חלוצים, אמנים ואנשי רוח, מדינאים ורופאים גדולים.

כיום נמצאים ברומניה, לפי גרסת השלטונות, 25,000 יהודים, ולפי הערכתנו — כ-40,000. פוטנציאל העלייה הוא גבוה — כ-15,000 יהודים.

גרסאות שונות הועלו במערכ על הגורמים שהניעו את ממשלת רומניה להטיל את נזירותיה פתאום. יש טוענים כי ממשלת רומניה שואפת לבלום את מגמת ההגירה למערב, כפי שנוהגות ארצות קומוניסטיות אחרות. יש סבורים, כי רומניה מנסה לעצור את "בריחת המוחות" מארצה. אנשי ממשל בבוקרשט טענו באוזני אליזט אברמס, ראש הוועדה למען זכויות האדם של הממשל האמריקני, כי "ארצם אינה חייבת להכין קדרים אינטלקטואליים בשביל המערב". אחרים טוענים, שרומניה מנסה "להתיישר" לפי הקו הסובייטי, אשר מתבטא באחרונה כסגירת השערים, ואנו מרגישים בכך היטב. אולם נראה שהסיבה האמיתית לצעדה של ממשלת רומניה היא סיבה כלכלית. ואין הדבר מכוון נגד היהודים דווקא, וזאת יש להדגיש.

רומניה נתונה בשנה האחרונה במשבר כלכלי חמור ביותר. המשאיר רישום כבד מאוד בחיי היום-יום. היא נזקקת באופן נואש למטבע זר. היא איננה רוצה לבלום את ההגירה. להיפך, היא מעוניינת שההגירה תימשך, אך היא רוצה להפוך את ההגירה למקור של הכנסה, ולמעשה להכריז שלוש ממשלות — ממשלות גרמניה, ארצות-הברית וישראל, לכסות את הגירעון בתקציבה. החשבון פשוט: מדי שנה כ-13,200 איש מהגרים מרומניה למערב. ההגירה הגדולה ביותר היא לגרמניה. כטרנסילבניה שבשליטת רומניה חיים כ-400,000 גרמנים — שווייט וסקסונים. הם מהגרים לגרמניה בקצב של 10,000 איש לשנה: 2,000 אחרים מהגרים לארצות-הברית; 1,200 עולים לישראל. אם כן, העלייה לארץ היא המרכיב הקטן והצעור ביותר בתנועת ההגירה. אם נכפיל את מספר ההגרים בסכום הממוצע של 15,000 דולר שנדרש מהם, נגיע לסכום נכבד של כ-190 — 195 מיליון דולר לשנה.

כרור שהמהגרים אינם יכולים לשלם 15,000 דולר כל אחד. יתר על כן, יש כאן מעין מלכוד 22. כדי לצאת מרומניה צריך האזרח להשליש סכום של 15,000 דולר. הוא צריך לבוא למשרדי הממשלה ובכיסו 15,000 דולר. אולם עצם החזקת סכום כזה היא עבירה על חוקי מטבע חוץ, ואותו אזרח ייאסר מייד על עבירה על החוק. הוא יישב בבית-הסוהר, ומרומניה לא יצא. הכוונה של רומניה, למעשה, איננה שאותו אזרח ישלם את הכסף, אלא שממשלות אחרות המעוניינות בהגירה ישלמו את הכסף. על-ידי כך תיהפך רומניה למדינה הראשונה בהיסטוריה, שמיצאת את הגירעון בתקציב שלה למעבר.

אני חושב שגם אתה, חבר הכנסת סויסה, נעדר לפעמים מן האולם.

רפאל סויסה (המערך):
אינני יושב כמזונן.

היו"ר מ' כהן-אבידן:
חלילה, אינני בא אליך בטענות. אתה יכול שלא לשבת כמזונן, אבל לפעמים אינך נמצא באולם. יש להצטער על שחברי הכנסת אינם יושבים באולם, יותר מזה אינני יכול לעשות. הערתי את תשומת לבם, הפסקתי ישיבה פעם אחת, יותר אינני יכול לעשות.

מיכאל ברזיהר (המערך):
אדוני היזשבראש, חברי הכנסת, שולחן הממשלה ריק לחלוטין, ואני מבקש שהדבר יודגש.

היו"ר מ' כהן-אבידן:
אבל סגן השר ישיב לך.

מיכאל ברזיהר (המערך):
סגן השר ישיב לי, אבל ממשלת ישראל, בדיון על נושא כל כך חיוני, ברח מהחדר.

מיכאל קליינר (הליכוד):
אילו כטייזים הם אלה — "הממשלה ברחתה"?

מיכאל ברזיהר (המערך):
אני מצטער שבנושא כזה שום שר של ממשלת ישראל איננו נוכח באולם. זוהי בושה לכנסת.

מיכאל קליינר (הליכוד):
הם עושים דברים חשובים והם לא ברחו. מה פירוש "הממשלה ברחתה"? לא ראיתי איש ברח.

מיכאל ברזיהר (המערך):
הממשלה יצאה, היא איננה נוכחת.

לפני מאה שנה, בשנת 1882, נערכה הוועידה הציונית הראשונה בעולם. הדבר היה 15 שנה לפני שכינס בנימין זאב הרצל את הקונגרס הציוני הראשון בבזל. משתתפי אותה וועידה, שהקדימה את לידתה של הציונות, קיבלו שורת החלטות, ובעקבותיהן עלו פעילי הוועידה לארץ-ישראל והקימו בה את זיכרון-יעקב ואת ראש-פינה.

אותה וועידה עלומה, שרק מעטים זוכרים אותה, נערכה בעיר פוקשן שב־רומניה, והחלוצים שעלו בעקבותיה היו יהודים רומנים. יש מן הסמליות בעובדה שהיום, כעבור מאה שנה, נמצאת העלייה מרומניה בסכנה. לאחר שממשלת ארץ זו החליטה להטיל כופר נפש על אלה המבקשים להגר למערב.

מהו אותו כופר נפש? ממשלת רומניה פרסמה באחרונה גזירות דוקוניות החלות על מי שמבקש להגר. כדי לצאת מרומניה יצטרך כל מהגר לשלם למדינה את הוצאות חינוכו בבית-הספר ובאוניברסיטה על-פי הסכומים שנגבים מסטודנט זר, וכן הוצאות טיפול רפואי שקיבל. לפי גרסה אחת שנמסרה מבורקשט על-ידי סוכנויות הידיעות גם יותרם רכושו של המהגר יועבר לרשות המדינה.

הסכום שיצטרך מהגר לשלם לפי תנאים אלה גבוה מאוד. השכר לשנת לימודים של סטודנט זר ברומניה הוא 3,000 דולרים, ובממוצע לארבע שנים — 12,000 דולר. על כך יש להוסיף כ-4,000 דולרים שכר לימוד בבית-הספר התיכון ועוד כך וכך אלפי דולרים על טיפול רפואי שהוענק על-ידי המדינה.

יוצא שכל מהגר אקדמי — ומרבית היהודים המהגרים מרומניה הם אקדמים — יצטרך לשלם בין 15,000 דולר ל-

ושם גילה לה, בראשית שנת 1972, שנושא מצרים אנואר סאדאת מוכן להיפגש עם מנהיגי ישראל, אולי עם גולדה, מאיר עצמה. גולדה שבה לארץ וציפתה, אך לשווא. אך גם אם סאדאת לא קיים את הבטחתו, הרי אי אפשר להטיל ספק ברצונו הטוב ובמאמציו הכנים של הנשיא ניקולאי צ'אושקו. מאמציו נמשכו גם אחרי מלחמת יום הכיפורים, ולמעשה עד ימינו אלה.

ודווקא משום שהוא ירד, ודווקא משום שהוא מנהיג אמין ועצמאי, ודווקא משום שאנו מכירים את ארצו כארץ ידידה, שיש לנו עמה יחסים ענפים וטובים, נרמה שרשאת הכנסת הזו להתאחד ולפנות אל רומניה ואל נשיאה בתוקף ובידידות, במחאה אך מתוך כבוד, ולומר להם: שלחו את עמי.

היור"ר מ' כהן-אביד:

תודה לחבר הכנסת מיכאל בר-דוהר. אני מזמין את סגן השר דב שילנסקי להשיב על ההצעה לסדר-היום.

סגן שר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בין שתי מלחמות העולם, בעקבות ועידת השלום בפרס, נחקק ברומניה חוק שלפיו די בהכרזת רצון כדי לקבל אזרחות. אלא שעל דרך ביצועו הוטלו הגבלות. כתוצאה מסיפוח חבלים חדשים, גברה הלאומנות הרומנית. הלאומנים ביקשו לשלוט בכל המיעוטים ובעיקר ביהודים, שתפסו מקום מרכזי בחיים הפוליטיים, בפרט בבוקרבינה ובטרנסילבניה. הלאומנים היו עז מרחה לתנועה פוליטית וב-1927 נוסד "משמר הברזל" — ארגון אנטישמי קיצוני שנקט אלימות וטרור וחולל פגרומים.

מ-1933 השפיע המשטר הנאצי ישירות על כל המפלגות ברומניה, ובמצעהין נכללו סעיפים אנטי-יהודיים. בקיץ 1940 נמסרו בסרביה וצפון בוקרבינה לרוסיה. טרנסילבניה הצפונית נמסרה להונגריה. "משמר הברזל" עלה לשלטון ומיד החלו מעשי אלימות נגד יהודים והחרמת הרכוש.

משהחלה המיתקפה הגרמנית על בריית-המועצות, ביוני 1941, הוטל על רומניה לכבוש את בסרביה ואת צפון בוקרבינה. לרומניה נשלחו יחידות השמדה שליוו את הצבא. עד ספטמבר 1941 נרצחו מחצית מ-320,000 יהודי בסרביה, בוקרבינה ומחוז דורוהוי שבמולדובה. יהודים רבים נבחנו ורבים גורשו לטרנסניסטריה. בינתיים גורשו היהודים משטחי רומניה האחרים אל ערי המחוז וכל הגברים ממולדובה, בני 50 ומעלה, נשלחו למחנה הריכוז בטרגו-ויר.

בטרנסניסטריה נספו 88,000 נפש, 60% מכלל המגורשים. למרות זאת ההסתדרות הציונית פעלה ברומניה באופן חוקי עד קיץ 1942, ומאז פעלה במחתרת. בעיקר בין תנועות הנוער. תנועות הנוער נתבעו בקברוצ קטנות ויסוד נקודות הכשרה חלוציות במסווה של עבודת כפיים חקלאית. בפברואר 1944 גורשו הם לטרנסניסטריה, ואז הוקמה התנגדה מתחתית חדשה. בסך הכול הושמדו 43% מיהודי רומניה, לרבות בסרביה ובוקרבינה.

ב-1939 הגיע מספר היהודים באזורים שבשליטה רומנית — בלא טרנסילבניה הצפונית, שהיתה בתקופת מלחמת העולם השנייה בשלטון הונגרי, אולם כולל בסרביה ובוקרבינה — ל-607,790 נפש. מתוכם נרצחו 264,900.

לאחר המלחמה נתעוררה ברומניה שאיפה חזקה לעלות לארץ-ישראל. בעיקר מחמת גל חדש של אנטישמיות ומפאת העובדה שממשלת רומניה לא הערימה מכשולים בדרכם של העולים.

גם לאחר ההשתלטות הקומוניסטית, במרס 1947, עזר השלטון החדש לעלייה, כחלק ממאבקו בקולוניאליזם הכריטי.

נשאלת השאלה: האם יצליח ה"תרגיל" הזה? גורמים בכירים בארצות-הברית הגיבו בחומרה רבה על הצווים החדשים, והודיעו שממשלת ארצות-הברית תפעל נגדם. כיום זוכה רומניה לעזרה רבה מן המערב — הלוואות שונות ותנאי סחר נוחים במיוחד. ערכה של עזרה זו נאמד במאות מיליוני דולרים. רק לפני כחודשיים אישר הקונגרס האמריקני הקלות סחר מפליגות לרומניה והעניק לה מעמד של "מדינה מועדפת ביותר". אולם החלטה זו, טעונה חידוש בעוד עשרה חודשים. יתר על כן, בדקתי את התקדימים ומצאתי שאף ניתן לבטל החלטה זו בלי להמתין שנה. במקרה של פולין, למשל, ביטל הנשיא רייגן את ההקלות כולן כשהוטל המשטר הצבאי בארץ זו וכשפורק ארגון "סולידריות".

צעדיה של ממשלת רומניה נוגדים גם את חוקי ג'קסון-וואניק לחוק האמריקני, המתנה את המעמד של מדינה מועדפת ביותר בהבטחת חופש היציאה מאותה מדינה. לכולנו זכורה הכרת התודה העמוקה שלנו לחיקון זה, אשר היה משמעותי מאוד בקשר לחופש העלייה מברית-המועצות.

עם זאת, טרם נסתיים הגולל. ממשלת רומניה הודיעה על כוונתה, אך היא טרם פרסמה הוראות ותקנות מפורטות לביצוע תקנה זו. מכך ניתן להית, שממשלת רומניה מבקשת למעשה לרמוז למערב שהיא מוכנה למסור אותן בנושא זה, ובשלב זה היא בוחנת את תגובות המערב, שמא יגיב זה בחריפות ושכרה יצא בהפסדה. לכן צריכה ישראל לנקוט עמדה תקיפה, בתיאום עם ממשלת ארצות-הברית, ולפנות לרומניה לשקול מחדש את כוונותיה.

חברי הכנסת, אני משתמש בביטויים מתונים, ולא במקרה. שמור בלבנו מקום תם לממשלת רומניה ולנשיא רומניה, ניקולאי צ'אושקו. אנו רואים בנשיא צ'אושקו ידיד אמת של מדינת ישראל, וגם ברומניה — מדינה ידידה, את הרע שאירע ליהודים בעיקר כמאה ה-19 ובמחצית הראשונה של המאה ה-20, אין אנו זוכרים ומזכירים. אך אנו מודעים למקלט שהעניקה רומניה ליהודים במאות קודמות: כשגורשו מהונגריה ב-1367; כשגורשו מספרד ב-1492; כשנמלטו מהפוגרומים של חמלניצקי ב-1648; כשעשו שליטי מולדבה מאמץ למשוך יהודים לארצם בראשית המאה ה-18; וגם לאחר שסופחו בוקרבינה לאוסטריה ב-1775 ובסרביה לרוסיה ב-1812. רק אחרי 1812 החלה תקופה קשה ומצערת.

אך גם בתקופה הקשה ביותר, בימי מלחמת העולם השנייה, היו קרני אור באפלה. שליטה הפרו-גרמני של רומניה, אנטונסקו, מחץ את ארגון צלב הברזל האנטישמי והציל את חייהם של מאות אלפי יהודים שחיו בארצו. וגם כשמכונת ההשמדה הנאצית פעלה במלוא היקפה, היה נמל קונסטנצה שבברומניה פתוח להעפלת יהודים לארץ-ישראל. 14 אוניות של פליטים יהודים יצאו משם לארץ בימי מלחמת העולם.

בימי מלחמת השחרור ואחריה זכינו כי יפתחו שערי רומניה לעליית יהודים, ומאות אלפים עלו ארצה. נכון, בשנת 1950 נאסרו מאה מנהיגים ציונים, ולאחר מכן החלה תקופה קשה ביחסינו. אולם מאז שנת 1966 הלכו היחסים והשתפרו. ב-1967 באה משלחת כלכלית-רמת-דרך מרומניה לישראל, ופתחה בשיתוף פעולה פורה בתחומי המסחר והתיירות. באותה שנה היתה רומניה היחידה מארצות הגוש המזרחי שסירבה לנתק את יחסיה עם ישראל לאחר מלחמת ששת הימים. הנפוץ הוא, ב-1969 הועלו הציריות בתל-אביב ובבוקרשט לדרגת שגרירויות.

אנו מוקירים את מאמציו הבלתי נלאים של נשיא רומניה צ'אושקו להשכין שלום במזרח התיכון, באחת מיוזמותיו העולמות הוא שלח שדר חשאי לגולדה מאיר והזמינה לארצו,

לעצמם עוד מקום בארצות הגולה והם משוועים לעלייה.
שפירושה בשבילם הוא גאולה.

יהודי רומניה בארץ-ישראל מקימים עד היום קשרים
נפשיים עם הארץ שבה נולדו וגדלו —

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אדוני סגן השר, האם ככוונתך להעביר את ההצעה לוועדה
או להסירה מסדר-היום?

סגן שר במשרד ראש הממשלה ד' שילנסקי:
אציע להעבירה לוועדה.

— — — הם, ככל עם ישראל, ישאו תודה לעם הרומני
ולממשלתו, וזו תהיה המשך תרומתם לרומניה, כשתיתן להם
האפשרות לעלות לארץ אבותיהם, להתאחד עם בני
משפחותיהם, להתמזג בתוך עמם ולבנות עתיד מאושר.

לאור חשיבותו, אני מציע להעביר את הנושא לדיון בוועדת
העלייה והקליטה.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה לסגן השר שילנסקי. אני שואל את המציע: האם אתה
מסכים להעברת ההצעה לוועדה?

מיכאל ברוזר (המערך):
מסכים.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

תודה. חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת — להעביר את
הנושא לדיון בוועדה. מי בעד העברת הנושא לדיון בוועדה ירים
את ידו?

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הנושא
לדיון בוועדת העלייה והקליטה — רוב
נגד — אין
ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת
העלייה והקליטה נתקבלה.

ז. הצעה לסדר-היום

עידוד הקמת מפעלי תעשייה בקצרין

מה מסוגל להט חלוצי לעשות להפרכת שממה וליישוב חבל
ארץ נוסף.

אני רוצה לציין בסיפוק, שהקיבוצים והמושבים אשר
הוקמו ברמת-הגולן הצליחו בשנים מועטות להכות שורש,
להתבסס מבחינה כלכלית ולהיות מוכנים לקלוט חברים נוספים.

אני מלאת הערכה והערצה לאותם בתורים צעירים ולאותן
בחורות צעירות אשר נענו לאתגר הלאומי והלכו להקים
התיישבות לתפארת ברמת-הגולן על קיבוציה, על מושביה, על
חבריה ועל מפעליה. הם ראויים להערכה ולהערצה.

מי שרוצה להינפש מטדרות היום יום ולשכוח את הבעיות —
טוב יעשה אם ילך לביקור בן יום לרמת-הגולן, כדי לבלות שם
ולמלא את המצבים וליהנות מהיצירה הנפלאה הנעשית ברמת-
הגולן. זו באמת יצירה נפלאה. יהיו ברוכים כל אלה הנמצאים
שם ואלה שיבואו בעקבותיהם. הבנייה בקצרין מאז
הקמתה, אף שקצב הבנייה הואט בשנים האחרונות, והנכונות
של אורחי המדינה ממרכז הארץ לעזוב תנאי מגורים נוחים,

בחיים הפנימיים היהודיים הורגש הלחץ הקומוניסטי. לאחר
שקומוניסטים יהודים תפסו את ההנהלה בקהילות היהודיות.

לאחר קום מדינת ישראל החלו אלה לדרוש את חיסול
התנועה הציונית. אף-על-פי-כן נתנה ממשלת רומניה ב-1950
היתרי יציאה לכ-5,000 יהודים מדי חודש.

בקיץ 1950 נעצרו למעלה ממאה מנהיגים ציונים.
הראשונים למאסר היו אלה שהיו מוכרים כבית-ר"ם. הרומנים
הגויים לא ידעו להבחין בין יהודי ציוני לבין מי שאינו ציוני, בין
חבר בית-ר לבין חבר השומרה הצעיר, ומי שידעו להצביע היו
יהודים שפנו עורף לצינונות.

עד שנת 1955 שוחררו רוב העצורים, וממשלת רומניה נתנה
להם היתרי יציאה לישראל. ה"שיטונבצרנים" והבנים הם היום
אזרחים גאים ומאושרים במולדת, שלמענה הקריבו כה הרבה
עוד לפני שכף רגלם דרכה על אדמת ציון.

אדוני היושב-ראש, אני מכיר את אירופה של תקופת
הנושא ורוצה לציין שבאותה תקופה היו הרבה מבני העם
הרומני שנדלק בהם זיק אנושי. כל ניצוץ גרם להצלת ת"י יהודי.
חובה עלי לציין את העזרה שנתנה רומניה לעלייה לארץ-ישראל
דרך הגמלים שלה — תופעה נדירה בימים ההם. עלינו לזכור
שפירושה של העלייה היה אז גם הצלה מהכחדה מיידית.

כן עלי לציין את התופעה הנדירה של מתן אפשרות לעלייה
לארץ-ישראל מרומניה, אף שהיא תחת שלטון קומוניסטי. מאז
תום מלחמת העולם השנייה עלו לארץ-ישראל כ-300,000
יהודים מרומניה. רובם נקלטו יפה מאוד בארץ-ישראל, ומספר
היורדים ביניהם קטן יחסית. הם עלו לארץ, הם בנו אותה ויחד
עם זאת הם בנו גם עתיד מוצק להם ולדורות הבאים אחריהם.

כיום נמצאים ברומניה כ-40,000 יהודים, רובם המכריע
בעלי שורשים יהודיים. כמיהתם לארץ היא גדולה. אנו פונים
בוה, מעל כימה נכבדה זו, אל ממשלת רומניה: פתחו לרווחה את
השערים בפני אדם מוצל זה, שארית פליטה של יהדות גדולה
ומופלאה, שתרמה רבות לפיתוחה ולשגשוגה של רומניה,
לתרבותה, לרוחניותה, להשכלתה ולכלכלתה, אך כיום, לאחר
שהארץ מלאה בדמים וקהילותיה נעשו שממה, אין הם מוצאים

היו"ר מ' כהן-אבידב:

חברי הכנסת אנו ניגשים להצעה האחרונה בסדר-היום —
עידוד הקמת מפעלי תעשייה בקצרין, של חברת הכנסת שושנה
ארכלי-אלמחלניו.

אני מעיר את חשומת לבה של המציעה ואת חשומת לבו של
השר, שלכל אחד יש 15 דקות, בהתאם לחקנון.

שר התעשייה והמסחר ג' פח:
אפשר פחות.

היו"ר מ' כהן-אבידב:

אפשר פחות, אלא אם כן ירצה אדוני להסיר את הנושא
מסדר-היום. אני חייב להעיר את חשומת לבו.

בבקשה, חברת הכנסת ארכלי-אלמחלניו.

שושנה ארכלי-אלמחלניו (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ההתיישבות ברמת-הגולן
בכלל ובקצרין בפרט הוכיחה פעם נוספת לאורחי מדינת ישראל

חוק רמת-הגולן התקבל, חוקק ונמצא היום בספר החוקים של מדינת ישראל. הבטחות פתור ביד רחבה עליי כל שר שביקר במקום. אך עדיין אין תזוזה רצינית להגשמת הבטחות הללו.

אדוני היושב-ראש, ביקרתי ברמת-הגולן ואני עושה זאת לעתים די קרובות. ביליתי יום שלם בקצרין. זה היה יום נפלא. נפגשתי עם ראש המועצה המקומית. עם ראש המועצה האזורית מר גולן. עם יושב-ראש ועדת יישובי רמת-הגולן. עם מזכיר מועצה הפועלים. עם עובדי שירות התעסוקה וכן ביקרתי במפעלי תעשייה ומלאכה המצויים היום בקצרין. היום גרים בקצרין כ-2,000 נפש, ומהם 900 לדים, כן ירבו. היתר הם בני 18 ומעלה. יש שם כ-850 מפרנסים. 30% מהם מועסקים בשירותים, ומייד אמסור פירוט: 25% — 30% — בצבא קבע, 15% — עובדי חוץ, בהעדר תעסוקה בקצרין; בתעשייה מועסקים כ-135 איש ב-16 מפעלים קטנים, ובעצם אינני יודעת אף לקרוא להם. על כל פנים, אין אלה מפעלי תעשייה גדולים.

במלאכה מועסקים 35 עובדים; בתעשייה — 102. בשירותים ובמסחר — 106 עובדים. במועצה המקומית, ובכלל זה משרדים, שירותים, מוזיאון, ספרייה וכו' — 35 עובדים. במשרדי ממשלה, ובכלל זה במשרד החינוך, 28 עובדים. במועצה האזורית גולן — 40 עובדים, הוקמו גם מפעלים אזוריים של המועצה האזורית של רמת-הגולן: בית-אריזה המעסיק 35 עובדים, ומשרדים של המועצה האזורית ויחידת מחשב — עוד 15 עובדים. בסך הכול — 394 עובדים מועסקים בשירותים, בתעשייה, במלאכה, במסחר ובכל יתר הדברים שמנתי.

אדוני היושב-ראש, ביקרתי במפעל "מונעי קצרין", שנחשב אחד המפעלים הגדולים, והוא מעסיק 25 עובדים. הוא הוקם עליידי החברה לפיתוח קצרין, שנעזקה לשם רכישתו בהלוואה שנתנו לה "כור" נחברת העובדים בסך 200,000 דולר, בלי שיהיו שותפים למפעל, אלא מתוך התחשבות שמדובר ברמת-הגולן, בקצרין, ומתוך רצון לסייע ולעזור. מכל הטעמים האלה נתנו את ההלוואה לחברה לפיתוח קצרין. המפעל נרכש למעשה מקיבוץ יד-מרדכי, ולצער, זה מפעל מיושן. "כור" יצעה להם שלא לרכוש מפעל זה, כי אין לו עתיד לא מבחינת קו הייצור שיש בו, לא מבחינת הציוד המיושן וכו'. אבל הם לא שעו לאזהרות ולעצות הטובות של "כור" ורכשו את המפעל. ובכל זאת "כור", על אף החלטת שהיתה בניגוד לרצונה, ממשיכה עד היום להפעיל את המפעל ולעזור לו.

הגירעונות של המפעל הולכים ומצטברים, ובמקום ייצור של 1,800 מנועים, שהוא נקודת האיוון בין הרווח להפסד, המפעל מייצר 450 מנועים לחודש, ופירוש הדבר הפסדים גדולים מאוד. הציוד מיושן, ועם כל רצונה הטוב של אותם בחורים צעירים, שהם מיומנים ובעלי מקצוע, המסתפקים במועט ואינם באים בדרישות ובלבד שיהיה להם מקום עבודה, המפעל נמצא במשבר קשה מאוד וסכנת סגירה מתפתלת. אם ייסגר, 25 בחורים צעירים טובים ונפלאים ייפלטו החוצה, ואין להם מקום תעסוקה אחר.

דיברתי על עובדי חוץ. יש אנשים שנוסעים מרמת-הגולן לטבריה, לצפת ולקריית-שמונה, כדי לעבוד שם, כי ברמת-הגולן אין להם תעסוקה. "כור" רוצה לעזור. נשאלת השאלה האם המפעל הזה ישוקם במחנותיו, או שצריך לעשות קי ייצור חדש.

אדוני שר התעשייה והמסחר, אותך משבחים בהחלט ומעריכים על העזרה שאתה מגיש, על האופן הקשבת שלך, ותולים בך הרבה מאוד תקוות. אתה, יחד עם "כור" ועם חברת

לעזוב מקומות עבודה מסודרים עם תנאי שכר ועבודה נוחים וללכת להתיישב בקצרין, כל אלה הבליטו את החשיבות הביטחונית והלאומית שבפיתוח ובאכלוס האזור הזה. אך, לדאבנו הגדול עדיין קיים פער גדול בין ההכרח בגידול האוכלוסייה ובפיתוח האזור ובין המשאבים והאמצעים הכספיים שהממשלה מייצעת למטרה זו.

המצאינות הוכיחה שכל חבל התיישבותי וקרקע למרכו עירוני שבו מרוכזים שירותים, מסחר, תעשייה ומלאכה, וכך גם רמת-הגולן. התפתחותה והתבססותה תלויה בפיתוח מזורז ורבותי של מרכז עירוני, שישיר את תושבי רמת-הגולן. יש לציין את התכנון ואת הבנייה של קצרין, בקשר לזה יש להעלות את זכרו של אברהם עופר וזכרונו לברכה. איני יכולה לשכוח את התכנון המדוקדק והיסודי של קצרין ושל כל החבל, שבו הוחל בתקופת כהונתו, וכן גם את הקמתה של קצרין שעשתה את צעדיה הראשונים בתקופתו של אברהם עופר. אברהם עופר וזכרונו לברכה, שהיה ידוע כ"יונה", התחיל בבניית אותו חבל ארץ. תמיד נזכור את אברהם עופר ז"ל, בשל מעשיו הטובים והחשובים שישמשו נר לרגליו.

מרדכי גור (המערך):

ברשותך אני רוצה להזכיר גם את מר אבני.

שרשנה ארבל-אלמולזלי (המערך):

נכון, נכון: אני מודה לך, חבר הכנסת גור, על שהזכרת את מר אבני. הוא היה מנכ"ל משרד השיכון והבינוי וליווה צעד אחר צעד את המתיישבים ברמת-הגולן, ובמיוחד את המתיישבים הראשונים בקצרין, את התכנון ואת הבנייה של חבל ארץ זה.

בזכות התכנון והבנייה בראשית הקמתה הפכה קצרין להיות פנינה מבחינה אורבנית, והיא מבטיחה איכות חיים משופרת לאוכלוסייה המתגוררת בה. נוצרה בה קהילה מגובשת ברמה חברתית גבוהה, המורכבת עליידי ערכים לאומיים וחברתיים והשוואת להפך את קצרין לעיר בישראל, עיר הגדלה ומתפתחת בקצב מזורז.

אך, חברי הכנסת ואדוני היושב-ראש, פיתוחה של קצרין תלוי בשלושת הגורמים האלה: 1. בנכונותם של אנשים לבוא. להתיישב ולהשתקע בה ולבנות בה את ביתם ואת עתידם; 2. בהבטחת דיור לאלה הרוצים והמועונינים להתגורר בה; 3. בהבטחת תעסוקה מתאימה לאוכלוסייה הקיימת ולזו שחבוא.

התנאי הראשון מתקיים מעל ומעבר למצופה. מאות רבות של אנשים צעירים ממרכז הארץ פנו והביעו את רצונם לעבור לקצרין, והם ממתנים. הם ממתנים בתור לדירה שתיבנה ולמקום תעסוקה מתאים. בהעדר שני התנאים האחרונים שהזכרתי, דיור ותעסוקה, נבלמת התפתחות העיר, והיא אינה מתפתחת בקצב הדרוש.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להתרכז בקצה בגורם השלישי, בהבטחת תעסוקה מתאימה לאוכלוסייה המצויה ולזו העתידה לבוא ולהשתקע בקצרין. זוהי אוכלוסייה צעירה ברובה, משכילה, וכמעט כולם יוצאי-צבא ובעלי מקצועות מעולים בתחום הטכנולוגיה והמער. לאוכלוסיה זו צריך להבטיח תעסוקה שתיתן לה רמת-חיים הוגנת, איכות חיים וסיפוק בעבודה וביצירה.

לפני שנה כערך חוקקה הכנסת את חוק רמת-הגולן. רבים פקפקו בנחיצותו, אך רבים מאלה שהצביעו בעדו הצביעו מתוך תקווה שחקיקת החוק תיתן מנוף ותשמש תמרץ לפיתוח מזורז של האזור. לדאבנו הגדול, כמו בהרבה תחומים אחרים — ועל כך אני מצטערת — גם פה הסתפקה הממשלה בהכרזות, בקבלת חוק, אך לאחר מכן לא באו מעשים. זה — בניגוד לממשלות בעבר, אשר העדיפו מעשים על הכרזות.

ולאכלוסה של רמת-הגולן, חבל ארץ שהוא חשוב וחיוני לנו מבחינה ביטחונית ומבחינה אסטרטגית.

אדוני היושב-ראש, מפאת חשיבותו של הנושא אני מבקשת לקיים עליו דיון במליאה.

היו"ר מ' סבדרו:

תודה לחברת הכנסת ארבל-אלמזליו. אני מתכבד להזמין את שר התעשייה והמסחר להשיב על ההצעה.

שר התעשייה והמסחר ג' פת:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מסכים בהחלט עם דבריה של חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמזליו, גם עם דברי השבת על מה שנעשה, נכנה, הוקם ונוצר ברמת-הגולן, וגם עם חיבור הקקשים הארבייטיביים שאנחנו עומדים בפניהם. אני רק חייב להעיר, שאי-אפשר לומר בתחילת הנאום כמה מופלאים הם הדברים שנעשו ברמת-הגולן בחמש-שש השנים האחרונות, ומצד שני לומר שממשלות בעבר כחרו כדרך העשייה, והממשלה הדוים אינה נזהגת כפי שנהגו בעבר. היתה לי הזכות המיוחדת להמשיך במלאכה הקדושה שנעשתה על-ידי אברהם עופר זיכרוננו לברכה, בעזרתו של ידידי אבני זיכרוננו לברכה, וחבל שהם אינם בין החיים. אבל כשאני הגעתי למשרד הבינוני והשיכון היה הכול בשלב של עבודות תשתית ראשוניות, וכשביקרתי בקצרין לפני שבועיים התרגשתי מאוד כשאחד התושבים הציג בפני את מכתב הברכה ששלחתי ל-24 המשפחות הראשונות שהשכנו בקצרין בשנת 1977.

רמת-הגולן נמצאת, כמובן, בסדר עדיפות גבוה מאוד בתיעוש, וצורך חברת הכנסת ארבל-אלמזליו, לפיכך קבענו סיווג של אזור פיתוח א'+, הגבוה שבסוגים, ליישובים ולמרכזים העירוניים ברמת-הגולן. קביעת עדיפות גבוהה זו מכוונת בעיקרה לעודד את פיתוח התעשייה ברמת-הגולן באמצעי העיקרי העומד לרשותנו. כל מבני התעשייה באזור קצרין הוקמו על-ידי חברת מבני תעשייה הכפופה למשרדנו, ומדובר בשטח של 13,400 מטרים מרובעים של מבני תעשייה, כולם מושכרים בתנאי שכירות מסובסדים ומועדפים. כמובן, זאת זכותם. חברת מבני תעשייה ממשיכה בבניית 8,000 מטרים מרובעים נוספים. מבנים אלה יושלמו בשנת התקצוב הנוכחית ויועמדו לרשות הזימים, בתנאי שכירות מסובסדים.

כיום יש בקצרין 10 מפעלים ו-15 בתי-מלאכה, אך בסך הכול הם מעסיקים אך ורק 150 עובדים. לפני כחודש נפתח בית-אריזה משוכלל לאבקודו ולחפחח-עץ, בשיחוף פעולה בין משרד החקלאות, הסוכנות היהודית ומשרד התעשייה והמסחר. בית-האריזה נכנה אף הוא על-ידי חברת מבני תעשייה, המוכרת לחברת הכנסת ארבל-אלמזליו ולמרבית חברי הבית.

כיום נמצאים בתכנון שלושה מפעלים נוספים: מפעל של "אלתא", כפי שציינה חברת הכנסת ארבל-אלמזליו, אשר יעסיק לכשיקום 100 עובדים.

שושנה ארבל-אלמזליו (המעצר):
מתי הוא קיום?

שר התעשייה והמסחר ג' פת:

אני מקווה שבחודשים הקרובים יתחילו בהקמתו. אשמח מאוד אם הכנסת תיתן עזרה למשרדנו בעניין זה, משום שהנושא הוא בתחום אחריותו של שר הביטחון, ואומר על כך משהו בסוף הדבר.

המפעל השני הוא מפעל מתכת של אדם בשם חנני. שיעסיק כ-50 עובדים. הוא עובר מחיפה, וכבר נמצא בשלבי בנייה. המפעל השלישי הוא מפעל למיני-מחשבים, של הו"ר ליברמן

העובדים, חייבים לשכת על המדוכה בנושא הזה ולהחליט. אם יש מקום לשקם את המפעל, להשקיע בצידור ולהעמיד אותו על הרגליים, או שצריך לפתוח קו ייצור אחר. אסור לסגור, אסור לפטר את 25 הפועלים העובדים בו.

מפעל הכינויות עלה על דרך המלך. היית שם וטיפלת בנושא, כדי שיוכלו להתחרות ביבוא אשר למעשה מכה אותם על כל צעד ושעל, ואני מברכת אותך על כך.

אדוני שר התעשייה והמסחר, בלי עזרתך ועזרת הממשלה לא תהיה כל אפשרות להמשיך ולהפעיל את המפעלים במתכונתם הקיימת. הממשלה חייבת לקחת על עצמה, בעזרת "כור", ולתכנן מחודש את מפעל המנועים ולחשוב על תוכניות חדשות, כדי שתהיה אפשרות לשווק את התוצרת וגם להגביר את הייצור.

נמסר לי שמשרד הביטחון הבטיח להקים במקום סניף של מפעל "אלתא", מפעל תעשייתי הנמצא במרכז הארץ, תעשייה מבוססת, משגשגת, ואנחנו מברכים על כל ההתפתחות הזאת. אבל לפני יותר משנה הובטח על-ידי משרד הביטחון ושר הביטחון שסניף כזה של המפעל אכן יוקם בקצרין. עד היום יש ציפייה גדולה, אך אין מימון של הכטנות ולא ננקטו שום צעדים אשר יבשרו על המגמה הזאת.

אדוני היושב-ראש, בקצרין אין תעסוקה לנשים. אלה נשים שלא נועדו רק לשבת בבית. כשלעצמו הדבר חשוב, לטפל במשפחה וילדים, אך אלה נשים בעלות השכלה ובעלות מקצוע, והן יכולות לתרום תרומה רבה מאוד לפיתוחה של קצרין. חייבים להתחיל לחשוב גם על אפשרויות תעסוקה לנשים בקצרין, דבר שאיננו קיים היום. ביקרתי בשירות התעסוקה, שמעתי וראיתי איזה יאוש יש בשירות התעסוקה מחוסר אפשרויות להציע מקומות עבודה. יש אנשים בקצרין שמקבלים דמי אבטלה, ולא חשוב שמספרם קטן. אסור שיהיה דבר כזה בקצרין. שאנשים יקבלו דמי ביטוח אבטלה ואפילו הכטנת הכנסה. האם בחבל ארץ זה, במקום כזה שאנחנו רוצים לפתח, יהיו כאלה שיקבלו דמי אבטלה והכטנת הכנסה? אסור שכן יהיה.

לבסוף אני רוצה לציין את תגובת הבנייה שיש בקצרין: 350 יחידות דיור נמצאות בבנייה: בניית של 200 יחידות דיור תתמלא בשנה, והן מיועדות לאכלוס. השאלה היא: אם לא תהיה תעסוקה ואם לא יוקמו בקצרין מפעלי תעשייה, במה יעסקו 200 המשפחות שיבואו לשם? ראש המועצה אמו לי בצורה ברורה, שאם לא תהיה תעסוקה בקצרין — והוא אינו רואה שום סימנים לפתיחתם של מפעלים חדשים — הם יעכבו את האכלוס. זה נוגד את המגמה הלאומית שגם הממשלה וגם הכנסת רוצות בה, להגביר את האכלוס והפיתוח ברמת-הגולן. והרי יש תוכנית. דיבור על רבבה, היום מדברים על שתי רבבות. יש תוכנית להגיע ל-20,000 איש ברמת-הגולן. זאת איננה משימה בלתי אפשרית. יש פוטנציאל, יש עתודה של אנשים. חסרה היוזמה של הממשלה. היא צריכה לדרוך זימים, הן ציבוריים והן ממלכתיים, ולהעמיד לרשותם את התנאים אשר יהיו בשבילם תמריץ לכוא למקום כמו רמת-הגולן וקצרין.

כל הדברים הללו לא ייעשו אם לא תהיה יוזמה ממלכתית של הממשלה, בהשקעות ובהכוונה של יזמים פרטיים וציבוריים, אשר יעמדו לרשותם התנאים של אזור פיתוח א'+. א"א, כפי שזה נעשה לגבי יהודה ושומרון, וחלילה לי להעמיד את זה מול זה. אני מדברת עכשיו על רמת-הגולן ועל קצרין. גם שם הזמן איננו פועל כל כך לטובתנו, ולא נוכל לחכות שנים. גם שם צריך לפעול בקצב הרבה יותר מהיר משפעלנו עד היום, כדי להשיג את היעדים הלאומיים שהצבנו לעצמנו לפיתוחה

אורי סבג (המערך):

כל המרבה הרי זה משוכה, אדוני היושב-ראש.

שר התעשייה והמסחר ג' פת:

כשאני עונה על הצעה לסדר-היום של חברת הכנסת ארכלי-אלמחלינו — ואני יודע מניסיוני בכית הזה במשך שנים רבות כמה עבודה, מאמץ ודיוק מצויים בהצעותיה של חברת הכנסת ארכלי-אלמחלינו — אני זהיר מאוד מאוד בדברי תשובתי ולא הייתי רוצה לערבב שמחה בשמחה. מה ענין קצרין למפעל שרוצים להוריד אותו מחניחה, מסיבות אידיאולוגיות, ולהעביר אותו לשלומי? הרי אנחנו יודעים את כל ההשתלשלות שם. זה איננו נוגע כלל לענין הזה בקצרין. ואינני יודע לשם מה קריאת הביניים כאילו משרדנו אינו עוזר. אני מעדיף לעזור. חבר הכנסת מוטע גור, למפעל חדש, ולא להעביר מפעל ממקום למקום בשל איזו אידיאולוגיה מפוקפקת. לדעתי, ואולי היה רצוי שחברי הכנסת ידונו בה פעם אחת.

על כל פנים, אני מודה מאוד לחברת הכנסת ארכלי-אלמחלינו על שהעלתה את הנושא לדיון כאן במליאת הכנסת. הרי לי הכבוד והעונג הרב להיות בקצרין אך ורק לפני שבועיים. אני עומד בקשר הדוק עם חושבי קצרין. אני מודה לחברת הכנסת על דברי השבח שהיא אמרה בזכות משרדנו על הקשר והגיונות שלנו לבוא לקראת חבל ארץ חשוב זה וחושביו המופלאים בכל עת.

אני מציע — כדי שהדיון הזה יהיה דיון מאוד ענייני ומתמשך ושחברי הכנסת גם יוכלו לעקוב אחר הנעשה בשטח, אחר התוצאות וגם יעזרו לנו במציאת פתרונות לבעיה — שהנושא יועבר לוועדת הכלכלה של הכנסת, ועם ועדת הכלכלה יעשה משרדנו את כל המאמצים, כפי שהוצעו עלי-ידי חברת הכנסת בהצעתה.

היו"ר מ' סבידור:

תודה לשר התעשייה והמסחר. האם את מסכימה להצעה, חברת הכנסת ארכלי-אלמחלינו?

שושנה ארכלי-אלמחלינו (המערך):

כן אדוני, אני מסכימה בהחלט.

היו"ר מ' סבידור:

יש הצעה אחת, מי בעד העברת הנושא לוועדת הכלכלה של הכנסת? מי נגד?

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון לוועדת הכלכלה התקבלה.

היו"ר מ' סבידור:

מציינו את סדר-היום. אני מתכבד לנעול את הישיבה. הישיבה הבאה — מחוץ בשעה 11:00 בבוקר. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 20:06.

מארגנות-הברית. ואף הוא יעסיק 50 עובדים. בנוסף, אנחנו מתכננים כעת מבנה מרכזי בשביל אזור התעשייה בקצרין, שיכיל בתוכו מרכז מחשבים, דואר, שירותי טלקס, בנק ומסעדה.

בביקורי האחרון בדרום-אפריקה היו לי הזכות והעונג להיפגש עם קבוצת ישראלים, מדענים בעיקר, המתגוררים כיום בדרום-אפריקה. הם פנו אלי ביוזמת המועצה המקומית קצרין והבטחתי להם כי לכשיבואו לישראל — והם עומדים להגיע לישראל בחודשים הקרובים, בשנת 1983 — נקים עבורם פארק תעשייתי למפעלים עתירי מדע ועתירי הון. הם יביאו עמם מדרום-אפריקה את הדע הרכ שצברו, והדבר היה בהחלט בשורה טובה לתושבי קצרין.

הבעיות של אותה מפעל שעליו דיברה חברת הכנסת ארכלי-אלמחלינו כואבות מאוד. קיבוץ מסוים מכר לאנשים בלתי מנוסים מפעל שערכו בוודאי 20,000 — 25,000 דולר בסכום עגלגל של 400,000 דולר, וחבל שירידינו הטובים מקצרין לא שעו לעצות המקצועיות של אנשי "כור" ולא ויתרו על "המציאה" הזאת. המפעל כיום פשוט איננו מייצר אפילו כדי כיסוי ההוצאות השוטפות שלו, ואין כל אפשרות לרכוש 1,000 מנועים לחודש ולהכניס אותם למחסנים. הציוד מיושן והבעיה היא בעיה קשה לפתרון, אלא אם כן נלך לקווי ייצור ומוצרים חדשים. אני שמח מאוד — אומנם זו אכן הפינה הראשונה למפעל הסתדרותי ברמת-הגולן — שחברת "כור" אכן נותנת לעניין הזה את מלוא תשומת הלב ואינה מושכת את ההלוואה שהיא העניקה לחברי המפעל. אני מנסה להשפיע על חברת "כור" שלא תיכנס עם כסף — כסף אני אעמיד לרשותם — אלא שייכנסו עם ידע, שייכנסו עם הכוונה, שייכנסו עם ניהול, כדי שיזמים טובים בקצרין או בכל מקום אחר ברמת-הגולן לא יפלו עוד כפח, כפי שפלו בעניין זה.

רענן נעים (המערך):

זה נכון גם בגליל?

מרדכי גור (המערך):

אדוני שר המסחר והתעשייה, זה שנה וחצי מטפל משרדך במפעל של חניתה — להוריד אותו לשלומי — ואפילו זה טרם הושלם.

שר התעשייה והמסחר ג' פת:

אומר לך, מוטע ידידי: כשאני עונה על הצעה לסדר-היום של חברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמחלינו — — —

מרדכי גור (המערך):

— — —

היו"ר מ' סבידור:

רגע אחד, אני תשובתי שמקצרין, ואני רואה שמאריכין.

רענן נעים (המערך):

לא רע.

קריאה:

מעריכים.